

Stenografični zapisnik

pete seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dné 9. januarja 1909.

Navzoči: Prvosednik: Deželni glavar Franc pl. Šuklje. — Vladni zastopnik: C. kr. deželni predsednik baron Teodor Schwarz in c. kr. okrajni glavar grof Karol Künigl. — Vsi članovi razen knezoškof dr. Anton Bonaventura Jeglič, Ivan Lavrenčič (Vipava) in dr. Franc Novak. Zapisnikar: Deželni tajnik Franc Uršič.

Dnevni red:

1. Branje zapisnika IV. deželnozborske seje dne 8. januarja 1909.
2. Naznanila deželnozborskega predsedstva.
3. Priloga 1. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun deželnega posojilnega zaklada za leto 1908.
4. Priloga 2. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun pokojninskega zaklada deželnih uslužbencev za leto 1908.
5. Priloga 3. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun muzejskega zaklada za leto 1908.
6. Priloga 4. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun deželno-kulturnega zaklada za leto 1908.
7. Priloga 5. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun normalno-šolskega zaklada za leto 1908.
8. Priloga 6. Poročilo deželnega odbora, o dovolitvi vsakoletnega kredita 2000 K v namen podeljevanja podpor okrožnim zdravnikom za njih nadaljno strokovno izobrazbo.
9. Priloga 7. Poročilo deželnega odbora, o adaptaciji vratarskega stanovanja v blaznici na Studencu.
10. Priloga 8. Poročilo deželnega odbora, glede priprave k izboljšanju gorenjskih planin.
11. Priloga 10. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep deželnega zaklada za leto 1906.
12. Priloga 11. Poročilo deželnega odbora, o novih splošnih volitvah za deželni zbor vojvodine Kranjske.

Stenographischer Bericht

der fünften Sitzung

des krainischen Landtages

in Laibach

am 9. Jänner 1909.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Franz von Šuklje. — Regierungsvertreter: K. k. Landespräsident Freiherr Theodor Schwarz und k. k. Bezirkshauptmann Graf Karl Künigl. — Sämtliche Mitglieder mit Ausnahme von Fürstbischof Dr. Anton Bonaventura Jeglič, Johann Lavrenčič (Wippach) und Dr. Franz Novak. — Schriftführer: Landschafts-Sekretär Franz Uršič.

Tagesordnung:

1. Lesung des Protokolls der IV. Landtags-Sitzung vom 8. Jänner 1909.
2. Mitteilungen des Landtags-Präsidiums.
3. Beilage 1. Bericht des Landesausschusses, womit der Vorschlag des Landesanlehensfonds für das Jahr 1908 vorgelegt wird.
4. Beilage 2. Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Vorschlag des Pensionsfonds der Landesbediensteten für das Jahr 1908 vorgelegt wird.
5. Beilage 3. Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Vorschlag des Museumsfonds für das Jahr 1908 vorgelegt wird.
6. Beilage 4. Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Vorschlag des Landeskulturfonds für das Jahr 1908 vorgelegt wird.
7. Beilage 5. Bericht des Landesausschusses, mit der Vorlage des Normalschulfonds-Vorschlages für das Jahr 1908.
8. Beilage 6. Bericht des Landesausschusses, betreffend die Bewilligung eines alljährlichen Kredites von 2000 K behufs Verleihung von Unterstützungen an Distriktsärzte zwecks ihrer weiteren fachmännischen Ausbildung.
9. Beilage 7. Bericht des Landesausschusses, betreffend die Adaptierung der Portierwohnung in der Irrenanstalt zu Studenz.
10. Beilage 8. Bericht des Landesausschusses, betreffend die Aktion der Alpenverbesserung in Oberkrain.
11. Beilage 10. Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Rechnungsabluß des Landesfonds für das Jahr 1906 vorgelegt wird.
12. Beilage 11. Bericht des Landesausschusses, betreffend die neuen allgemeinen Wahlen für den Landtag des Herzogtums Krain.

13. Priloga 12. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi bolničnega, blazničnega, porodničnega in najdenškega zaklada za leto 1906. in razkazi imovin teh zakladov koncem leta 1906.
14. Priloga 13. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi deželno-kulturnega zaklada za leto 1907.
15. Priloga 14. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi kranjskega učiteljskega pokojninskega zaklada za leto 1907.
16. Priloga 15. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi bolničnega, blazničnega, porodničnega in najdenškega zaklada za leto 1907. in razkazi imovin teh zakladov koncem leta 1907.
17. Priloga 16. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi ustanovnih zakladov za leto 1907.
18. Priloga 17. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi zaklada deželne prisilne delavnice za leto 1907.
19. Priloga 18. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi garancijskega zaklada Dolenjskih železnice za leto 1907.
20. Priloga 19. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi grškega zaklada za leto 1907.
21. Priloga 20. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi deželnega zaklada za leto 1907.
22. Priloga 21. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi gledališkega zaklada za leto 1907.
23. Priloga 22. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi muzejskega zaklada za leto 1907.
24. Priloga 23. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo proračuni bolničnega, blazničnega, porodničnega in najdenškega zaklada za leto 1908.
25. Priloga 25. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi pokojninskega zaklada deželnih uslužbencev za leto 1907.
26. Priloga 26. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi deželnega posojilnega zaklada za leto 1907.
27. Priloga 27. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi normalno-šolskega zaklada za leto 1907.
28. Priloga 28. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo proračuni deželnega zaklada za leto 1908.
29. Priloga 29. Poročilo deželnega odbora v zadevi zvišanja ustanov za hrano učencem s Kranjskega na deželni kmetijski šoli na Grmu.
30. Priloga 30. Poročilo deželnega odbora glede izvrševanja v § 13. nove vinske postave od 12. aprila 1907, drž. zak. št. 210, določene pravice zastran nameščanja državnih kletarskih nadzornikov.
31. Priloga 31. Poročilo deželnega odbora o potrebnih ukrepih glede brezobrestnih, iz deželnih sredstev dovoljenih trtnih posojil.
32. Priloga 32. Poročilo deželnega odbora, glede subvencioniranja podkavske šole v Ljubljani.
33. Priloga 33. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo proračuni učiteljskega pokojninskega zaklada za leto 1909.
34. Priloga 34. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo proračuni deželnega posojilnega zaklada za leto 1909.
35. Priloga 35. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo proračuni muzejskega zaklada za leto 1909.
13. Beilage 12 Bericht des Landesauschusses, womit die Rechnungsabschlüsse des Krankenhaus-, Irrenhaus-, Gebärhaus- und Findelfonds für das Jahr 1906 nebst den Vermögensnachweisungen dieser Fonds mit Ende 1906 vorgelegt werden.
14. Beilage 13. Bericht des Landesauschusses, womit der Rechnungsabschluß des Landeskulturfonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
15. Beilage 14. Bericht des Landesauschusses, mit der Vorlage des Rechnungsabschlusses des kranischen Lehrerpensionsfonds für das Jahr 1907.
16. Beilage 15. Bericht des Landesauschusses, womit die Rechnungsabschlüsse des Krankenhaus-, Irrenhaus-, Gebärhaus- und Findelfonds für das Jahr 1907 nebst den Vermögensnachweisungen dieser Fonds mit Ende 1907 vorgelegt werden.
17. Beilage 16. Bericht des Landesauschusses, mit welchem die Rechnungsabschlüsse der Stiftungsfonds für das Jahr 1907 vorgelegt werden.
18. Beilage 17. Bericht des Landesauschusses, womit der Rechnungsabschluß des Zwangsarbeitshausfonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
19. Beilage 18. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabschluß des Garantiefonds der Unterfrainer Bahnen für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
20. Beilage 19. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabschluß des Staudner Fonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
21. Beilage 20. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabschluß des Landesfonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
22. Beilage 21. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabschluß des Theaterfonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
23. Beilage 22. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabschluß des Museumfonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
24. Beilage 23. Bericht des Landesauschusses, womit die Voranschläge des Krankenhaus-, Irrenhaus-, Gebärhaus- und Findelfonds für das Jahr 1908 vorgelegt werden.
25. Beilage 25. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabschluß des Pensionsfonds der Landesbediensteten für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
26. Beilage 26. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabschluß des Landesanlehensfonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
27. Beilage 27. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabschluß des Normalsschulfonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
28. Beilage 28. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Voranschlag des Landesfonds für das Jahr 1908 vorgelegt wird.
29. Beilage 29. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Erhöhung der Stiftplätze für die Beföstigung der Schüler aus Krain an der landwirtschaftlichen Schule in Stauden.
30. Beilage 30. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Ausübung des im § 13 des neuen Weingesezes vom 12. April 1907, R.-G.-Bl. Nr. 210, normierten Rechtes, anlangend die Bestellung der staatlichen Kellereinspektoren.
31. Beilage 31. Bericht des Landesauschusses, betreffend die hinsichtlich der aus Landesmitteln gewährten unverzinslichen Reflaussvorstüsse zu ergreifenden Maßnahmen.
32. Beilage 32. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Subventionierung der Hofbeschlagsschule in Laibach.
33. Beilage 33. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Voranschlag des Lehrerpensionsfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
34. Beilage 34. Bericht des Landesauschusses, womit der Voranschlag des Landesanlehensfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
35. Beilage 35. Bericht des Landesauschusses, womit der Voranschlag des Musealfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.

36. Priloga 36. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun gledališkega zaklada za leto 1909.
37. Priloga 37. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun normalno-šolskega zaklada za leto 1909.
38. Priloga 38. Poročilo deželnega odbora, gledé zvišanja letnega prispevka za kmetijsko-kemiško preskušališče v Ljubljani.
39. Priloga 39. Poročilo deželnega odbora, zadevajoče bivšega provizoričnega okrožnega zdravnika v Senožečah, dr. Antona Perco-ta.
40. Priloga 40. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun pokojninskega zaklada deželnih uslužbencev za leto 1909.
41. Priloga 41. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun deželno-kulturnega zaklada za leto 1909.
42. Priloga 42. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun grmskega zaklada za leto 1909.
43. Priloga 43. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun zaklada prisilne delavnice za leto 1909.
44. Priloga 44. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo proračuni bolničnega, blazničnega, porodničnega in najdenskega zaklada za leto 1909.
45. Priloga 45. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun deželnega zaklada za leto 1909.
46. Priloga 46. Poročilo deželnega odbora, gledé začasnega pobiranja deželnih priklad leta 1909.
47. Priloga 47. Poročilo deželnega odbora, gledé deželnega prispevka 55.000 K za zgradbo ženske bolnice v Novem mestu in gledé pravice javnosti za to bolnico.
48. Priloga 48. Poročilo deželnega odbora gledé dovolitve višjih nego 20% priklad za cestne namene.
49. Priloga 49. Poročilo deželnega odbora gledé izboljšanja Senožeških pašnikov.
50. Priloga 50. Poročilo deželnega odbora gledé izboljšanja Narinskih pašnikov.
51. Priloga 51. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo proračuni ustanovnih zakladov za leto 1909.
52. Priloga 53. Poročilo deželnega odbora gledé dovolitve pobiranja 5% naklade na najemnino od stanovališč v mestni občini Kočevje.
53. Priloga 54. Poročilo deželnega odbora gledé dovolitve pobiranja 319% priklade na vse neposrednje davke razun osebne dohodnine in plačarine v davčnih občinah Jasen in Vrbovo leta 1909.
54. Priloga 55. Poročilo deželnega odbora gledé dovolitve pobiranja 155% priklade na vse neposrednje davke razun osebne dohodnine in plačarine od pri vodovodu udeleženih posestnikov katastralne občine Stara Vrhnika.
55. Priloga 56. Poročilo deželnega odbora gledé dovolitve pobiranja 5% naklade na najemnino od stanovališč v mestni občini Novo mesto.
36. Beilage 36. Bericht des Landesauschusses, womit der Voranschlag des Theaterfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird
37. Beilage 37. Bericht des Landesauschusses, womit der Voranschlag des Normalschulfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird
38. Beilage 38. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Erhöhung der Jahresdotation für die landwirtschaftlich-chemische Versuchsstation in Laibach.
39. Beilage 39. Bericht des Landesauschusses, betreffend den gewesenen provisorischen Distriktsarzt in Senofetsch Dr. Anton Perco.
40. Beilage 40. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Voranschlag des Pensionsfonds der Landesbediensteten für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
41. Beilage 41. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Voranschlag des Landeskulturfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird
42. Beilage 42. Bericht des Landesauschusses, womit der Voranschlag des Staudner Fonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird
43. Beilage 43. Bericht des Landesauschusses, womit der Voranschlag des Związungsarbeitshausfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
44. Beilage 44. Bericht des Landesauschusses, womit die Voranschläge des Krankenhauses, Irrenhauses, Gebärfrauen- und Findelhauses für das Jahr 1909 vorgelegt werden.
45. Beilage 45. Bericht des Landesauschusses, womit der Voranschlag des Landesfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
46. Beilage 46. Bericht des Landesauschusses, betreffend die provisorische Einhebung der Landesumlagen pro 1909
47. Beilage 47. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Landesubvention von 55.000 K für den Bau des Frauen-Spitals in Rudolfswert und das Öffentlichkeitsrecht für dieses Spital.
48. Beilage 48. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Bewilligung höherer als 20% Umlagen für Straßenzwecke.
49. Beilage 49. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Melioration der Senofetscher Hutweiden.
50. Beilage 50. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Melioration der Nareiner Hutweiden.
51. Beilage 51. Bericht des Landesauschusses, womit die Voranschläge der Stiftungsfonde für das Jahr 1909 vorgelegt werden
52. Beilage 53. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Bewilligung einer 5% Auflage von den Mietzinserträgen in der Stadtgemeinde Gottschee.
53. Beilage 54. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Bewilligung der Einhebung einer 319% Umlage von allen direkten Steuern mit Ausnahme der Personaleinkommen- und Besoldungssteuer in den Steuergemeinden Jasen und Vrbovo für das Jahr 1909
54. Beilage 55. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Bewilligung zur Einhebung einer 155% igen Umlage auf die direkten Steuern, mit Ausnahme der Personaleinkommen- und Besoldungssteuer von den bei der Wasserleitung beteiligten Besitzern der Katastralgemeinde Stara Vrhnika.
55. Beilage 56. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Bewilligung einer 5% Umlage von den Mietzinserträgen in der Stadtgemeinde Rudolfswert.

Začetek seje ob 10. uri 35 minut dopoludne.

Beginn der Sitzung um 10 Uhr 35 Minuten Vormittag.

Deželni glavar:

Potrjujem sklepčnost visoke zbornice in
otvarjam sejo.

Najprej prosim, da se prečita zapisnik včerajšnje seje.

1. Branje zapisnika IV. deželnozborske seje dne 8. januarja 1909.**1. Lesung des Protokolls der IV. Landtags-sitzung vom 8. Jänner 1909.****Tajnik Uršič:**

(Bere zapisnik 4. seje.)

Deželni glavar:

Ali je kaj ugovarjati proti zapisniku?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, je odobren, in mi preidemo na drugo točko dnevnega reda:

2. Naznanila deželnozborskega predsedstva.**2. Mitteilungen des Landtagspräsidiums.****Deželni glavar:**

Včeraj izvoljeni odseki so se konstituirali in meni naznanili sledeči izid:

Peticijski odsek si je izvolil načelnikom gospoda poslanca Pirca in njegovim namestnikom gospoda poslanca Ravnikarja.

Verifikacijski odsek si je izbral načelnikom gospoda poslanca Pogačnika in njegovim namestnikom gospoda poslanca Plantana.

V imunitetnem odseku je bil izvoljen za načelnika gospod poslanec Karol baron Born in za načelnikovega namestnika gospod poslanec Mandelj.

Končno si je šolski odsek izbral načelnikom gospoda poslanca dekana Ivana Lavrenčiča in za njegovega namestnika gospoda poslanca grofa Barbo-ta.

Sedaj imam naznaniti, da je mnogo peticij bilo izročenih in prosim gospoda zapisnikarja, naj jih prečita, da se v zmislu § 46. opravilnika izroče odsekom.

Tajnik Uršič:

(bere — ließt)

Peticije 1908.

Unterstützungsverein für entlassene Sträflinge in Marburg bittet um Subvention.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Vaščani iz Velike Ligojne prosijo podpore za vodovod v Veliki Ligojni.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Ivan Steyer, prov. vpokojeni paznik deželne prisilne delalnice prosi za prištete vojaških in provizoričnih let pri definitivni vpokojitvi.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Ravnateljstvo c. kr. II. državne gimnazije v Ljubljani prosi podpore revnim učencem.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Medizinischer Unterstützungsverein an der k. k. Universität in Wien bittet um Subvention pro 1908.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Österr. Zentralstelle zur Wahrung der land- und forstwirtschaftlichen Interessen in Wien bittet um Subvention pro 1908.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Sekretariat der volkstümlichen Universitätskurse (Ferialkurse für Volks- und Bürgerschullehrer) in Wien um Gewährung von Stipendien oder Subventionen.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Großmann Gustav, vpokojeni učitelj v Matenji Vasi, prosi za VI. starostno doklado od 1. junija 1904 in za vrnitev 80 K V. starostne doklade.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Odbor „Glasbene Matic“ v Ljubljani prosi, da se: a) podeli redna podpora odslej vsako leto po 4000 K, b) naknadno izplača tudi za leti 1906 in 1907 še po 1600 K.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Odbor zavetnega društva dunajskega vseučilišča na Dunaju prosi subvencije za leto 1908.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Dr. Perco Anton v Ločniku pri Gorici prosi primerne pokojnine kot bivši provizorični okrožni zdravnik.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Županstvo občine Butoraj prosi, da se vzdrževanje občinske ceste čez Svibenj razdeli med občino Butoraj in Loka.

(Se izroča upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Deželna zveza gasilnih društev Kranjske v Ljubljani prosi za spremembo § 1. zakona z dne 20. decembra 1884, dež. zak. št. 17.

(Se izroča upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Vodstvo dekliške sirotišnice bar. Lichtenthurnove v Ljubljani, prosi za zvišanje ustanovnine deželnim ustanovljenkam.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Učiteljski zbor meščanske šole v Postojini prosi ureditve plač učiteljstva na tej šoli.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Strokovno društvo delavstva „Kranjske industrijske družbe“ na Savi prosi za izpremembo občinskega volilnega reda na Kranjskem.

(Se izroča ustavnemu odseku. — Wird dem Verfassungsausschusse zugewiesen.)

Županstvo občine Stari Trg pri Ložu prosi podpore 700 K za osuševanje Ložke Doline.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Zastopniki vasi Gradenc i. dr. iz far Hinje, Šmihel, Žužemperk in Ambrus po županstvu občine Žužemperk prosijo za zvezo cestne proge Hinje-Žužemperk in Hinje-Zvirče.

(Se izroča upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Županstvo občine Žužemperk, Toplice, Zagradec, Smuka, Dvor, Ambrus, Ajdovec in Krka prosijo za zgradbo transverzalne železnice od Novega mesta naprej po Krški dolini.

(Se izroča upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Bolniški kurat Gregor Flis in predstojnica usmiljenih sester Leopoldina Hoppe prosita za dovolitev 500 K za prenovljenje notranjščine v deželno-bolniški cerkvi.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Županstvo občine Iška Loka prosi podpore za zgradbo novega mostu na občinski cesti vodeči od Iške Loke po barju do okrajne ceste Ig-Ljubljana.

(Se izroča upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Pavla Jak, hči pokojnega pomožnega uradnika Augusta Jaka prosi podelitve kake miloščine.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

P. Otokar Aleš, učitelj na štirirazredni deški ljudski šoli v Novem mestu prosi za milostno letno pokojnino.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

„Slomškova zveza“ prosi za kreiranje nekaterih mest v I. plačilnem razredu osebnega staleža kranjskega učiteljstva extra statum.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Marija Androjna, vdova deželnega pomožnega uradnika Antona Androjne v Spodnjem Dravogradu prosi za podaljšanje miloščine.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Uršula Ambrožič, paznikova soproga, prosi za milostno mesečno ali četrtno podporo.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Uršula Zanoškar, vdova deželnega kancelijskega oficijala prosi za nadaljno dosmrtno podelitev in povišanje dosedanje miloščine letnih 240 K.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

„Slovensko planinsko društvo“ v Ljubljani prosi podpore odnosno za izplačilo že dovoljene podpore.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

C. kr. okrajni šolski svet v Krškem s prošnjo ravnatelja dr. Romiha, da prevzame dežela plačevanje učiteljev na meščanski šoli v Krškem, oziroma dovoli vsakoletno podporo.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Posestniki iz Dolenje Bukovice, občina Koprivnik, prosijo za podporo v poplačilo dolga za zgradbo zvezne poti iz Dolenje Bukove Gore do deželne ceste Kočevje-Črnomelj.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Benedikt Koman, secijski sluga v deželni bolnici, prosi za zvišanje njegove dosedanje plače.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Posestniki vasi Bela, občina Podkraj, prosijo podpore za popravo soseskine poti v Beli.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gesuch des Verwaltungsausschusses des Unterstützungsfondes für slawische Studierende an der k. k. Universität in Graz um Gewährung einer Unterstützung.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Zentralstelle für Wohnungsreform in Österreich in Wien, bittet um Gewährung einer Subvention pro 1908.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gemeindeamt Schwarzenbach bittet um Teilung des Landwahlbezirkes Gottsche-Reifnitz-Großlaichitz.

(Se izroča ustavnemu odseku. — Wird dem Verfassungsausschusse zugewiesen.)

Gemeindeamt Selse bittet um Teilung des Landwahlbezirkes Gottsche-Reifnitz-Großlaichitz.

(Se izroča ustavnemu odseku. — Wird dem Verfassungsausschusse zugewiesen.)

Gemeindeamt Tiefenbach bittet um Teilung des Landwahlbezirkes Gottsche-Reifnitz-Großlaichitz.

(Se izroča ustavnemu odseku. — Wird dem Verfassungsausschusse zugewiesen.)

Gemeindeamt Ebental bittet um Teilung des Landwahlbezirkes Gottsche-Reifnitz-Großlaichitz.

(Se izroča ustavnemu odseku. — Wird dem Verfassungsausschusse zugewiesen.)

Peter von Radics, Schriftsteller in Laibach, bittet um Unterstützung für seine Tochter Marie zum Besuche des Vorbereitungskurses zur Staatsprüfung aus der Musik in Wien.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Bernard Jane, učitelj v Ljubljani, prosi za milostno pokojnino.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Društvo slovenskih katehetov v Ljubljani prosi dovolitve, oziroma regulacije plač stalnim katehetom na ljudskih šolah.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Predstojništvo dekliške šole šolskih sester v Šmihelu prosi za dovolitev nagrade za leto 1903/4 učiteljicam za pouk gluhonemih deklic.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Društvo kranjskih deželnih uslužbencev prosi zboljšanja njih gmotnega stanja.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Županstva občin Čatež, Cerklje in Sv. Križ pri Kostanjevici prosijo, da bi se revnim vinogradnikom teh občin dani predum za nasaditev vinogradov odpisal ali pa rok za povračilo podaljšal.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Društvo slov. učiteljic v Ljubljani prosi za izjednačenje njih službenih prejemkov z onimi učiteljev.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Odbor „vodne zadrage“ v Šmartnem pod Šmarno goro prosi v imenu posestnikov iz Gamelj in drugih vasi za uravnavo potokov Gamljišice, Poljščaka in Dobravice.

(Se izroča upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Kmeška županska zveza v Ljubljani prosi za denarno podporo za izdajo strokovnega lista „Občinska uprava“.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Direktion der Philharmonischen Gesellschaft in Laibach bittet um Gewährung einer Subvention von je 800 K für die Jahre 1905, 1906, 1907 und 1908.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gemeindeamt Böllandl bittet um Teilung des Landwahlbezirkes Gottschee-Reisnitz-Großblausitz.

(Se izroča ustavnemu odseku. — Wird dem Verfassungsausschusse zugewiesen.)

Benčina Stefan, umirovljeni šolski sluga v Ljubljani, prosi za zvišanje mesečne podpore oziroma za podelitev letne podpore.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Županstva občin Čatež, Cerklje, Zakot, Brežice, Krško, okrajno-cestni odbor v Brežicah prosijo za zgradbo ceste od okrajne ceste pri Malencah čez Malenski jarek do hrvatske meje.

(Se izroča upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Slovensko trgovsko društvo „Merkur“ v Ljubljani prosi podpore za leta 1902 do 1908.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Widmar Philomena, Bürgerichullehrerwitwe in Leitmeritz bittet um Verlängerung bezw. Erhöhung ihrer Gnadengabe.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Hiti Marija, pomožnega učitelja vdova na Dvoru, prosi za podaljšanje letne miloščine.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Ausschuß des Studenten-Unterstützungsvereines am f. f. Staatsgymnasium in Gottschee bittet um Gewährung einer Subvention.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Škul Franc, bivši pomožni sluga deželnega knjigovodstva v Ljubljani prosi za dovolitev primerne mesečne podpore.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Posestniki vasi Št. Jurij, Vrbičje, Udinje, Rogatec, Medvedica, Vrhnje Gradišče, Smerjene, Vino, Bičje in Mala Vas, občini Št. Jurij in Pijava Gorica, prosijo prispevka k gradbenim stroškom nove prometne ceste, vodeče skozi te vasi do deželne ceste nad Pijavo Gorico.

(Se izroča upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Jankar Franc, ključavničar in kurjač v blaznici na Studencu prosi za definitivno nameščenje.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Hočevkar Karolina, učiteljska vdova v Kočevju, prosi za povišanje in podaljšanje miloščine.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Kralj Rudolf, tehnik na Dunaju, prosi podpore za nadaljevanje študij na tehniki.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Avstro-ogrsko pomožno društvo v Aachen-u prosi za naklonitev letne podpore.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Mahorčič Ignacij, okrožni zdravnik v pokoju v Novemestu, prosi za podelitev denarne podpore.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

„Muzejsko društvo za Kranjsko“ prosi za dovolitev običajne podpore letnih 800 K, in sicer za leta 1903, 1907, 1908 in 1909.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Odbor društva v podporo revnih dijakov na c. kr. gimnaziji v Rudolfovem prosi za izplačilo že dovoljenih podpor za leta 1902 do 1905 in za dovolitev novih podpor za leta 1906 do 1908.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Županstvo občine Vinica prosi za uvrstitev ceste Vinica-Preloka med okrajne ceste.

(Se izroča upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Novak Alojzija, učiteljeva sirota v Ljubljani, prosi za podaljšanje miloščine.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Odbor za ustanovitev in za vzdrževanje kuharske in gospodinske šole v Ljubljani prosi za dovolitev ustanovnega prispevka in letno podporo za to šolo.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Slovensko planinsko društvo v Ljubljani prosi ugodne rešitve njegove prošnje iz leta 1907. in za dovolitev redne podpore za leto 1908. in izredne podpore za zgradbo nove kočice na vrhu Črne prsti v Bohinju.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Deželna zveza za pospeševanje tujkega prometa na Kranjskem v Ljubljani prosi podpore k stroškom za prireditev gostilničarskega tečaja v letu 1909.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Rogar Janez, deželni cestar na deželni cesti Rateče-Bela Peč v Beli Peči, prosi za dovolitev primerne pokojnine.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Logar Jožef, obnemogli cestar v Cerknici, prosi podpore.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

C. kr. deželni šolski svet tu, izroča peticijo vpokojenega učitelja Franceta Kalana iz Vavte Vasi za zvišanje pokojnine.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

C. kr. deželni šolski svet tu, izroča peticijo zasilnega učitelja Antona Rusa na Javorju za dovolitev pokojnine.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Vodstvo deške sirotišnice „Marijanišče“ v Ljubljani prosi za zvišanje letne podpore za vzdrževanje 5razredne ljudske šole.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Mestni magistrat v Ljubljani prosi zvišanja dosedanje letne podpore za mestno višjo dekliško šolo in dekliški licej.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Županstvo občine Novo mesto prosi za odpust zneska 9406 K 46 h, ki ga dolguje občina deželi na povračilu za zgradbo tamošnjega vodovoda.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

„Podporno društvo za slovenske visokošolce“ na Dunaju prosi prispevka v društvene namene za vsa leta, v katerih ga ni dobilo.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Ahatz Matilda, učiteljica v Stari cerkvi pri Kočevju, prosi 4½ stalnih let učiteljstva pred prostovoljno odpovedjo leta 1903 prišteti sedanji stalni službeni dobi.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Likozar Anton, voditelj Salezijanske šole na Rakovniku prosi za priznanje petletnice in stanarine.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Vodstvo Salezijanskega zavoda na Rakovniku prosi, da bi dežela prevzela plačilo nadučitelja in drugega učitelja na tej šoli.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Prošnja pogorelcev iz Suhorja, občina Košana, za podelitev podpore.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Franke Jožef, nadučitelj v pokoju v Osek Šempas na Goriškem prosi za celo pokojnino.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Petition der Hausbesitzer in Laibach um Annahme eines Landesgesetzes betreffend die Befreiung der Erbenbauten von den Landeszuschlägen.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Društvo za otroško varstvo in mladinsko skrb v sodnem okraju ljubljanskem prosi pospešitve na polju otroškega varstva.

(Se izroča upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Zavod Sv. Nikolaja v Trstu (zavetišče za brezposelne služkinje) prosi podelitve letne podpore.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Županstvo občine Sv. Jošt pri Vrhniki prosi:
a) za zgradbo okrajne ceste od Horjula do meje občine Trata; b) podpore za zgradbo nove občinske ceste od Št. Jošta do trasirane okrajne ceste iz Horjula.

(Se izroča upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Dr. Pogačnik Josip, klinični asistent in hišni posestnik v Ljubljani, prosi za odpis deželne doklade 2990 K.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Deželno pomožno društvo za bolne na plućih na Kranjskem v Ljubljani prosi dovolitve letne podpore.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Slovenska filharmonija v Ljubljani prosi večje podpore za leto 1909.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Legan Rudolf, pogorelec na Jami, občina Dvor, prosi podpore vsled nesreče, ki ga je zadela dne 16. decembra 1908.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Zastop zdravstvenega okrožja v Novem Mestu prosi za izposlovanje večje podpore v pokritje primanjkljaja 158.504 K pri zgradbi in opremi Elizabetne bolnice v Novem Mestu.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

C. kr. deželni šolski svet izvoča prošnjo učiteljeve vdove Ivane Zupanec v Fara-Vasi, okraj Kočevje, za zvišanje pokojnine in vzgojevalnine.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Kogej Marija, nadučiteljeva vdova v Idriji, prosi za podaljšanje oziroma zvišanje podpore za njenega sina Jožefa.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Ravnateljstvo II. državne gimnazije v Ljubljani prosi podpore za revne dijake.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Gašperin Kaspar, nadučitelj v pokoju v Ljubljani, prosi za vštvanje 8 provizoričnih službenih let in VI. petletnice v pokojnino.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

C. kr. deželni šolski svet izroča prošnjo učiteljeve vdove Marije Kavčič iz Sela za dovolitev vzgojevalnine letnih 120 K za njeno hčerko Marijo od 1. novembra 1906 dalje.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Jalen Frančiška, vdova bivšega secijskega sluge in postrežnica v deželni bolnici prosi za podaljšanje miloščine.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Vrbanija Josip na Dunaju prosi podpore v dosego višje akademične izobrazbe v kiparski umetnosti.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

C. kr. deželni šolski svet izroča prošnjo učiteljeve vdove Magdalene Venedig v Gornjem Toplem Rebru za podaljšanje miloščine.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

C. kr. deželni šolski svet izroča prošnjo Magdalene Kratochwill, učiteljske vdove v Nemški Loki, za podaljšanje miloščine.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

C. kr. deželni šolski svet predlaga prošnjo učiteljeve vdove Ane Rozman na Brezji za podelitev podpore.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

C. kr. deželni šolski svet predlaga prošnjo nadučiteljeve vdove Jožefe Kimovec v Litiji za podelitev podpore.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Adamič Ana, učiteljska sirota na Vrhniki, prosi za podaljšanje miloščine.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

C. kr. deželni šolski svet izroča peticijo učiteljske sirote Marije Praprotnik v Ljubljani za podelitev podpore.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Kokalj Matilda, učiteljeva vdova v Kranju, prosi za podaljšanje in zvišanje miloščine.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Leinert Marija, učiteljeva vdova v Občici, prosi za podaljšanje miloščine.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Malec Marija, vpokojena učiteljica v Ljubljani, prosi za zvišanje pokojnine.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Ahčin Franja, vdova Frana Ahčina, vodje deželnega boletnega urada v Ljubljani, prosi podelitve miloščine in vzgojevalnine.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Japelj Ana, vdova bivšega kurjača deželne bolnice, prosi za stalno letno podporo.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzaußschusse zugewiesen.)

Dr. vitez Bleiweis-Trsteniški, primarij deželne bolnice v pokoju, prosi za zvišanje pokojnine.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzaußschusse zugewiesen.)

Omejc Ferdinand, kontrolor deželne blagajnice, prosi v zadevi svoječasnega vpokojenja.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzaußschusse zugewiesen.)

Schumi Franc v Ljubljani, prosi podpore za izdavanje 3. knjige listin in registrov za zgodovino Kranjske, za čas od 1269. do 1315.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzaußschusse zugewiesen.)

Pečnik Jernej, starinoslovec v Ljubljani, prosi nagrade za njegove zasluge za deželni muzej.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzaußschusse zugewiesen.)

Gremij trgovcev v Ljubljani, prosi, da se gremijalna trgovska šola priklapi slovenski trgovski šoli že 1. oktobra 1909.

(Se izroči šolskemu odseku. — Wird dem Schulaußschusse zugewiesen.)

Društvo za otroško varstvo in mladinsko skrb v sodnem okraju v Ljubljani, priporoča prošnjo društva enakega imena na Viču za podporo.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzaußschusse zugewiesen.)

Podkrajšek Henrik, c. kr. strokovni učitelj v Ljubljani, prosi podpore za izdajo učnih knjig.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzaußschusse zugewiesen.)

Tomazin Frančiška, vdova paznika deželne prisilne delavnice v Ljubljani, prosi za podelitev miloščine.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzaußschusse zugewiesen.)

Ahčin Marjeta, vdova diurnista Rudolfa Ahčina v Radovljici, prosi za podaljšanje miloščine.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzaußschusse zugewiesen.)

Potočnik Martin, učitelj v pokoju v Stari Loki, prosi za povišanje pokojnine.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzaußschusse zugewiesen.)

Društvo v pospeševanje obdelovanja Ljubljanskega barja v Ljubljani, prosi podpore.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzaußschusse zugewiesen.)

Predsedstvo „Leonove družbe“ v Ljubljani, prosi podpore za izdavanje dela: „Dr. Fr. Kos: Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku“.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzaußschusse zugewiesen.)

Županstvo občine Stari Trg pri Črnomlju, prosi za zgradbo projektovanih cest čez Zagozdac do Predgrada na Dol ter iz Starega Trga čez Kot do prevoza čez Kolpo v Lučici.

(Se izroča upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsaußschusse zugewiesen.)

Prelesnik Terezija, vdova deželnega knjigovodje v Ljubljani in nje hči Vida, konservatoristka v Pragi, prosita podpore za glasbene uke Vide Prelesnikove.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzaußschusse zugewiesen.)

Štrukelj Anton, vpokojeni nadpaznik, prosi za zvišanje pokojnine. (Izročil gospod poslanec dr. Krek.)

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzaußschusse zugewiesen.)

Občina Trojane prosi za rešitev raznih točk, kakor v zadevi nekaterih cest, železnic, prašičje bolezni in lincencovanja bikov. (Izročil gospod poslanec dr. Krek.)

(Se izroča upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsaußschusse zugewiesen.)

Posestniki katastralne občine sv. Križ, prosijo za izločitev iz selske občine Dolsko in priklopitev k selski občini Velika Vas, okraj Kamnik. (Izročil gospod poslanec dr. Krek.)

(Se izroča ustavnemu odseku. — Wird dem Verfassungsaußschusse zugewiesen.)

Krajevni odbor za pletarstvo in vrborejo v Dolu in Dolskem, prosi za podporo učencem. (Izročil gospod poslanec dr. Krek.)

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzaußschusse zugewiesen.)

Krajevni odbor za pletarstvo in vrborejo v Dolu in Dolskem prosi podpore. (Izročil gospod poslanec dr. Krek.)

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzaußschusse zugewiesen.)

Merčun Franc v Biščah, občina Ihan, prosi podpore vsled nesreče po požaru. (Izročil gospod poslanec dr. Krek.)

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzaußschusse zugewiesen.)

Pfeifer Celestina, vdova po deželnem svetniku Jožefu Pfeiferju, prosi za povišanje pokojnine. (Izročil gospod poslanec Jaklič.)

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzaußschusse zugewiesen.)

Učiteljski odbor meščanske šole v Postojini, prosi za ureditev plač učiteljstva na meščanski šoli v Postojini. (Izročil gospod poslanec Lenarčič.)

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzaußschusse zugewiesen.)

Županstvo občine Postojna prosi za priznanje 25 % draginjske doklade učiteljskemu osebju na tamošnji meščanski šoli. (Izročil gospod poslanec Lenarčič.)

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzaußschusse zugewiesen.)

Zadruga čevljarjev v Ljubljani prosi podpore. (Izročil gospod poslanec Knez.)

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzaußschusse zugewiesen.)

Anton Cerar-Danilo prosi podpore in pokritja dosedanjih potnih stroškov za prirejevanje gledaliških predstav na Kranjskem. (Izročil gospod poslanec Mandelj.)

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzaußschusse zugewiesen.)

Županstvo občine Mekine prosi podpore za napravo vodovoda in vodnjakov v tej občini. (Izročil gospod poslanec Ivan Lavrenčič.)

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzaußschusse zugewiesen.)

Županstvo občine Nevlje prosi podpore za napravo vodovoda v vasi Poreber in vodnjaka v vasi Hrib. (Izročil gospod poslanec Ivan Lavrenčič.)

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzaußschusse zugewiesen.)

Društvo „Abstinenz“ in „Družba treznosti“ v Ljubljani, prosita podpore v protialkoholne namene.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzaußschusse zugewiesen.)

Peternel Karl, okrožni zdravnik na Raki, prosi višjo pokojnino pri vpokojenju. (Izročil gospod poslanec grof Barbo.)

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzaußschusse zugewiesen.)

Bukovic Marija, vdova po dežellem vratarju Ivanu Bukovicu v Ljubljani, prosi miloščine. (Izročil gospod poslanec grof Barbo.)

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzaußschusse zugewiesen.)

Svetlič Josipina, vdova gledališkega hišnika v Ljubljani, prosi podpore. (Izročil gospod poslanec grof Barbo.)

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzaußschusse zugewiesen.)

Društvo gospô krščanske ljubezni sv. Vincenca in Pavla v Ljubljani, prosi podpore. (Izročil gospod poslanec grof Barbo.)

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzaußschusse zugewiesen.)

Prošnja učiteljskih vdov, stanujočih v Ljubljani, za povišanje pokojnin in vzgojevalnin.

(Se izroča finančnemu odseku. — Wird dem Finanzaußschusse zugewiesen.)

Okrajno-cestni odbor na Bledu prosi za uvrstitev okrajne ceste od Bohinjske Bistrice do Bo-

hinjskega jezera in od tam skozi Srednjo Vas do deželne ceste na Bitne med deželne ceste.

(Se izroča upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Deželni glavar:

S tem je rešena točka 2. dnevnega reda in mi prestopimo k nujnim predlogom, ki imajo prednost pred dnevnim redom.

Na vrsti je nujni predlog gospoda poslanca dr. Lampeta in tovarišev, ki se glasi (bere — ličest):

„a) I. V pokritje primanjkljajev pri deželnem zakladu naj se pobirajo od 1. januarja 1909 do onega časa, ko se deželnega zaklada proračun za l. 1909. definitivno ustanovi, sledeče deželne priloge:

1. 40 % doklada na užitnino od vina, vinskega in sadnega mošta ter od mesa;

2. samostojna deželna naklada od porabljenega piva po 2 K od hektolitra;

3. 40 % doklada na vse direktne davke izvzemši osebni dohodninski davek in pridobninski davek krošnjarjev.

II. Deželnemu odboru se naroča, da pridobi sklepu pod I. Najvišje odobrenje.

III. Deželni odbor se pooblašča, da primanjkljaje v času od 1. januarja 1909. do definitivne ustanovitve proračuna deželnega zaklada za l. 1909. pokrije eventualno potom primerne kreditne operacije.

b) Izvoli se takoj finančni odsek desetero članov z nalogom, naj takoj izdela tozadevno poročilo. — Razdelitev odsekovega poročila je opustiti. Odsek ima v petih dneh podati zboru svoje ustno poročilo.

c) Temu predlogu se prizna nujnost v smislu § 21. opr. reda.

V Ljubljani, 8. januarja 1909.

dr. E. Lampe s. r.

Ravnikar s. r.

J. Hladnik s. r.

I. Piber s. r.

E. Jarc s. r.

Fr. Demšar s. r.

J. Zabret s. r.

dr. Anton Jeglič s. r.

Jaklič s. r.

J. Mandelj s. r.

Matjašič s. r.

Kobi s. r.

dr. Šusteršič s. r.

Povše s. r.

F. Košak s. r.

J. Lavrenčič s. r.

Dimnik s. r.

Fr. Bartol s. r.

dr. Ivan Zajc s. r.

dr. Žitnik s. r.

Drobnič s. r.

dr. Krek s. r.

Pogačnik s. r.

Povabim gospoda predlagatelja, da utemeljuje najprej nujnost!

Poslanec dr. Lampe:

Visoka zbornica! Zadnji proračunski provizorij je bil sklenjen od deželnega zbora kranjskega 30. decembra 1901. l. za l. 1902. Naš deželni proračun skoro 8 let ni prišel v podrobno razpravo. Deželne doklade so se ves ta čas pobirale in se še pobirajo na podlagi razglasa deželne vlade.

Gospoda moja, to je protinaravno in protiustavno stanje v naši deželi, in da se to protinaravno in protiustavno stanje odpravi, zato smo stavili nujni predlog za začasno pobiranje deželnih doklad in samostojne deželne naklade na pivo v dosedanji izmeri. O nujnosti gotovo ni dvoma, kajti ni nujnejše stvari v naši kranjski deželi danes, kakor da pridemo v redne gospodarske razmere pri deželnem odboru in sploh pri deželnem gospodarstvu.

Ta proračun, jaz mislim zlasti na proračun deželnega zaklada, ki ga podaja letos deželni odbor, ni nič definitivnega. Ta proračun je pravzaprav le produkt dosedanjih neurejenih razmer, ki izvirajo iz tega, da deželni zbor toliko let ni prišel do parlamentarne rešitve proračuna. Dosedanji deželni odbor tudi ni mogel kaj definitivnega narediti, ker ni bil popoln. Manjkalo je v njem še zastopnika splošne kurije. Dosedanji deželni odbor tudi ni imel čisto nobene gotovosti glede pokritja stroškov, in torej to leto še ni mogel priti z dalekosežnimi predlogi; zato se giblje letošnji proračun v okvirju prejšnjih proračunov, tako da bi lahko rekel, da je pravzaprav le knjigovodsko izpeljano nadaljevanje proračunov iz prejšnjih let. Stvar izpopolnjenega deželnega zbora bo, da vzame v podrobni pretres posamezne točke tega proračuna in tako ustvari deželnemu odboru nove pogoje za njegovo delovanje in mu pokaže smer in načela za bodoče njegovo delovanje. Inicijativi ljudskega zastopstva v tej visoki zbornici mora biti prepuščeno, da dobi deželni odbor za svoje delovanje natančna določila in načela. Deželni zbor bo moral tudi ustvariti proračunu tisto definitivno obliko, v kateri se bo imel gibati bodoča leta.

Proračun deželnega zaklada, ki ga predlaga letos deželni odbor, izkazuje primanjkljaja 860.000 K, ki nastane, ako se dosedanje doklade še nadalje pobirajo v isti izmeri. Ampak v tem primanjkljaju še mnogo tistega ni obseženo, kar je ravnokar čital gospod deželni glavar. Mi moramo računati še z veliko večjim primanjkljajem, ako pride do delovanja res obžalovanja vredni finančni odsek. Proračun za preteklo leto je izkazoval primanjkljaja 1.145.000 K. Torej je postopal deželni odbor pri ustanovitvi sedanjega proračuna jako varčno in se je, kjer je bilo le mogoče, postavil na stališče varčevanja. Obračun za lansko leto, ki se pa predloži še le prihodnje leto, bo pokazal, kako varčno je postopal deželni odbor, lahko rečem tako varčno, da tega sistema v bodoče ne bo mogoče vzdržavati, če nečemo, da ne nastane v ljudstvu vihar ogorčenja proti taki varčnosti. Ta proračun za letošnje leto pomenja minimum primanjkljaja, s katerim bomo morali računati vsako leto.

Kjub temu pa, da je deželni odbor lansko leto upeljal skrajno varčnost, je bil primanjkljaj neizogiben, in mi stojimo pred vprašanjem, kako pokriti ta primanjkljaj. Nismo segli po tistem skrajnem sredstvu, nismo se odločili za to, da bi predlagali zvišanje deželnih doklad. (Poslanec — Abgeordneter dr. Krek: „Žalibog!“)

Mi smo bili soglasnega mnenja, da poskusimo vse prej, in le če bodo vsa druga sredstva ostala nezadostna in brezuspešna, potem da nam je šele seči po skrajnem sredstvu, da zvišamo doklade.

Zato se glasi letošnje poročilo deželnega odbora kot nekako odprto vprašanje. Le vprašanje smo postavili pred visoko zbornico, in stvar visoke zbornice je, da odgovori na to vprašanje. (Klici: — Huje: „Bomo že odgovorili!“) Zato se bom tudi jaz v imenu svojih tovarišev in deželnega odbora usojal predlagati eno resolucijo.

Kakor znano, visi že dolgo časa v zraku vprašanje saniranja deželnih financ po državi. Državna vlada je predlansko leto sklicala neko enketo zastopnikov dežela, katere sta se udeležila tudi odposlanca deželnega odbora kranjskega, in tam so se posvetovali o sredstvih, kako sanirati deželne finance. Nasvetovali so se razni načini, vendar ni prišlo do nobenega dejanja, in to vprašanje visi še danes tako v zraku, kakor je viselo takrat. Jaz mislim, da je mnogo krivo temu to, da deželni zbori sami niso dovolj energično zahtevali, da se reši to vprašanje. Deloma pa je krivo tudi to, da so danes deželni zbori pravi pastorki, katerih zasedanje je tako omejeno in odvisno od toliko nepredvidljivih slučajev, tako da dostikrat ne pridejo do rednega delovanja. Deželno gospodarstvo se ne pretresa, in dostikrat si deželno zastopstvo niti v svesti ni o položaju deželnih financ. Ni se torej čuditi, da je deželnim zborom manjkalo iniciative, in da so se finance raznih kronovin z nekim fatalizmom, ki nikakor ni v soglasju z duhom modernega časa, prepuščale svoji usodi. (Poslanec — Abgeordneter dr. Krek: „Kismet!“)

Zato se bo pa po mojem prepričanju saniranje deželnih financ rešilo končno šele tedaj, ko se bodo deželni zbori sami postavili akciji na čelo in odločno zahtevali rešitve iz žalostnega položaja. (Živahno odobravanje na levi. — Lebhafter Beifall links.)

Življenje pa ne miruje in gre svojo pot naprej. Zahteve javnosti na deželno upravo silovito naraščajo. To kažejo zlasti številke pri šolski upravi in pri dobrodelnih zavodih, neštevilne zahteve, ki jih stavi prebivalstvo glede gospodarskih naprav in melioracij. Na vseh straneh se kaže neki mladostni razvoj, veselje do dela in prej nepoznan pogum. Opozarjam le na združeno gibanje, ki je v ljudstvu zbudilo duha skupnosti in podjetnosti, s tem pa tudi smisel za politiko in zanimanje za javno upravo. Posledica tega je, da se stavijo do dežele vedno višje zahteve, in skozi široka vrata deželnega dvorca prihaja dan na dan več ljudij, ki tu izražajo najrazličnejše svoje želje in zahteve. Temu pa dežela ne more zadostiti; s tem splošnim napredkom deželna uprava v dosedanji obliki in z dosedanjimi sredstvi ne more korakati vstric; eden prvih vzrokov je pa ta, da mora dežela nositi marsikako veliko breme, ki bi ga morala pravzaprav prevzeti država.

Da naštejemo nekatera taka bremena:

Država je gospodarica nad šolstvom, a za naše ljudsko šolstvo nosi vsa bremena samo dežela. Ti stroški pa naraščajo s hitrico, ki se ne da ustaviti. Poldrugi milijon kron smo že prekoračili pri ljudskem šolstvu, in ti izdatki bodo od leta do leta rastle. Ali ne bi bilo pravilno, da bi država prevzela to breme, zlasti ker ga ona s svojimi vedno večjimi zahtevami tudi pridno pomnožuje? Mi smo prijatelji šolstva in omike, samo to bi želeli, da ne bi bila uboga dežela tista, ki mora vse nositi. Zlasti Kranjska po vsej pravici zahteva, da država tudi denarno prispeva k šolstvu, kajti pri nas država za visoke šole nima doslej nobenih stroškov, za srednje šolstvo, za obrtno in trgovsko šolstvo pa stori mnogo manj, nego v drugih deželah. Zato je opravičeno, da iz ozira na šolstvo zahtevamo od države pomoči za saniranje deželnih financ.

Istotako je pod državnim nadzorstvom zdravstvo in dobrodelnih zavodi, zlasti bolnišnice, a stroški padejo na deželo. Gospodje, iz tega naslova bomo pa kmalu imeli ogromne stroške, ki se jim ne bo mogoče ogniti. Tudi stroški za javno varnost, ki je stvar državne uprave, bodo kmalu dosegli 100.000 K. Četudi nimamo radi orožnikov (Veselosť. — Šteiterfeit. — Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: „Včasih so pa vendar dobri!“), moramo plačevati njih nastanitvev.

Brezdvomno je torej utemeljena zahteva dežele, da država prispeva k saniranju njenih financ. (Poslanec — Abgeordneter dr. Krek: Že zato, ker ona vse davke pobira, mi jih pa ne moremo!“ — Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: „Vse davčne vire zase konfiscira!“)

Pa nismo samo mi v takem položaju, ampak tudi druge dežele. Omenjam le, da je Moravska letos sklenila najeti posojilo 16 milijonov kron. Češka ima pri potrebnosti 94 milijonov kron vkljub 55% dokladam 23 milijonov kron primanjkljaja in se je istotako, kakor je sklenil kranjski deželni odbor, odločila, da zahteva od države prispevka v pokritje tega primanjkljaja, zlasti da prevzame država del stroškov za ljudsko šolstvo.

Ti razlogi so napotili tudi nas, da se nismo mogli odločiti, da bi predlagali zvišanje dosedanjih deželnih doklad. V varstvo naših že itak hudo obloženih davkoplačevalcev smo dolžni najprej državo pritegniti k pokritju stroškov.

Zato predlagam sledeče:

1. Da visoki deželni zbor pritrdi našemu nujnemu predlogu glede začasnega pobiranja deželnih priklad leta 1909;

2. Da sklene visoki deželni zbor sledečo resolucijo:

„Deželni zbor vojvodine Kranjske, uvažujoč, da je deželi iz lastnih moči nemogoče nositi bremena za naraščajoče deželne potrebe, nujno pozivlja državno vlado, da z izdatno podporo takoj priskoči na pomoč vojvodini Kranjski, da ji omogoči saniranje njenega finančnega položaja“. (Živahno odobravanje in ploskanje na levi. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Deželni glavar:

Otvorjam debato o nujnosti.

K besedi se je oglasil gospod poslanec dr. Tavčar.

Poslanec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! V imenu svoje stranke bom del prav kratko in malo govoril o tej stvari. Samo po sebi je umevno, da se gre tukaj le za takoimenovani finančni provizorij in ne za pravi deželni proračun, ki pri tej priliki itak ni v razgovoru. Vzlic temu sem hvaležen gospodu dr. Lampetu, da nam je razjasnil finančni položaj naše dežele, ki je v resnici žalosten. No, ampak zaradi tega se ne bi oglasil k besedi, ampak besedo sem zahteval zategadelj, da izjavljam sledeče: Vsikdar in v vsaki deželi, kjer so razmere nepravilne in nenormalne, kakor so bile do l. 1908. v naši kronovini, je navada, da se pri taki priliki razvije politična debata, in mi že pri tej priliki izjavljamo, da si pridržujemo pravico debato z nova sprožiti takrat, ko pride cela zadeva iz odseka pred zbornico.

Za sedaj si dovolim le nekoliko kratkih opomb z ozirom na to, ker se nam je v javnosti nekaj očitalo, kako dolgočasen in malo duhovit je bil naš nastop v prvi seji deželnega zbora.

Visoka zbornica! Ko hočem govoriti o naših javnih razmerah, potem mi dovolite, da se Vam predstavim z neko kratko reminiscenco.

Pred kakimi 50. leti je sedel na stolu prečastitega gospoda deželnega glavarja neki baron Codelli, ki je imel jako energično, aristokratsko in jako lepo gospo Antonijo. (Veselosť. — Šteiterfeit). Takrat je bila še navada, jaz obžalujem, da danes ni več te navade, takrat je bila torej navada, da je deželni glavar povabil poslanca k sebi na kak dober menu. Gospa baronica je imela namreč prav imenitno kuhinjo. Povabljeni so bili najprej gospodje večine, ki je bila takrat korenito nemška, in gospa baronica se je trudila, da jim je postavila na mizo najfinejše jedi. Drugi dan je pa prišel dr. Bleiweis s slovenskimi poslanci, a ti so dobili kosilo iz ostankov prejšnjega dne. (Smeh. — Gelächter). In gospa baronica se je enkrat izrazila: „Für die Bauern ist alles gut“. Gospoda moja, na to reminiscenco se spominjam po dogodkih ravnokar minolega leta 1908. Naša slavna vlada nastopa nasproti slovenskemu narodu še vedno s stališča pokojne baronice Codelli, misleč da je za slovenski narod tudi vse dobro. Po tem receptu nas je obdeležovala leta 1908, in jasno je, da morajo vsi ti dogodki priti v razgovor pred visokim deželnim zborom. Jaz pravim, kar se je zgodilo v letu 1908, moralo je do skrajnosti razburiti slovenski narod (Klici: — Rufe: „Res je!“) Opozarjam na različna imenovanja pri justični upravi, pri kateri se nam vsiljujejo Nemci in preterirajo Slovenci, ki so starejši in mnogo sposobnejši, kakor oni. Opozarjam na dogodke 20. septembra, glede katerih sem prepričan, da jih je zakrivila neprevidnost vojaških oblasti, ki so dopustile, da je neizkušen in nezrel lajtenant smel streljati Slovence in jih ubijati. (Klici v središču:

— Ruſe im Zentrum: „Sramota!“ Teh stvari ne bomo prezrli; govoriti pa moram končno tudi o tem, da nam je vlada vse to storila v cesarjevem jubilejnim letu, da nas je briskirala kakor nobenega drugega naroda in da bi si ne upala z nobenim narodom — izvzemši rusinskega — tako postopati, kakor je postopala s slovenskim narodom v letu cesarjevega jubileja.

Vlada je bagatelizirala nas, in zato smo si tudi mi vzeli pravico bagatelizirati vlado in zastopnika take vlade v deželnem zboru kranjskem. Izjavljam pa, da s privatno osebo barona Schwarza nimamo pri tem prav nič opraviti, temveč samo kot z zastopnikom vlade, s političnega stališča. Imeli smo pa in imamo pri tem vedno pred očmi, da s takim postopanjem ne omogočimo delovanja visoke zbornice. (Odobrovanje in ploskanje v središču in na levi. — Beifall und Händeklatschen im Zentrum und links.) To nam je bilo v prvi vrsti pred očmi, in mislim, da smo z vsem storili le svojo dolžnost. (Živahno odobrovanje — Lebhafter Beifall. — Poslanca dr. Šusteršič in dr. Lampe govorniku čestitata. — Redner wird von den Abgeordneten Dr. Šusteršič und Dr. Lampe beglückwünscht.)

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne — gospod predlagatelj?

Deželni predsednik baron Schwarz:

Prosim besede!

Deželni glavar:

Gospod deželni predsednik ima besedo.

Deželni predsednik baron Schwarz:

Visoka zbornica! Bom že prilično pri specialni debati odgovoril podrobnejše na napade cenjenega gospoda predgovornika, za danes, kakor on je govoril splošno, omejim se in odgovorim splošno s tem, da kratko zavračam napade na vojaštvo, (Klici v središču: — Ruſe im Zentrum: „Oho!“) deželno vlado in na mojo osebo. Ali bodem še imel priliko podrobnejše govoriti o tem predmetu, pa za danes se omejim samo na to kratko izjavo, kakor se je tudi gospod predgovornik omejil na splošne pritožbe. (Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: „Vojaštva ne operete nikdar!“)

Bomo videli.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, gospod predlagatelj?

Poslanec dr. Lampe:

Ne!

Deželni glavar:

Torej bomo glasovali o nujnosti.

Gospodje, ki ste za nujnost predloga, katerega sem že prečital, blagovolite ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Nujnost je sprejeta in sedaj vprašam gospoda predlagatelja, ali hoče utemeljiti svoj predlog in merito?

Poslanec dr. Lampe:

Ne!

Deželni glavar:

Temu ni tako in torej bomo, če se nihče drugi ne oglasi za besedo, glasovali in merito.

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Torej prosim glasovati.

Tisti gospodje, ki ste za meritum tega predloga, izvolite ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Predlog je sprejet in merito in mi bomo takoj morali voliti finančni odsek 10 članov in sicer v tej vrsti, da bode volilo najprej veleposestvo, dalje mesta in trgi, potem kmečke občine in nato splošna kurija po 1 člana, ter končno cela zbornica 6 članov.

Za skrutatorja naprošam gospoda poslanca dr. Pegana in gospoda poslanca Lenarčiča.

Ich bitte die Herren aus der Kurie des Großgrundbesitzes, ihre Stimmzettel abzugeben.

(Zgodi se. — Geschieht. — Po prestanku. — Nach einer Pause.)

Aus der Kurie des Großgrundbesitzes wurden 10 Stimmen abgegeben, welche alle auf den Herrn Abgeordneten Grafen Barbo entfielen.

Iz kurije veleposestva je bilo oddanih 10 glasov. Vse je dobil gospod poslanec grof Barbo.

Sedaj prosim gospode poslance iz kurije mest in trgov ter trgovinske zbornice, da oddajo svoje listke.

(Zgodi se. — Geschieht. — Po prestanku. — Nach einer Pause.)

V mestni kuriji je bilo oddanih 9 glasov, katere je vse dobil gospod poslanec Lenarčič.

Sedaj prosim gospode poslance kmečkih občin, da volijo svojega člana v finančni odsek.

(Zgodi se. — Geschieht. — Po prestanku. — Nach einer Pause.)

Iz kurije kmetijskih občin je bilo oddanih 10 glasov. Vse je dobil gospod poslanec dr. Žitnik.

Sedaj prosim gospode poslance iz splošne kurije, da oddajo svoje listke.

(Zgodi se. — Geschieht. — Po prestanku. — Nach einer Pause.)

Iz splošne kurije je bilo oddanih 11 glasovnic. Vse glasove je dobil gospod poslanec Kobi.

Sedaj prosim še gospode poslance iz cele zbornice, da izvolijo 6 članov v finančni odsek.

(Zgodi se. — Geschieht. — Po prestanku. — Nach einer Pause.)

Iz cele zbornice je bilo oddanih 43 glasov. Z vsemi 43 glasovi so izvoljeni v finančni odsek gospodje poslanci: dr. Krek, dr. Lampe, Pogačnik, Povše, dr. Tavčar in grof Margheri.

Finančni odsek je s tem izvoljen. Resolucijo gospoda predlagatelja bom jaz ex praesidio odkazal tudi finančnemu odseku.

Glede konstituiranja bom koncem seje določil, kedaj naj se izvrši.

Na vrsto pride nujni predlog gospodov poslancev dr. Šusteršiča in tovarišev, ki se glasi:

„Visoki deželni zbor skleni:

a) V svrhu pokritja deželnih stroškov odnosno prispevkov za cestne in vodne zgradbe ter druga melioracijska dela, se deželni odbor pooblašča, najeti deželno posojilo v znesku 10.000.000 K. —

b) Finančnem odseku se nalaga, da takoj izdela tozadevni zakonski načrt. Razdelitev odsekovskega poročila je opustiti. Odsek ima v treh dneh podati zbornici svoje ustno poročilo.

c) Temu predlogu se prizna nujnost v smislu § 21. opr. reda. —

Ljubljana, 8. januarja 1909.

dr. Šusteršič s. r.	Pogačnik s. r.
Fr. Bartol s. r.	Jaklič s. r.
dr. Ivan Zajc s. r.	Dimnik s. r.
dr. Žitnik s. r.	Povše s. r.
Drobnič s. r.	Fr. Košak s. r.
Ravnika s. r.	Kobi s. r.
dr. Anton Jeglič s. r.	dr. Lampe s. r.
E. Jarc s. r.	J. Lavrenčič s. r.
J. Zabret s. r.	J. Piber s. r.
J. Hladnik s. r.	dr. Krek s. r.
Fr. Demšar s. r.	

Nujni predlog je zadostno podprt, in jaz podelim besedo gospodu predlagatelju dr. Šusteršiču, da utemeljuje nujnost.

Poslanec dr. Šusteršič:

Visoka zbornica! Nujnost predloga, ki meri na to, ga se deželni odbor pooblasti najeti melioracijsko posojilo 10 milijonov kron, je prav za prav že „in nuce“ utemeljil gospod predgovornik tovariš dr. Lampe, ko je utemeljeval potrebo za saniranje deželnih financ.

Gospoda moja! Ako hočemo deželne finance sanirati, si moramo tudi biti najprej na jasnem o bistvu saniranja deželnih financ.

Ako smatramo saniranje deželnih financ le kot nekaj računski problem, kar bi odgovarjalo ideologiji kakega računskega svetnika, potem je seveda stvar hitro izgotovljena.

Toda, gospoda moja, saniranje deželnih financ to ni računski, ampak narodno-gospodarski problem. O saniranju deželnih financ moremo v resnici le govoriti, ako saniramo ob enem narodno-gospodarski položaj naše dežele v okviru deželne zako-

nodaje in uprave. Mi moramo saniranje deželnih financ postaviti na zdrav narodno-gospodarski temelj in tukaj, gospoda moja, pride seveda, kar se naše stranke tiče, takoj v ospredje pretežno agrarno kmetski značaj naše stranke. Mi stojimo na stališču in bomo vedno in brezpogojno stali na tem stališču, da je tisti stan, za katerega moramo v prvi vrsti skrbeti, kmetski stan. Tega načela se bomo mi držali in idoč iz tega stališča smo tudi vložili nujni predlog za nov melioracijski zaklad.

Gospoda moja, v kateri koli del dežele potujete in v katero koli občino naše dežele pridete in ljudi povprašate po njih potrebah in željah, povsod boste dobili odgovor: ta vodovod, to regulacijo, ta vodnjak, to cesto hočemo! To je pesem, ki odmeva iz vsakega kota in kotička naše dežele.

Gospoda moja, ako uvažujemo potem dotične krajeve razmere, ako si natančno stvar ogledamo, potem pridemo do zaključka, da ljudje prav za prav v svoji prirojeni skromnosti še manj zahtevajo, kakor bi bili zahtevati upravičeni.

Gospoda moja! Iz teh razmer pridemo do zaključka, ki je jako jednostaven; da so melioracijska dela v vseh delih dežele potrebna! In jaz mislim melioracijska dela v širšem pomenu, ker končno kake cestne zgradbe spadajo v širšem pomenu besede tudi pod to poglavje, kajti kaj pomaga vse drugo, ako ni prometnih sredstev, da se dobro, sigurno in po ceni spravi blago na železniške postaje, odnosno od železniške postaje v dotični kraj.

Torej mi smo iz položaja, katerega sem omenil, prišli do zaključka, ki se zrcali v predlogu, katerega smo stavili.

V deželnem stavbnem uradu ležijo že leta in leta izdelani načrti za melioračne zgradbe s proračunom čez 30 milijonov kron. In gospoda moja, jaz vas opozarjam, da so to po veliki večini stari proračuni, pri katerih je treba 25 do 30% dodati glede na sedanje zgradbene cene, (Klici na levi. — Huje hujs: „Še 50 procentov!“) in tako sem za se prišel do zaključka, da je za deželo prispevek za te zgradbe, v kolikor so nujne, za zgradbe, ki se morajo izvršiti, če hočemo ustvariti našemu ljudstvu zdravo gospodarsko podlago, najmanjši znesek 10 milijonov kron primeren; to je svota, ki se mora dati deželi na razpolago, da v teku nekaterih, recimo 10 let, izvrši naš melioracijski program v velikem slogu.

Mi smo tega mnenja, da je prenehati v naši deželi s tistim sistemom malenkostnega krpanja sem ter tje, obstoječem v tem, da se morebiti vsako leto kak majhen vodovod napravi, tukaj ali tamkaj kaka cesta popravi, kar vse ne zadovolji dotičnega kraja popolnoma, na drugi strani pa vzbudi le nevoljo drugih krajev, ki imajo ravno tako nujne potrebe.

Sedaj, ko vlada v deželnem zboru Kranjskem ljudska večina, katero je dal v prvi vrsti slovenski kmet, sedaj mora zavladati novo življenje v deželi. Delati se mora v velikem slogu, da

se nujnim potrebam kmetskega ljudstva v resnici zadosti.

Gospoda moja, res je, če se vzame posojilo 10 milijonov kron, da bo to obremenilo deželne finance za okroglo pol milijona kron na leto. Ali, gospoda moja, v javnem gospodarstvu se morajo nujni neizogibni izdatki postaviti v račun neodvisno od tega, kakšen je trenutni računski položaj finančnega gospodarstva.

Mi moramo najpoprej ugotoviti, kateri izdatki so za narodno-gospodarsko življenje naše dežele neobhodno potrebni in potem moramo iskati pokritja za potrebne izdatke in ga moramo tudi najti. Gospod tovariš dr. Lampe ima prav: V prvi vrsti moramo zahtevati od države, da ona vrši svojo dolžnost napram naši deželi, in šele za primanjkljaj, ki bode potem ostal, imamo iskati pokritje direktno iz deželnih virov.

Znano vam je že, gospoda, da bo v doglednem času finančni minister v državnem zboru priti moral s finančnim načrtom.

Skoraj vse dežele se nahajajo v enako slabem, nekatere še v slabšem finančnem položaju, kakor naša dežela. Jaso je, da bodo takrat, ko predloži finančni minister svoj finančni načrt, zastopniki vseh dežel stopili pred vlado in zahtevali, da se paralelno s saniranjem državnih financ tudi sanirajo deželne finance; in za to je v interesu naše dežele, da imamo do takrat popolnoma ugotovljene naše potrebne izdatke, da bomo v stanu popolnoma utemeljeno od države zahtevati, kar naši deželi od države gre.

Prosim gospoda moja, da glasujete za nujnost predloga. (Živahno odobravanje na levi. — Lebhafter Beifall links.)

Deželni glavar.

Otvarjam debato glede nujnosti.

Dosedaj sta k besedi oglašena gospoda poslanca Drobnič in Ravnikar.

Najprej ima besedo gospod poslanec Drobnič.

Poslanec Drobnič:

Visoka zbornica! Jaz kot naturalen kmet in zastopnik svojega stanu sem se oglasil k besedi pri današnji razpravi, ker me veže v to dolžnost. Kajti jaz poznam svoj okoliš najbolj, ker sam med ljudstvom živim in vedno prihajam v kraje, ki so najbolj zapuščeni na Notranjskem, in ki se z drugimi ne dajo primerjati, kakor edino z Belo Krajino. (Klici: — Ruŕe: „Suha Krajina in Dolenjska sta tudi revni!“)

Jaz bodem omenil samo kratko nekatere točke, ki so najbolj važnega pomena, in prosim, visoka zbornica, da se v prvi vrsti ozirate na te točke.

Prva se tiče občine Št. Vid. Tam prosijo že več let za zgradbo ceste, kar je častitemu gospodu dr. Lampetu znano, (Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: „Bi se bil kmalo ubil!“) pa je še danes nimajo. Vedno se ponavljajo nesreče, da si ljudje

zlomijo noge, ali se pa pokvari živina. V tej občini so tudi še precej lepi in obširni gozdi. Toda kako priti do pridelkov, če ni nobene ceste. Posestniki, ki so prav podjetni kmetje, dobijo za drevo komaj po 4 ali 6 K. (Klici: — Ruŕe: „Čujte, čujte!“) Ako bi bila pa ta cesta zgrajena, bi se lahko drevo prodalo za 20 ali 30 K. Ljudstvo pritiska že leta in leta za cesto, a je še danes nima.

Mislim, da sem zadosti pojasnil potrebo te ceste in zato prosim, da se kakor hitro mogoče zgradi.

Enako nujna je prošnja za cesto iz Starega Trga čez Javornik na Št. Peter. Ta cesta je po večini že zgrajena, le mali del še čaka zgraditve, in prosim, da se tudi ta cesta zgradi in odpre prometu.

Sedaj pridemo k točki vodovodi.

Najbolj važni in največjega pomena so vodovodi. Radi tega jih imamo hvala Bogu že precej zgrajenih, in zato prosim, visoka zbornica, da se tudi v mojem kraju kar najhitreje zgrade potrebni vodovodi.

Edino blagostanje kmetovo je dandanes živinoreja. Toda kako more živinoreja uspevati, če ni vode? Poprej, ko so bili pašniki v boljših občinah še skupna last, in ko je živina hodila na svoje pašnike po $\frac{1}{4}$ ali $\frac{1}{2}$ ure mimo potokov, se je lahko napila in tako lahko prestajala, ne da jo je bilo treba v hlevih napajati. Sedaj, ko so pašniki razdeljeni, morajo ljudje vodo za živino od daleč dovažati. Najhujše je pa to, da so se vse najboljše delavske moči izselile v Ameriko. Doma so ostali rodbinski očetje s samimi malimi otroci. Ti imajo po leti ob hudi suši, kakor je bila na primer letos, popolnoma dovolj opravila z dovažanjem vode, zato pa ostanejo posestva neobdelana in opustošena. Posebno potrebne vodovodov so vasi: Runarsko, Studenec, Topol, Hudi vrh in Fara v občini Bloke. Posestniki navedenih vasi so si razdelili svoje pašnike in zato morajo sedaj svojo živino v hlevih napajati. Vasi Hudi vrh in Fara imata sicer vodo, a je tako slaba, da je niti živina ne more uživati. Dalje je zelo potrebna vodovoda tudi vas Radlek. Najbolj nujna pa je zgraditev vodovoda za Cerknico in okolico.

Zadnja točka mojega govora je Starotrška občina pri Ložu. Tam so vasi Podcerkev, Dane, Pudob in Kozarše vsako leto po večkrat pod vodo, ter povodenj uniči tamošnjim posestnikom vse poljske pridelke ter jim pokvari tudi njihova krasna polja. Sam sem se lansko leto prepričal o tem, ko sem tam skozi potoval in v srce so se mi smilili ubogi ljudje, ko sem videl, kako jim je voda skozi okna v hiše drla. Tam bi se dalo pomagati s tem, da bi se požiralniki „Golobino“ očistili, ter prosim, da se dovoli v ta namen izdatna deželna podpora, posebno ker starotrška občina še ni nikoli dobila kake podpore.

Ker vem, da je še več gospodov govornikov oglašanih k besedi, se za danes omejim in s tem končam. Priporočam pa, da se visoka zbornica ozira na te točke in ljudstvu kakor hitro mogoče pomaga. (Odobravanje in ploskanje na levi. — Beifall und Händeklatschen links.)

Deželni glavar:

Besedo ima sedaj gospod poslanec Ravnikar.

Poslanec Ravnikar:

Visoka zbornica! Z vstopom poslancev iz splošnega volilnega razreda v deželni zbor prišel je v to zbornico tudi ves drugačen — bolj svež duh, duh vzajemnega delovanja, kakor se je pokazalo že prvi dan zborovanja.

Poslanec splošne kurije ni le zastopnik tega ali onega stanu, temveč vseh stanov, toraj mora imeti pred očmi ne le koristil volilcev svojega volilnega okraja, ampak blagor cele dežele.

O potrebah svojega volilnega okraja hočem govoriti le splošno in kratko, ker bo še kasneje dana prilika o podrobnostih razmotrivati. Omejiti se hočem le na nekatere točke: Pri nas na Krasu je nujno potrebna uravnava vodá — osobito reke „Reke“ v reški dolini in reke Pivke na Pivki. Za uravnavo Reke, ki dela vsako leto ob času povodnji po njivah in travnikih veliko škodo, se do sedaj še ni storilo prav nič. Načrti o uravnavi Pivke so baje že izdelani, a nekje počivajo in čakajo odrešenja. Povdarjam samo, koliko škode je Pivka napravila predlansko jesen prebivalstvu na Pivki, ko jim je uničila vse jesenske pridelke. Marljivi Pivčan je gledal z obupom na svoj, v potu obraza pridelani pridelek, ki mu je gnil pod vodo. Iz tega sledi, da je uravnava omenjenih dveh rek nujna in silno potrebna.

Istotako je potrebna uravnava vipavskih vodá, za kar so izdelani že tudi načrti.

O nujni napravi vodovodov, prepotrebni vodnjakov in kapnic, bi bilo odveč govoriti, ker v tem smo vsi edini, da je dobra in zdrava pitna voda nujna potreba za ljudi in živino. Imen raznih krajev v svojem volilnem okraju, za katere so načrti za preskrbovanje vode že izdelani in leže pri deželnem odboru, ne maram naštevati, ker to je v knjigi „Letno poročilo o delovanju deželnega odbora za leto 1906“ razvidno. Če omenim še to, da je potrebno storiti še kaj za popravo cest, zlasti občinskih, sem za danes povedal v splošnem oziru vse, kar je najbolj nujnega za našega ubogega kmeta, ter toplo priporočam, da se nujnost dr. Šusteršičevega predloga sprejme soglasno. (Odobrovanje in ploskanje na levi. — Beifall und Händeflatzchen links.)

Deželni glavar:

K besedi je nadalje oglašen gospod poslanec dekan Lavrenčič.

Prosim!

Poslanec dekan Ivan Lavrenčič:

Visoka zbornica! Kakor po hudem vremenu blagodejno posije solnce in razveseljuje človeško srce, tako je včeraj proti večeru po burnih dopoldanskih prizorih v tej visoki zbornici nas vradostil

pojav, ko so vsi člani člani vseh treh klubov soglasno kot v harmonično ubranem akordu glasovali za dr. Šusteršičev nujni predlog, da pošiljaj odslej deželni odbor štiri zastopnike v deželni šolski svet, kar smo pozdravili zastopniki Slovenske Ljudske Stranke z burnim aplavzom. To veselo soglasje vzbuja mi trdno zaupanje, da se bomo istotako kot en mož zavzeli in glasovali solidarno za nujni predlog tovariša dr. Šusteršiča, ki zadeva pereče gospodarsko vprašanje, da bomo privolili v nujno potrebno posojilo v prilog gospodarstvu. Skrajna je sila po vsej deželi, a jaz se omejim na kamniško-brdski okraj, katerega mi je čast zastopati v tej visoki hiši.

Kardinalno vprašanje v mojem okraju je regulacija Kamniške Bistrice. Ako se ta v najkrajšem času ne izvrši, grozi neizogibna katastrofa. Nekako pred tremi leti je prihrumela Bistrica z vso svojo hudourniško silo in je odnesla sicer trden most v Stranjah na okrajni cesti Kamnik-Črna, razdejala prav tam kamniški vodovod, spodjedla in odtrgala veliko maso zemlje tikoma do ceste. V enaki nevarnosti so vsi preostali mostovi na njenem potu doli do izliva v Savo, posebno pri lhanu in Beričevem. V nevarnosti so tudi posamne hiše in cele vasi, kakor n. pr. Mala Loka i. t. d., kjer je voda spodjedla obrežje do bivališč in se ljudje opravičeno boje za svoje imetje in še celo za življenje. Naj bi se toraj skoro izvršil kataster interesentov in gotovo do prihodnjega zasedanja izdelal in predložil zakonski načrt za uravnavo tako nevarnega hudournika. V pokritje stroškov je večinoma preskrbljeno, ker bode država, največ po neumornem prizadevanju našega velezaslužnega komercialnega svetnika gospoda Povšeta, za kar mu je ves okraj iskreno hvaležen, prispevala 62¹/₁₀; preostali znesek pa naj bi do najvišjega zneska, ki je sploh mogoč, pokrila dežela, ker so posestniki ob Kamniški Bistrici večinoma ubožni.

V kamniškem političnem okraju je poleg Bistrice več potokov, ki ob nalivih mnogo škodujejo; tudi te bo treba prejkoprej uravnati, kakor: Drtišico v moravški dolini in nadalje: Motnišnico, Pšato, Rašo, Radomljico, Rašico, Nevlišico, Tunjšico, Žabnico. Travniki bodo z uravnavo mnogo pridobili, kjer so pa naravno močvirni, kakor v kraški dolini, pri Trzinu, v Dobu i. t. d., naj bi se osuševali potom melioracijskih zadrug, katere naj bi dežela in država izdatno podpirala.

Zboljšajo naj se pašniki v okraju, posebno naj svoj namen dosežejo kamniške planine. Gotovo lepe so bohinjske planine, nič manj lepe kamniške, največja in najlepša pa Velika Planina nad Kamnikom, čemur mi izvestno pritrdé hribolazci, ki so jo že tolikrat navdušeno hvalili. Kar najtopleje priporočam nujni predlog tovariša Pibra glede planin v prilog naši živinoreji.

In kaj naj porečem o prometnih zvezah v okraju? Že leta ležé pri deželnem odboru prošnje, naj se uvrsté občinske ceste med okrajne, kakor: Kamnik-Mekinje-Godič-Stranje; Vojsko-Koseze-Kot; Koseze-Povodje; od Križa do Šmarce; Moste-

Homec; Vir-Količevo-Radomlje-Rova; Pečnik-Pšata-Bešce-Selo; nadalje prošnja za občinsko cesto Kamnik-Tunjice-Zalog; občinsko cesto Kamnik-Paloviče in prošnja za podporo k popravu občinske ceste Vrhpolje-Dolsko. Kolikokrat se je že govorilo o cesti iz Kamnika-Črne na Luče, ki bi bila za Kranjsko in Štajersko stran eminentne vrednosti, posebno za Kamnik. Cesta okrajna Kamnik-Črna-Gornjigrad naj bi bila deželna, kakor tudi cesta Trojane-Zagorje. Občinska cesta v Motniku, ki veže deželno cesto z državno, naj se prišteje deželnim. Občinska cesta iz Trojan-Št. Gothard-Čemšenik naj se uvrsti med okrajne in iz Čemšenika podaljša do Zagorja. Izpeljala naj bi se okrajna cesta iz Mengša v Stob in iz Mengša čez Loko v Trzin. Zelo potrebna je okrajna cesta iz Moravč v Črni graben, ki naj se podaljša v tuhinjsko dolino; ta zveza obeh dolin bo veljavna, ko se podaljša kamniška železnica skozi tuhinjsko dolino do Polzele na Štorskem. O tej progí hočeva staviti s tovarišem dr. Krekom v prvem zasedanju primerne predloge.

Za osebni in tovarni promet na tej železnici je vrlo preskrbljeno; tudi strategično bo ta proga veljavna. Nujna potreba in vroča želja je, da bi se preložili klanci na deželni cesti iz Motnika v Kamnik, kakor Mlinarjev klanec in Kozjak ter klanci pri Zagorju in Lokah.

Nič manj ne hrepené moji volilci po vodovodih, oziroma vodnjakih. Gornji Tuhinj, Cirkuše, Beč, Trojane, Dobeno (občina Rašica), Mekinje-Zduše, Podjelše, Brezje, Motnik, Kamnik za podaljšanje vodovoda, so že davno vložili prošnje za vodovode, a ne dobé odgovora; ravno tako Velika Vas (Brdo), Koreno (občina Krašnja) za vodnjake. Vodovodov si opravičeno žele: v Brezovici pri Dobu, v Križu pri Čemšeniku, na Starem Selu, v Mostah, Podrebru, in vodnjakov v vasi Hrib (občina Nevlje), Vranji peči, Sv. Primožu, Praprotnem, Županjih njivah in družih hribskih vaseh po vsem okraju. Uboga živina, še bolj ubogi ljudje, ki morajo ob suši uro in še celo po dve uri daleč po vodo; v zimskem času, po ledeni poti, slabi kozji poti.

Ne dvomim, da se visoka zbornica teh trpinov skoro usmili in privoli jim zdatno, obsežno podporo. Seveda naj pride prej, kakor hitro mogoče, zastopnik deželnega odbora z deželnim tehnikom v okraj, ogleda si one potrebščine, kolikor še niso znane, in tehnik izdela nadrobne načrte na deželne stroške ter se dela pospeše, ker so nujna.

Visoka zbornica! Te pomoči je ljudstvo skrajno potrebno, pa tudi vredno; dobro je ono in pridno, podjetno in napredno, kakor malokje tako. V kamniškem okraju je primeroma mlekarn največ in ustanovili sta se, kar je najnovejše, vže dve živinorejski zadruzi v Kamniku in v Dolskem. Razvija se domača obrt, v Mengšu slamnikarska, v Domžalah kitarska zadruga in pletarska šola v Dolskem in Dolu. Seveda je še vse, kakor v povojih, zato je treba deželne in državne podpore, v kmečkem gospodarstvu pa obilo poduka. Zato

predlagam zimsko kmečko šolo v Moravčah, v Kamniku ali Mengšu, ter gospodinjski šoli v Mekinjah in Repnjah. Kamnik posebej se mora gospodarsko povzdigniti; ž njim bo pridobila okolica. Kamnik je lep po svoji legi, krasan po svoji naravi, bogat na vodni moči. Toda žal, da se to ne izkorišča. Tujcev je v Kamniku vedno manj, ker se dežela zanj ne zanima. Za razširjenje tri-razredne dekliške šole — to mimogrede — v štiri-razredno, se potezamo že leta in leta, — pravijo, da se deželni odbor temu protivi; upamo, da deželni odbor to opusti, ker je skrajni čas, da se ustreže naši skromni zahtevi, vsaj je vže vsak večji trg na Kranjskem v tem oziru na boljšem; smo pač tam, kjer pred sto leti. Treba se je ganiti in za Kamnik kaj storiti, zanašamo se na podporo dežele in države. Stavijo se o tem v prihodnjem zasedanju potrebni predlogi.

Ker je oglašeni o nujnem predlogu več govornikov, končam z najtoplejším priporočilom, da se nujni predlog o deželnem posojilu soglasno sprejme. (Živahno odobravanje in ploskanje na levi. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links).

Deželni glavar:

Dalje je oglašen k besedi gospod poslanec Matjašič.

Prosim ga, da poprime besedo!

Poslanec Matjašič:

Visoka zbornica! Kot zastopnik sodnih okrajev Črnomelj, Metlika in Novo Mesto se oglasim k besedi in stavim nujni predlog glede vzdržavanja cest in prelaganja okrajno-cestnih klancev. Vendar pa moram kot Belokranjec v prvi vrsti omeniti potrebe metliškega sodnega okraja. V sodnem okraju Metlika je potrebno, da se preložijo klanci Drašiči, Kavranka, Vidošiče, Kodelevce pri Dolcu, Veselica na Hribu pri Metliki in Vejac pri Metliki.

V sodnem okraju Črnomelj je nujno potrebno, da se prelože ceste, oziroma klanci: Zagozdac, Jelenja Vas, Predgrad, Predgrad-Dol, Stari Trgluščiče, Dol-Prelesje, Spodnje Radence do Zgornjih Radenc, in da se zgradi most čez Dobličanko v Črnomlju.

V sodnem okraju Novo Mesto naj se preloži deželna cesta Srednja Vas-Mitterdorf, občina Črmošnice, dalje pa uvrsti občinska cesta Orehovica-Cerov Log na Vrhno polje med okrajne ceste.

Glede navedenih smrtnonevarnih cestnih klancev moram še posebej omeniti, da je nujno potrebno, da se kar najhitreje prelože in sicer klanci: Drašiči, Kavranka, Vidošiče in Veselica na Hribu pri Metliki. Dalje naj se tudi takoj zgradi cesta Zagozdec-Jelenja Vas-Predgrad in pa cesta Spodnje Radence na Gorenje Radence, ker so ti kraji brez vsake ceste in brez vsake prometne zveze. Vodovodov so najbolj potrebne občine Suhor, Lokvica, Radovica, Metlika in vasi Čurile ter Sveržaki, občine Božjakovo-Rozalnice.

Visoka zbornica! Nujno potrebno je, da nam dežela pripomore do prepotrebnih zgradb cest in vodovodov, ter stori v tem oziru tudi napram pozabljeni Beli Krajini svojo dolžnost in nam dovoli izdatno podporo iz melioracijskega zaklada v te namene. Bela Krajina doslej še ni prejela nobene deželne podpore, čeprav je tudi ona prispevala za vse potrebe kranjske dežele.

Kako potrebni so vodovodi, nam kaže suša preteklega leta. Ne morete si misliti, koliko je ljudstvo trpelo, ker ni bilo vode niti za ljudi, niti za živino. Dovažati so jo morali iz občine Suhor, Dol pa iz Kolpe pri Metliki do 2 uri daleč.

Kaj pa naj se stori, če nastane v takih krajih požar, kjer ni vode, s katero bi se mogel ogenj pogasiti, kakor se je zgodilo pri požaru minolo leto dne 16. oktobra. Zadel je požar vas Božjakovo. Kaj bi bilo, ko bi ne bilo dovolj vode! Ker je v bližini Kolpa, je prišla metliška požarna bramba in je postavila 300 m cevi od Kolpe čez vas, katere je do sto ljudij držalo na rokah in le s pomočjo tega se je požar ustavil. Ko pa bi v bližini ne bilo vode, upepelil bi bil požar celo vas Božjakovo.

Te reveže je zadela nesreča v najslabšem času pred zimo, ko je bil že ves živež za ljudi in za živino pod streho, tako da trpe sedaj ti ubogi pogorelci nepopisno bedo in pomanjkanje. Bog in ljudstvo naj se jih usmili ter naj jim pomaga!

V imenu vseh pogorelcev kličem kot njihov župan deželnemu odboru najiskrenejšo zahvalo za izplačano podporo v znesku 2000 K. Naprosil bi pa visoko zbornico, da bi blagovolila dati za pogorelce na Božjakovem daljno podporo vsaj še 2000 K, če jim nikakor ni mogoče dovoliti višje podpore.

Jaz upam, da bo visoka zbornica naklonjena mojim predlogom in da bo priskočila enkrat tudi dosedaj povsem pozabljeni Beli Krajini na pomoč.

Deželni glavar:

K besedi je dalje oglašen gospod poslanec Jaklič.

Podam mu besedo, prosim pa, da se gospodje govorniki omeje na nujnost, ker je rešiti še mnogo važnih stvari.

Poslanec Jaklič:

Visoka zbornica! Ker opozarja gospod deželni glavar, da se moramo omejiti samo na nujnost, ne bom našteval vseh podrobnosti, katere sem mislil omeniti že v sedANJI razpravi. Razume se, da kot zastopnik obširnih in oddaljenih pokrajin, ki so bile zelo zanemarjene od strani dežele v vsakem oziru, z veseljem pozdravljam nujni predlog, po katerem bo mogoče izvršiti vsaj nekaj, namreč da se zgrade ceste in vodovodi po krajih, katere zastopam v tej zbornici. Jaz sem bil tekom zadnjih let na mnogih shodih, in na vseh shodih so se čuli klici: „Dajte nam cest, dajte nam vode!“ Jaz sem jim seveda prigovarjal, da ni denarja. (Po-

slanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Saj je resnica!“) in da jim takrat, ko pride kmetska večina v deželnem zboru do veljave in moči, pripomoremo do potrebnih cest in vodovodov.

Vi, gospoda moja, večinoma ne poznate bede, ki je v teh krajih doma. Ljudstvo je pridno in varčno, toda kaj pomaga, gospodarsko se ne more povzdigniti, ker jim manjka celo najpotrebnejših sredstev, ki so predpogoj gospodarskega blagostanja, to je cest. Fare, kakor so ajdovska, hinjska, šmihelska in polomska, še sedaj nimajo niti pednja deželne ali okrajne ceste. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: „Žalostno!“) Komunikacija teh pokrajin od vasi do vasi, od fare do fare je še ravno taka, kakor je bila pred 500 leti za tovarnike in pa za kozle. (Klici na levi: — Ruße links: „Čujte, čujte!“). In posledica tega je, da ljudje še tistih pičlih pridelkov, ki jim jih da kamenito polje, ne morejo spraviti na trg. Zaraditega morajo prodajati svoje pridelke mnogo ceneje, kakor bi jih sicer, ko bi imeli ceste. Vse pa, kar kmet kupuje, kar se uvaža, je neprimerno dražje, kakor v krajih ležečih v bližini cest. In zato je čisto naravno, da propada gospodarsko blagostanje po teh širnih pokrajinah, ljudje pa beže v Ameriko, Nemčijo, ali si pa iščejo zaslužka v ogrskih šumah, (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Žalostno, da domača gruda ne preživi ljudi.“) samo zato, ker se doma gospodarstvo ne izplača. Skrajni čas je, da se da tudi tem pokrajinam potrebne ceste. (Poslanec — Abgeordneter Jarc: „Se mora zgoditi!“) Zgradi naj se takoj cesta Žužemperk — Ajdovec; zveže naj se Šmihel z deželno cesto. Zgradi naj se takoj cesta Žvirče — Hinje — Smuka, za katero so že izdelani načrti in proračun. Treba je cestne zveze Hinje — Žužemperk in Hinje — Ambrus. Dalje nima polomska fara nobene ceste in istotako ne Spodnji Log in Borovec. So pa še drugi kraji brez cest. Tako nima velik del robske fare, tako imenovane Rovte, nobene cestne zveze. Tudi tu se mora zgraditi cesta, in istotako mora dobiti tudi gregorska fara cestno zvezo z železnico, s katero ima sedaj le zvezo po slabi graščinski poti.

Tem pokrajinam pa ne manjka samo cest, te pokrajine, zlasti Suha Krajina, velik del Kočevskega okraja, deloma tudi ribniška in dobrepoljska dolina nima vode ne za ljudi, ne za živino.

Gospoda moja, Vi niti pojma nimate, koliko trpi ravno letos prebivalstvo zaradi pomanjkanja vode. Vozijo jo v sodih iz oddaljene in globoko tekoče Krke in Kolpe. (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Pa kakošno!“) Pred dnem gre v vozom od doma in proti večeru šele pritira domov po bregovitih in skalovitih potih vodo, ne kake dobre studenčnice, ampak navadno vodo iz reke, katere se napijo ljudje, a živini, ki ruše žejna po hlevih, se daje samo odločeno mero, ker bi sicer vode prehitro zmanjkalo. Tako pomanjkanje vode je škodljivo človeškemu zdravju, ovira pa tudi razvoj živinoreje, ki je v teh krajih edini vir dohodkov. (Klici na levi: — Ruße links: „Res je!“)

Visoka zbornica! Naša dežela je žrtvovala že mnogo denarja za dobavo vode. Zgradilo se je že

mного vodovodov, tudi po krajih, o katerih se ne more ravno trditi, da nimajo vode. Skrajni čas je, da se za te pokrajine, ki nimajo prav nobene vode, nekaj stori. (Klici na levi: — Huhe hufš: „Tako je!“) Za del Suhe Krajine, za Ambrus, je bil že projektovan vodovod, a vzdrževanje tega vodovoda bi bilo predrago, in zato se ni zgradil. A zgraditi se mora vodovod, ki bi dovajal vodo iz studencev okrog Roba v vasi velikolaške okolice, dobrepolske in struške doline v ambruško in hinjsko faro. Na drugi strani se pa mora zgraditi vodovod po sodraški in ribniški dolini, ki bi dobival vodo iz studencev v Podklancu in bi preskrboval vodo vasem sodraške in ribniške doline, katere vasi je še nimajo, in bi tudi okrepil že obstoječe vodovode, kajti resnica je, da tudi tem malim vodovodom v ribniški dolini vode primanjkuje. Dobila bi vodo dolenjevaška občina, ki se poteza za vodovod, občina Stara cerkev in vse vasi v Kočevski kotlini. Je pa še mnogo drugih krajev tam doli, katere bo treba preskrbeti z vodo na ta ali oni način. (Odobranje na levi. — Beifall hufš.)

Visoka zbornica! Res bodo denarne žrtve velike, ali pomisliti morate, da je prebivalstvo po teh pokrajinah plačevalo doslej vse naklade za ceste in druge stvari, a imelo ni od tega ničesar, in zato je dolžnost dežele, da tudi za te pokrajine nekaj stori, in jaz priporočam, da se visoka zbornica blagovoli ozirati na moje predloge. (Živahno odobranje na levi. — Lebhafter Beifall hufš.)

Deželni glavar:

Oglašen je dalje k besedi gospod poslanec Piber.

Prosim, gospod župnik!

Poslanec Piber:

Visoka zbornica! V dolžnost si štejem, oglasiti se k besedi, da načrtam vsaj nekatere potrebe svojega volilnega okraja — posebno še Bohinja. Vsaj je Bohinj, odkar je zdrčala železnica skozi našo dolino, torišče tujkega prometa. Da bo to Bohinj postal, spoznala je Bistriška občina že takrat, ko se je železnica začela graditi; zato je občinski odbor sklenil izvršiti kolikor mogoče veliko koristnih naprav ne le za domačine, ampak tudi za udobnost tujcev. K tem napravam bilo je treba pritegniti tuje podjetnike in obrtnike z njihovimi prispevki postavnim potom, to je z občinskimi nakladami. Tem tujim gradbenim podjetnikom naložili smo kolikor mogoče visoke občinske naklade in jih s tem prisilili, da so nehote tudi v občinsko blagajno prispevali (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Radi ne!“), čeprav ne radi, pa so morali. Neobhodno potreben je bil vodovod na Bohinjski Bistrici. Na Bistrici je namreč v poletnem in zimskem času silno pomanjkanje pitne vode. Vodnjaki se posuše, potok Bistrica pa je bil zlasti ondaj, ko je bilo toliko tisoč ljudi pri delu predora, vedno nesnažen.

Zelja po vodovodu je bila občna, vendar so se vaščani bali velikih stroškov. Naravno torej, da se niso mogli takoj odločiti. Ker pa je bila potreba tako velika, je okrajno glavarstvo, oziroma okrajni glavar, z vso silo pritiskal na vaščane in občinski odbor, da so se slednjič moralnemu pritisku udali in pričeli z delom, in to tembolj, ker jim je obetal izdatno državno in deželno podporo. Pohvalno tu omenjam prejšnji deželni odbor; uvaževal je potrebo pitne vode in dovolil deželni prispevek 12.000 K. Dosledno bi morala pa tudi država dati večji prispevek, namreč še enkrat toliko, to je 24.000 K. Označeni znesek je tudi okrajni glavar nasvetoval, toda ondaj centralna vlada ni verovala svojemu uradniku in dovolila je le 15.000 K in še te v 3 obrokih, in sicer z motivacijo, da nedostaja sredstev, nadalje ker ni občina predložila načrtov od državnih inženirjev odobrenih, pa tudi radi tega, ker se na Bistrici ne gre samo za poljedelske koristi, ampak tudi za sanitarne zadeve in za udobnost, katero uživajo tujci in železnica. Seveda je ministrstvo namignilo, naj občina vloži prošnjo še na ministrstvo za notranje zadeve in železniško ministrstvo. Toda občina mora vendar od primanjkljaja pričakovane svote celih 9000 K pravzaprav krivično plačevati obresti. Vsaj se je prej obljubilo, da bo država še enkrat toliko dala, kakor dežela. Država pa ni toliko dala, temveč le odrinila občino, češ prosite drugod. Bomo li kaj dobili, ne vemo.

Zakaj to omenjam? Zgradba vodovoda je bila neobhodno potrebna. Ali smo hoteli čakati, da dobimo po vseh predpisih izvršene načrte? Če bi bili čakali, visoka zbornica, Bogve koliko ljudi bi bilo še pomrlo za tifusom! Mi smo stali pred alternativo: občina žrtvuj se, ali pa naj ljudje umirajo. Jaz sem v svojem poklicu veliko imel opraviti začasa zgradbe železnice z ljudmi, imel sem prilike dovolj opazovati, koliko jih je za tifusom ali kozami obolelo. Resnica je, če bi vodovoda ne bili zgradili pravočasno, bi bilo to lahko imelo strašne posledice, in namesto da bi bila vlada takoj podpirala nameravani vodovod, nam je pa 9000 K odgriznila. (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „To je zistem!“) Ker se to ni vedelo, zato omenjam stvar danes.

Nadalje imam omenjati čisto kratko še to-le. Bohinj je dandanes vsled svoje naravne lepote središče tujkega prometa, zato pa moramo tudi nuditi tujcem kolikor mogoče udobnosti. Po svojih močeh naj pripomore tudi dežela, da moremo tujcem nuditi, kar je treba. Saj tujci prineso v deželo mnogo denarja. —

V tem oziru je treba ljudstvu tudi poduka. Naša Gorenjska, zlasti Bohinj, je pač povsem podobna gorati Švici. Švicarji, kako postržejo tujcem, — in vendar tujci ne uplivajo ne v verskem, ne v narodnem momentu na življenje. Tako naj bo tudi pri nas! Zato pa je treba poduka in pomoči tudi od dežele! —

Ker že omenjam potrebe v Bohinju, naj že danes opozorim na lepo Srednjo vas v zgornji dolini. Tudi ta zdihuje po dobri pitni vodi, po

vodovodu. V tem oziru moramo vse storiti, da se spopolni, kar je pomanjkljivega. Sedanje lesene cevi, kolikokrat se jim pokvarijo. Ker nimajo rezervoarja, piti morajo ob času deževja motno, kalno vodo. Potreben je vodovod v Srednji vasi v gospodarskem in sanitarnem oziru.

Dalje so potrebne dobre ceste. Tu navajam pot na Koprivnik, to je pot iz Srednje vasi čez Jereko na Koprivnik in od tam čez Gorjuše na Bohinjsko Belo, ki je važna ne samo za domačine, ampak tudi za tujce. Dalje omenjam, ker je bil zastopnik občine Mošnje pri meni, pot od Podnarta do Kamne gorice in od Kroke do Radovljice. Že davno je bila vložena prošnja, da bi se spremenila v deželno cesto. Sedaj, ko bomo imeli več dohodkov, upam, da bosta država in dežela pripomogli, da se to zgodi. Glede tega bo treba brezobzirno nastopiti, kajti to ni pravično, da ima občina Mošnje, ki plačuje 12.000 K direktnega davka in za cestne naklade 25%, samo 3 Km okrajne ceste. Plačuje torej neopravičeno doklade za druge občine, a okrajnih cest nima. Občinskih poti pa ima mnogo; za te pa morajo podobčine same skrbeti in izdati izdatne svote. Oskrbovati morajo z nakladami druge ceste, kojih nikdar ne rabijo, in pa še svoje občinske ceste. S tem je občina preveč obremenjena. Zatorej je opravičena prošnja, da se označeni cesti sprejmeta med deželne ceste, — nekatere občinske pa med okrajne. Šele potem, ko se te ceste uvrstijo med deželne ceste, bo mogoče tudi okrajnocestnemu odboru, sprejeti nekatere občinske ceste med okrajne ceste.

Tukaj bi omenil občinske ceste, ki vodijo od državne ceste na Brezje, potem na Gorico in v Dvorsko vas.

Dalje omenjam še to-le. V Ljubljani imamo deželno zvezo za pospeševanje tujkega prometa, katera gotovo izborno deluje, kar mora vsak priznati. Gotovo je, da bo to društvo prišlo s prošnjo za podporo, in te se mu ne bo moglo odreči, ker dela vendar uspešno v korist ljudstva v narodnem in gospodarskem oziru. Imamo pa še tudi druga lokalna prometna društva, in sicer na Bohinjski Bistrici, na Bledu in na Dovjem. Tudi ta društva pomagajo reševati socialno vprašanje v korist ljudstva. Pomagati jim bomo morali, ko bodo stopila s prošnjo pred nas.

Še eno društvo naj omenjam, in to je slovensko planinsko društvo, katero gotovo tudi deluje v korist naroda. Kdo je, predno smo imeli to društvo, znal za naše divne gore in planine? Tudi to društvo bomo morali podpirati, in če bomo imeli melioracijski fond, bo to tem lažje šlo.

Sedaj bi moral še omenjati potrebe naših planin, ampak zato bom imel še drugje priliko, torej se za danes v to stvar ne spuščam. Jasno pa je, da so potrebe povsod velike, in zato naj zbornica pritrdi nujnosti stavljenega predloga. (Živahno odobravanje in ploskanje na levi. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Deželni glavar:

Dalje je oglašen gospod poslanec grof Barbo. Ich erteile dem Herrn Grafen Barbo das Wort.

Abgeordneter Graf Barbo:

Ich werde die Geduld des hohen Hauses nur ganz kurze Zeit in Anspruch nehmen, und ich kann dies umso leichter, weil ja auch meine Aufgabe eine leichte ist, indem keiner der Herren Vorredner sich gegen den Antrag, sondern alle für denselben erklärt haben.

Ich habe nur im Namen des verfassungstreuen Großgrundbesitzes die Ehre zu erklären, daß wir nicht nur für die Dringlichkeit und das Meritum des Antrages stimmen werden, sondern denselben auch freudigst begrüßen. (Odobravanje na levi. — Beifall links.) Die Interessen des Großgrundbesitzes sind ja in Krain identisch mit denjenigen des Bauernstandes. (Klici na levi: — Rufe links: „Tako je!“) Es ist gewiß, daß das Land ein eminent agrarisches ist, und wenn irgendwo, gilt für Krain das Sprichwort: Hat der Bauer Geld, so hat es alle Welt.

Ich stimme ganz mit dem Herrn Antragsteller Dr. Sustersič darin überein, daß die Bevölkerung vielfach ihre Bedürfnisse noch gar nicht kennt. Wenn man selbst Landwirt ist und Gelegenheit hat, im Lande herumzukommen, so mutet es einen oft ganz traurig an, wenn man Gegenden sieht, welche derart verlassen sind, daß es wirklich betrübend ist, weil dort alle Voraussetzungen vorhanden wären, um sie in blühende Gefilde zu verwandeln.

Ich glaube aber, es ist heute nicht der Zeitpunkt, sich in Detailfragen einzulassen. Es ist zwar, wie das Beispiel einiger der Herrn Vorredner gezeigt hat, etwas verlockend, spezielle Lokalwünsche vorzubringen, ich glaube aber, daß dadurch, daß alle diese lokalen Wünsche schon heute vorgebracht werden, sie nicht gefördert werden; denn je länger wir über diese Sache jetzt debattieren, desto länger wird ihre Erledigung aufgehalten werden. Wir müssen arbeiten und nicht nur darüber reden.

Ich glaube, wenn diese Aktion in einer das ganze Land umfassenden, großzügigen Weise in Angriff genommen wird, ohne daß sie sich zu sehr in Detailfragen verzettelt, wenn sie mit Vernunft und Sinn ins Werk gesetzt wird, dann kann sie dem Lande zum Segen reichen, und dies wünsche ich vom Herzen für die ganze Bevölkerung Krains. (Odobravanje. — Beifall.)

Deželni glavar.

K besedi je dalje oglašen gospod poslanec Kobi.

Prosim!

Poslanec Kobi:

Visoka zbornica! Oglašil sem se k besedi, da v prvi vrsti podprem predlog tovariša gospoda dr. Šustersiča, da naj deželni zbor sklene najetje posojila 10.000.000 K. Mogoče se bo komu ta svota zdela na prvi hip malo visoka, kajti milijoni so milijoni, a če premotrimo to posojilo z gospodarskega stališča naše dežele in njenih potreb, moramo priznati, da ta svota nikakor ni previsoka.

Ta denar se bo porabil za kmečke potrebe v vseh krajih naše dežele. Porabil se bo za dela, ki so za naše kmetijstvo neobhodno potrebna, kakor cestne zgradbe, uravnave vodá, zboljšanje planin in pašnikov itd. Dolgo vrsto let so bile vse naše prošnje v tem oziru brezuspešne in da bodo kedaj rešene, mora imeti dežela denar.

Vprašanje pa nastane, če se bo tudi rentiralo najeti to posojilo. Jaz za svojo osebo sem se takoj, ko sem čul predlog, sprijaznil s to mislijo. Kajti ne le, da se bo teh 10 milijonov porabilo za kmetu res koristne naprave, ampak naši ljudje bodo pri tem tudi mnogo zaslužili in tako bo ves ta denar ostal v domači deželi. Poleg teh 10.000.000 K bomo pa privabili v deželo še drugih 10 milijonov, ker nujna posledica te postave bo, da bo tudi država dala svoj prispevek, in tako bomo imeli gotovo za 20 milijonov kron denarnega prometa v deželi. Zato kot izkušen gospodar in kot poslanec stranke, ki je v prvi vrsti kmečka, pozdravljam ta predlog in upam, da bo visoka zbornica enoglasno pritrdila njega nujnosti, kajti posebno tukaj velja pregovor: Kdor hitro da, dvakrat da. Čeprav se bo pa ta denar porabil v prvi vrsti za potrebe kmečkega stanu, pa s tem ne bodo drugi stanovi nič oškodovani, kajti če se bo kmetu dobro godilo, bodo tudi vsi drugi stanovi dobro izhajali.

Naj omenim pri tej priliki še nekatere potrebe svojega ožjega okraja in, da ugodim želji gospoda deželnega glavarja, to čisto ob kratkem.

Smelo trdim, da je malo okrajev, ki bi bili s prošnjami za podpore tako skromni, kakor je ravno moj volilni okraj. To pa ne zato, ker nima potreb, ampak radi tega, ker ljudje v svoji skromnosti rajši trpe, kakor pa da bi prosili zastonj. Gotovo imajo ljudje tudi v teh krajih svoje nujne potrebe.

Kar se tiče vodovodov, je najbolj potrebna zgradba vodovoda za Cerknico, Rakek, Unec itd.

Zgradba kapnic je pa nujno potrebna v vaseh: Goričica, Prevalje, Kamnik, Preserje, Dolenja in Gorenja Brezovica, Pokojišče, Padež in Zavrh, kjer je veliko pomanjkanje dobre pitne vode.

Glede cest naj omenim posebno vasi: Črni Vrh, Begunje-Št. Vid, Preserje-Rakitna, ker so ti kraji, kar se tiče cest, najbolj zapuščeni.

Zboljšanje pašnikov potrebujejo vasi: Pokojišče, Zavrh, Padež, Dobec, Bezuljak, Begunje, Št. Vid in Rakitna. S tem bi si opomogla živinoreja, ki v teh krajih ravno vsled slabih pašnikov in pomanjkanja vode vedno bolj nazaduje.

Dalje je potrebna uravnava Borovnišče, kolikor je ni v oskrbi močvirskega odbora, potem Planinšice in Cerkniškega jezera.

Gotovo mi bo vsakdo priznal, da je velikega gospodarskega pomena za ta okraj in torej za precejšen del Notranjske, če se vse to napravi, uredi in zboljša.

Denar bo torej plodonosno naložen v lepšo bodočnost cele naše dežele, in zato prosim, da visoka zbornica pritrdi nujnosti tega predloga. (Odobrovanje in ploskanje na levi. — Beifall und Händeklatschen links.)

Deželni glavar:

K besedi je nadalje oglašen gospod poslanec Košak.

Prosim ga, da poprime besedo!

Poslanec Košak:

Visoka zbornica! Častiti naš načelnik gospod dr. Šusteršič je omenil že pri utemeljevanju nujnega predloga radi melioracij, da leži že več let pri deželnem odboru veliko prošenj za uravnavo vodá, zgradbo vodovodov, cest i. t. d., ki še niso rešene.

Tako leži tam v dolgem spanju tudi prošnja občine Grosuplje in občine Št. Jurje za uravnavo potoka, imenovanega deloma „Dobravka“, deloma „Bičje“, kateri pride od Št. Jurja proti vasem Selo in Brezje ter se vije dalje prav pod grosupeljskim kolodvorom naprej skozi občino Spodnja Slivnica proti Račni, koder se izgubi v tako imenovano „Zatočno jamo“.

Kot župan tega kraja in poslanec smatram za svojo dolžnost, da se oglasim k besedi in označim, kako je s tem potokom.

Struga tega potoka je tako zaraščena, da je voda že izgubila svoj pravi tek. Voda prestopi pri vsakem malem deževju svojo strugo in se razlije po 40—50 m na široko in sicer tako na desnem kakor na levem bregu potoka. Ob kakem trajnem deževju pa nastane tamkaj pravo pravcato jezero. Dostikrat ne moremo pravočasno kositi, in ko se polagoma, to je v 10 do 14 dneh, voda odteče, nam spridi še seno, ker pusti na njem vse polno blata. Tako seno se potem vsled blatnega prahu silno kadi, je za živino skrajno nezdravo in ga žival tudi zelo nerada uživa.

Gospodom iz te visoke zbornice bo znano, ko so hodili tja na lov, ali se vozili po dolnjijski železnici, kako je večkrat vsa ta dolina preplavljena.

To pa še ni vse. Zaraščena struga tega potoka ima še tudi druge, skrajno slabe posledice. Ker prebivalci vasi ležečih ob tem potoku nimajo druge vode, morajo uživati nezdravo vodo iz tega potoka. Vsled tega imamo skoro vsako leto bolezni — legar. Zadnjikrat je razsajala ta bolezen v jeseni minolega leta in več mladih ljudi je za to hudo boleznijo moralo umreti v najlepših letih. Veliko bolnikov pa je, hvala Bogu, tudi ozdravelo. Okrožni zdravnik dr. Repič, ki je hodil zdraviti ljudi, je konstatiral, da je tem pogostim boleznim kriva edino-le slaba pitna voda.

Raditega prosim, visoka zbornica naj vzame to na znanje, visoki deželni odbor pa naj nam pošlje prej ko mogoče tehnika, da stvar pregleda in napravi potrebne načrte. Dalje prosim, da se

nam dá za uravnavo, oziroma iztrebitev tega potoka kolikor mogoče izdatna podpora iz melioracijskega zaklada. (Odobranje na levi. — Beifall links.)

Deželni glavar:

Dalje ima besedo gospod poslanec župnik Hladnik.

Poslanec Hladnik:

Visoka zbornica! Potrebne so v naši deželi melioracije. Toda, da se bo naš kmetovalec res uspešno posluževal raznihboljšanj, mu je treba strokovne izobrazbe. Kaj pomaga osuševati travnike, delati nove ceste, če pa ni človeka, ki bi to izrabil? Zato je jedna najnujnejših zadev v naši deželi, pospeševati kmetijski poduk. Dosedaj je pri nas za to slabo poskrbljeno. Imamo jedno samo kmetijsko šolo na Grmu. (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Pa še ta je slaba.“) V Švici imajo 22 kmetijskih šol. Pa tudi v drugih kronavinah naše države je primeroma več kmetijskih šol, kakor pri nas. Na Grmu naj bi se uredila zraven sedanje šole zimska kmetijska šola. Število živinozdravnikov po deželi je premajhno, to število naj se pomnoži. In živinozdravnikom naj se da nalog, da prirejajo predavanja po raznih krajih svojega okoliša. Na Dolenjskem imamo v Krškem meščansko šolo. Ministerski ukaz z dne 8. junija 1883, števil. 10.618., določuje, da se je treba pri sestavi učnega črteža za meščanske šole v krajih, kjer prevladuje poljedelstvo, ozirati na te razmere s primernim poukom v okviru prirodopisa in prirodoslovja. — Kako koristno bi bilo, ko bi na primer na meščanski šoli v Krškem, kjer v vsej okolici prevladuje vinogradništvo, se učenci poučevali v vinogradništvu in sadjereji.

Tudi na ljudskih šolah bi se moral pouk v kmetijstvu bolj gojiti. Deželni odbor dovoljuje vsako leto 3000 K kot nagrado učiteljem, ki poučujejo učence v kmetijstvu, in deželni šolski svet je dne 16. septembra 1876 izdal lepo navodilo o pospeševanju pouka na ljudskih šolah. Po tem navodilu se pa malokdo ravna. — Pa tudi nagrade, ki jih dobivajo ljudskošolski učitelji, okrog 30 kron (Poslanec — Abgeordneter Ravnikar: „Samo 25 kron sem dobil, nič več.“), so tako malenkostne, da ne zadostujejo niti za nabavo potrebnih strokovnih knjig. Treba bo dajati večje nagrade in nagrad naj ne deli gospod Kaltenegger, ampak deželni odbor sam. Treba bi bilo, da se pritegnejo k temu kmetijskemu pouku tudi šoli vže odrasli dečki, kakor je to na Danskem, kjer imajo lepo razvite kmetijske in nadaljevalne šole.

Da bi se pri nas več storilo za kmetijski pouk, stavim resolucijo:

„Iz melioracijskega zaklada naj se posebno pospešuje kmetijski pouk.“ (Živahno odobranje in ploskanje na levi. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Deželni glavar:

Besedo ima sedaj gospod poslanec dr. Žitnik.

Poslanec dr. Žitnik:

Visoka zbornica! Ne oglašam se k besedi, da bi govoril o potrebah ožjega mojega volilnega okraja, ampak zato, da opozorim na dva nedostatka, katera sta gotovo vsem gospodom znana.

Ako hočemo izvršiti, kar vse želimo, z denarjem, ki ga vzamemo na posodo in dobimo od vlade in interesentov, potrebujemo tudi inženirjev. Priznavam naravnost, da so kulturni inženirji, ki so v deželni službi, izvrstni in marljivi, ampak sami pravijo, da je stavbni urad neprimerno urejen, in drugič, da je premalo moči v stavbnem uradu. (Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: „Nimamo jih!“) Deželni odbor naj torej pomnoži število, oziroma naj se v to pooblasti, ako hočemo to izvršiti, kar danes sklepamo. (Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: „Mi bomo morali svoje tehnike subvencionirati, da lahko študirajo!“)

Druga stvar, katero hočem omeniti, se tiče vlade; pa njenega zastopnika ni tukaj. Meni ni znano, da bi bila kdaj že za kako delo preskrbela načrt. Vse delo pride na deželo, na deželni odbor (Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: „Na deželni odbor, ali pa moramo najeti privatne inženirje!“). Dalmacija ima svoj melioracijski urad in država sama dá po njem izdelavati načrte, in ravno tako je na Primorskem (Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: „Nam pa jemlje inženirje!“). Jaz privoščim to tema deželama, ampak enake potrebe, kakor Dalmacija in Istra, imamo tudi mi.

Zato predlagam kratko resolucijo, o kateri bom v odseku dalje govoril, in ki se glasi (bere: — liest:)

„Visoki deželni zbor skleni:

1.) C. kr. vlada se nujno naprosi, da v svrhu pravičnega in uspešnega odvajanja poplavnih vod, osuševanja, izboljševanja in namakanja zemljišč v notranjskih in dolenjskih dolinah in kotlinah po izvedencih države in dežele ter drugih strokovnjakov izdela podroben načrt;

2.) c. kr. deželna vlada naj v ta namen izpopolni, oziroma preustroji hidrografska in hidrološka službo na vsem kraškem ozemlju.“

Kolikor je meni znano, ima vlada pri nas svoj vodomerni oddelek, ki stane na leto precej denarja, (Klici na levi: — Rufe links: „Vodo delajo!“) toda uspeh ni vreden tega denarja in naravnost škandal je, če se trati toliko denarja za kaj takega, če ne izvršuje svojega namena.

Zato sem si dovolil predlagati na naslov deželne vlade ravno prečitano resolucijo in prosim, da se ta resolucija z dovoljenjem gospoda predsednika izroči finančnemu odseku.

Deželni glavar:

Besedo ima gospod poslanec dr. Tavčar.

Poslanec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! V imenu svoje stranke izjavljam, da bomo glasovali za nujnost predloga,

seveda si pa pridržujemo, da bomo v odseku naglašali nekatere pomisleke.

Predvsem je treba na tem polju popolne jasnosti in te jasnosti predlog sam po sebi ne kaže. Nečem s tem nikogar grajati, ampak vsekako imam nekatere pomisleke. Če se najme 10 milijonsko posojilo v pokritje deželnih troškov, oziroma drugih troškov, potem se bojim, da bo tovariš dr. Lampe za svoje deficite vsako leto velik kos pobral (Klici na levi: — Huft linfs: „Ne bo smel!“). Strogo je treba ločiti, kaj je namenjeno za melioracije in kaj za druge tekoče troške dežele.

Drugič bo treba pojem, kaj je melioracija, nekoliko bolj določeno izraziti, kakor se je to danes zgodilo. Gospodje seveda pridejo iz raznih krajev in torej z različnimi zahtevami. Tovariš Ravnikar na primer zahteva uravnava občinskih potov. Če hočemo uravnati vsa občinska pota v deželi, bo to prišlo predrago. Napravili smo enkrat poskus z občino Zmirec in za dotično pot je naš inženir proračunal troške na okroglih 40.000 K. Torej če hočete urediti vsa občinska pota v deželi, potem bo 10.000.000 K daleč premalo.

Moja želja in misel je, da bi gospodje — seveda njihova je odgovornost, mi smo v opoziciji — skušali narod nekoliko vzgojiti, da se ne bo vse mogoče zahtevalo od dežele, in da ne bodo vsako stvar, ki je komu na srcu, hoteli potisniti pod pojem melioracije.

Glavno delo torej čaka odseka, ki bo moral vse to premisliti in premisliti tudi način, kako dobiti to posojilo (Poslanec — Abgeordneter Turk: „Pri kranjski hranilnici!“) — tega ne vem —, ker so današnji časi precej slabi.

Kakor rečeno, mi bomo glasovali za nujnost. Seveda, gospoda, naglasuje gospod predlagatelj, da je Vaša stranka v prvi vrsti za kmeta. Čisto pravilno to, vendar upam, da ne boste tako ozkosrčni, da bi popolnoma izključili iz melioracijskih zneskov mest, češ, to ni za kmeta. Res je, da je kmetski stan glavni steber dežele, ali mest tudi ni zavreči, kajti eden je navezan na drugega. Tudi mesta plačujejo davek in imajo svoj namen, kate-rega ni prezreti.

Glasovali bomo torej za nujnost in upamo, da se bomo našli v skupnem delu. (Odobranje v središču in na levi. — Beifall im Zentrum und links.)

Deželni glavar:

Dalje pride do besede gospod poslanec Gangl.

Poslanec Gangl:

Visoka zbornica: Oziraje se na opomin gospoda deželnega glavarja bom popolnoma kratek, ker nameravam ob drugi priliki govoriti obširneje o strogo Idrijskih razmerah. Usojam si samo opozoriti na eno točko, katera ob svoji izvršitvi dežele ne bo zadela z velikim denarnim bremenom, to je namreč regulacija Idrijskega potoka Nikove.

Lansko leto je dal deželni odbor premeriti potok in jaz bi samo prosil gospoda deželnega

glavarja kot načelnika deželnega odbora, da naj bi se pospešilo izvršitev teh načrtov, ker bo potem županstvo mestne občine Idrija samo potrebno ukrenilo, da se ta regulacija izvrši in omogoči kanalizacija, kar je za naše mesto vitalnega pomena.

Drugič si usojam omeniti zadevo, ki prav za prav sodi v področje tovariša gospoda Lavrenčiča iz Vipave, ki pa je odsoten, ali jaz mislim, da se ne bo upiral temu, da jaz spravim zadevo v razgovor, ker sva on in jaz naprošena, da se to zgodi.

Gre se namreč za cesto, ki veže vasi Jeličin vrh, Podklanec, Ravne, Medvedje brdo, Godovič, deloma tudi Žiberče in Rov.

To je cesta, po kateri se izvozi v Logatec stavbenega lesa na leto po dva tisoč voz, potem 250 voz drv v Idrijo, potem tako zvanih „štem-pelnov“ prilično na leto po 100 voz, sena in apna po 100 voz; potem pridejo vožnje v mline, prevažanje vina in drugih deželnih pridelkov po 800 voz, tako da vozi po tej cesti na leto okroglo 3200 voz ali povprečno na dan po 10 voz, ki vozijo okroglo 15.000 kg ali pa poldrugi vagon, in to cesto morajo dotične občine same vzdrževati, dasiravno se, izvzemši po cesti v Logatec, po nobeni drugi cesti ne izvozi toliko blaga, kakor po tej cesti.

Umestno bi bilo, da bi dobile dotične občine kako podporo od države.

Konečno samo še povdarjam, da se mi posebno simpatična zdi resolucija enega prejšnjih gospodov govornikov, — če se ne motim gospoda poslanca Hladnika, — da naj bi se posebno pažnjo obrnilo na uvedbo in organizacijo kmetijskega pouka na naših ljudskih šolah.

Učiteljstvo stoji na tem stališču, da je taka uvedba kmetijskega pouka za bodočnost našega kmetskega ljudstva vitalnega pomena.

Zato smo mi tudi pri letošnjem stanovskem zborovanju obširno govorili o tej stvari, in mene le veseli, da, ne da bi se domenili, isti namen imajo tudi drugi, ki poznajo kmetsko ljudstvo menda bolje kakor jaz.

Zato bom tudi jaz glasoval za nujnost predloga. (Odobranje v središču in na levi. — Beifall im Zentrum und links.)

Deželni glavar:

Nadalje je oglašen k besedi gospod poslanec Bartol.

Prosim!

Poslanec Bartol:

Visoka zbornica! Glavni pogoji za življenje so dobra prometna sredstva in dobra pitna voda.

Vse to so že utemeljevali moji gospodje tovariši predgovorniki ter ob enem naštevati potrebe svojih volilcev v teh zadevah. K besedi sem se oglasil tudi jaz, da na kratko omenim nekatere stvari iz mojega volilnega okraja, ki so posebno potrebne, da se hitro izvršijo.

Pred 12 leti se je zgradila nova okrajna cesta Sodražica-Loški Potok, ki je prav krasno izpeljana, toda žalibog ima to slabo lastnost, da plazi po gozdu in grmovju, da bi ja kje ne prišla v obližje človeških bivališč, vsled česar se je izognila kar treh krajev zaporedoma, namreč: Gora, Mali Log in Retje, katere bi bila lahko obiskala.

Prebivalci vasi Gore in Malega Loga se mi zde kakor Mojzes, katerega je Bog peljal na goro ter mu oddaleč pokazal obljubljeno deželo rekoč: „Vidiš jo, v njo pa ne pojdeš.“ Ravnotako Gorniki in Maloločani vidijo cesto, toda njenih dobrot ne uživajo, ker ne morejo do nje.

Toda kar je — je. Ceste se ne dajo prenašati, kakor prenašajo ognjegasci svoje cevi sem in tja.

Prepotrebno je torej, da se nemudoma zgradita dovozni cesti do Gore in Malega Loga od ceste Sodražica-Loški Potok, kar deželi ne bo povzročalo posebnih stroškov, ker so črte le kratke.

Sedaj pa pojdimo naprej, da pridemo do najbolj zapuščene vasi v kranjski deželi in to je Stari Kot. (Poslanec — *Abgeordneter* Jarc: „Gora je še blizu železnice!“) Ne verjamete, kako je zapuščena. Jaz sam sem se letos prepričal, da z vozom od Loškega potoka ni mogoče drugače priti do nje, kakor da se pelje čez Drago na Čabar in Prezid ter se mora voziti 4 ure po strmi in nevarni cesti ob globokih prepadih, da človeka kar groza trese pri pogledu na nje.

Ti ubogi ljudje bodo letos zidali novo šolo, za katero so prosili leta in leta, toda jaz jako dvomim, če si jo bodo dozidali, ker ne bodo mogli dovažati potrebnega materiala. (Poslanec — *Abgeordneter* Kobi: „Bodo morali iti na Laško po mule!“) Jaz se le bojim, dasiravno so krepki in žilavi ter imajo najboljšo voljo, da se bodo poprej naveličali na hrbtu nositi apno, opeko in kamenje, predno bo prepotrebna šola dogotovljena.

Pozivljam torej deželni odbor, naj ne odlaš več ter naj še to spomlad zgradi že projektirani oddelek ceste Lazec-Čabar vsaj do Starega Kota.

Sedaj pa k vodam. Ker smo že pri Starem Kotu, začnimo tu.

Starokočani nimajo nobene tekoče vode in seveda tudi nobenega studenca ne, ter vsled tega zelo trpe na pomanjkanju vode. V kacih 4 do 5 km oddaljenem gozdu, ki je last grofa Auersperga, se nahaja mal izvirček, kamor so ljudje mnogo let ob suši hodili po vodo. Toda sedaj jim pa grofov oskrbnik tega več ne dovoli iz sovraštva, ker so Slovenci. Letos so morali skozi 4 mesece nositi po strmih skalah mimo prepadov vodo iz Čubranke za se in za živino. Ko so prišli domu z vodo, so vsakemu živinčetu dali par kapljic in spet je ni bilo. (Poslanec — *Abgeordneter* dr. Zajec: „Čujmo!“) Živina je vsa mršava, da skoro nimajo že nič živine. Ravno tako so ljudje vsi izmučeni in suhi in ni čuda, da so bili že popolnoma obupani ter so se pogovarjali o izselitvi.

Predlagam, naj visoki deželni odbor nemudoma reši že vloženo prošnjo, napravi načrt ter izpelje že navedeni studenček v vas Stari Kot.

Ravno taka pa je tudi z Goro. Tudi tu imajo skoro le kapnice. Ljudje in živina trpe ob suši veliko pomanjkanje vode. Toda Goro pustimo za enkrat radi vode še na stran, ker še nisem imel prilike se osebno prepričati, če bi jim bilo z vodovodom odpomoči.

Zdaj pa domu v Sodražko in Ribniško dolino. Če se peljemo iz Ribnice proti Novi vasi, vidimo na svoji levi, kako lepo se vije v dolгих rajdah Bistrica, katera stopi, ker je vsa zaraščena z vrbami, ob vsaki najmanjši povodnji svoje bregove ter poplavi poleg ležeče travnike. Naprava nove struge je neizogibno potrebna v zvezi z namakanjem travnikov. Prošnja za to je že vložena, ter jaz pozivljam deželni odbor, da pospeši to zadevo.

Ker čas naglo poteka ter je oglašanih še več drugih gospodov, hočem le na kratko omeniti še nekatere druge najnujnejše stvari, ki komaj čakajo naprave, oziroma zboljšanja. Predlagam torej, da se poleg že omenjenih vodovodov in cest preloži klanec pri vasi Vinice na deželni cesti Sodražica-Ribnica ter zgradi nova cesta Lazec-Čeber, dalje cesta Rob-Lužarje in Sv. Gregor proti Ortneku, ker posestniki teh vasij nimajo z železnico nobene zveze razun po slabi graščinski poti, za kar pa morajo plačevati graščini po 20 krajcarjev ali 40 vinarjev od vsakega voza.

Dalje se naj sprejmo med deželne ceste — ceste Sodražica-Loški Potok ter Nova vas-Draga-Čabar. Med okrajne ceste pa cesta Sodražica-Sv. Gregor-Dvorska Vas.

Za vodovode pa, da se izvrši projekt, ki je že v izdelavi in ki bi peljal iz Podstenj čez Sodražico po Ribniški in Kočevski dolini. Res je, da bo treba precejšno svoto žrtvovati, ampak stem bo pomagano trem dolinam in delu Suhe Krajine. Mi se moramo odločiti za to, da ljudstvu damo vsaj najpotrebnejše, namreč vodo. Kajti ubogi kmet, ki se trudi od jutra do noči, vsaj vodo zasluži, ker vina in piva si v teh za kmeta hudih časih itak ne more privoščiti.

Torej jaz se popolnoma strinjam s predlogom gospoda dr. Šusteršiča ter upam, da bodo gospodje tovariši iz cele zbornice glasovali za njega. (Odobranje in ploskanje na levi. — *Beifall und Hände klatschen links*.)

Deželni glavar:

K besedi je dalje še oglašen gospod poslanec Dimnik.

Poslanec Dimnik:

Visoka zbornica! Oglašil sem se tudi jaz k besedi, da kot kmet, ki med ljudstvom živi, označim nekaj njegovih najnujnejših potreb. Pred vsem moram podpirati predlog tovariša gospoda poslancu Košaka, da naj se reši prošnja občine Št. Jurje in občine Grosuplje za poglobljenje in iztrebljenje struge potoka Šentjuršica, ker sem tudi jaz dobil od občine Št. Jurje pismo, da naj pri-

poročam v deželnem zboru rešitev te nujne in važne zadeve. Ker je pa že tovariš gospod poslanec Košak celo stvar zadosti pojasnil, ne bom jaz v tem nadalje govoril.

Priporočati pa moram dve občinski cesti za uvrstitev med okrajne ceste. Obe je že prevzel okrajni cestni odbor za ljubljansko okolico ter je treba samo še odobrenja visokega deželnega zbora, da se uvrstita med okrajne ceste. (Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: „Bomo že naredili.“)

Prva se odcepi od okrajne ceste od Zaloga na Št. Jakob pri vasi Hrastje, ter pelje dalje skozi vasi Šmartno ob Savi, Tomačevo, Stožice in Mala Vas do državne ceste na Ježici.

Druga cesta leži v občini Dobrunje ter se odcepi pri vasi Dobrunje od okrajne ceste in pelje skozi vasi Št. Lenart, Reka do Lipoglava.

Obe cesti sta z ozirom na živahen promet, ki se vrši po njih, zelo važni za prebivalce ljubljanske okolice, in zato priporočam visokemu deželnemu zboru, da jih uvrsti med okrajne ceste. (Odobranje in ploskanje na levi. — Beifall und Händeklatschen links.)

Deželni glavar:

Potem je še oglašen k besedi gospod poslanec Demšar.

Prosim ga, da poprime besedo.

Poslanec Demšar:

Visoka zbornica! Svota, katero predlagamo nujnim potom za izboljšanje našega gospodarstva, zlasti našega kmetijstva, je na prvi pogled precej visoka, v resnici pa je še nizka, če se primerja z žrtvami našega kmeta za splošni blagor. (Klici: „Tako je!“ in ploskanje na levi. — Rufe: „Tako je!“ und Händeklatschen links.) Zboljšanje in povzdiga našega kmetijstva je nujna zadeva. Če je resnica, in trdim da je, da s slovenskim kmetom stoji in pade slovenski narod, potem je vsak dar za povzdigo našega kmetijstva dar, ki ga damo domu na oltar. Do sedaj se je za naše kmetijstvo premalo storilo. Kar se je storilo na deželi, to smo dosegli večinoma s samopomočjo, s pomočjo združništva. Na to smo danes lahko ponosni, in če rečem, da se naši mnogo močnejši slovanski bratje o tem pohvalno izrekajo, je to za nas dobro pričevalo. Toda tudi dežela, ki nas je dosedaj v tem oziru zanemarjala, mora glede izboljšanja združništva storiti svojo dolžnost.

Zadnji čas in nujno potrebno je, da se temeljito začne z izboljšanjem našega kmetijstva. Damoklejev meč vremenskih nezgod visi nad našim kmetom, in vsaka taka nezgoda seka kmetijstvu nove rane. To nam posebno dokazujejo britke skušnje zadnjih dveh let. Resničen je kmečki pregovor, ki pravi: Kmetija je loterija. Eno leto povodnji in toča, drugo leto huda suša, to so udarci, zlasti za našo živinorejo, ki jih ne bo tako hitro prebolela. Dežela nam mora priskočiti na pomoč,

da izposluje s tem tudi nam dolžno državno podporo. Glede povzdige živinoreje smo že tudi napravili po svojem združništvu prve korake. Naša Gorenjska je za živinorejo s svojimi travniki, pašniki in planinami kakor nalašč ustvarjena. Če omenjam poljansko in selško dolino, sorško polje in lepo kranjsko okolico do tržiških planin, ni najti za živinorejo boljšega kraja. Toda dela bo treba. Travniki, pašniki in planine čakajo na izboljšanje. S samopomočjo pa se ne bo moglo več dosti izvršiti in zato je akcija na podlagi tega predloga nujna zadeva.

Vodovodi so tudi važne naprave, ki so v zvezi s povzdigo naše živinoreje. Čisti zrak in dobra pitna voda sta kakor ljudem, tako tudi naši živini potrebna. Brez dobre, sveže vode naše mlekarne ne morejo pripravljati mlečnih izdelkov za trg. Ker govorim o nujnosti, ne mislim naštevati po vrsti vodovodov svojega okraja. Deželni odbor ima že v rokah nekatere načrte, drugi se pa še pripravljajo. S tem predlogom bo glavna zapreka odpravljena, in vse se bo lahko izvršilo.

Nujna je pa ta akcija tudi zato, da se oživi veselje do kmetijstva. Naš kmet je gotovo na jugu še eden najbolj podjetnih in najbolj pridnih, in zato se bo povzdiga kmetijstva tudi dobro izplačala. Če se razmere, kakor se sedaj kažejo in razvijajo, uredijo, potem je gotovo, da bo naš kmet igral na jugu važno vlogo. (Živahno odobranje in ploskanje na levi. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Deželni glavar:

Sedaj bi imel dobiti besedo gospod poslanec dr. Pegan.

Ker ga ni v zbornici, izgubi besedo.

Ker ni nihče več vpisan med govornike, je debata zaključena in ima besedo le še gospod predlagatelj.

Poslanec dr. Šusteršič:

Zahvaljujem se za besedo.

Deželni glavar:

Torej bomo glasovali.

Gospodje, ki ste za nujnost predloga gospoda poslanca dr. Šusteršiča, čegar vsebina je itak znana, tako da ga ni treba še enkrat prečitati, blagovolite se dvigniti raz sedežev.

(Zgodi se. — Geschicht.)

Nujnost je soglasno priznana. (Živahno odobranje in ploskanje na levi. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Tedaj vprašam gospoda poslanca dr. Šusteršiča, ali želi besede k meritu?

Poslanec dr. Šusteršič:

Hvala, ne!

Deželni glavar:

Temu ni tako, torej bomo glasovali in merito.

Tisti dve resoluciji, kateri sem prejel eno od gospoda poslanca Hladnika in eno od gospoda poslanca dr. Žitnika, bom, ako bo sprejet meritorni predlog, odkazal dotičnemu odseku.

Torej gospodje, ki ste za meritum, to je za točko a) in za točko b) izvolite ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Meritum je sprejet, predlog gre torej na finančni odsek in temu se odkazeta tudi resoluciji gospodov poslancev dr. Žitnika in Hladnika.

Sedaj pridemo do četrtega nujnega predloga gospoda poslanca Mandlja in tovarišev, ki se glasi (bere — liest:)

a) Ustanovi se deželna banka;

b) deželnemu odboru se naroča, da izdela do prihodnjega zasedanja v dogovoru z visoko č. kr. vlado tozadevni zakonski načrt.

c) Izvoli se „odsek“ za deželna podjetja“ 10 članov, ki tekom 48 ur ustmeno poročaj; razdelitev poročila je tedaj opustiti.

d) Temu predlogu se prizna nujnost v smislu § 21. opr. reda.

V Ljubljani, 8. januarja 1909.

J. Zabret s. r.	Ravnikar s. r.
Fr. Demšar s. r.	dr. Pegan s. r.
Pogačnik s. r.	Jarc s. r.
J. Hladnik s. r.	dr. Anton Jeglič s. r.
dr. Šusteršič s. r.	J. Mandelj s. r.
J. Piber s. r.	Povše s. r.
Lampe s. r.	dr. Krek s. r.
Dimnik s. r.	Jaklič s. r.
Bartol s. r.	Kobi s. r.
dr. Ivan Zajc s. r.	Matjašič s. r.
Žitnik s. r.	F. Košak s. r.
Drobnič s. r.	

Deželni glavar:

Prosim gospoda predlagatelja, da poprime besedo v utemeljevanje nujnosti!

Poslanec Mandelj:

Visoka zbornica! Kakor ste že prej slišali, je naš načelnik tovariš gospod dr. Šusteršič zahteval za melioracije, ki se imajo izvršiti v naši deželi, najetje posojila 10.000.000 K in oglasili so se z naše strani različni gospodje ter zahtevali jako veliko. Če bi se vse te naprave izvršile, bi pa ne zadostovalo teh 10 milijonov, ampak morda še 50 milijonov kron ne. Kakor vidite, je naša stranka dobila prav veliko korajžo, delati dolgove (Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: „Jih moramo!“), in moj predlog je nekako v organični zvezi s predlogom gospoda tovariša dr. Šusteršiča in meri na to, da si poiščemo tudi bankirja.

Jaz bom na željo nekaterih gospodov glede razmotrivanja vprašanja o ustanovitvi deželne banke bolj kratek, ker bo prilika pozneje v odseku še dana, bolj na široko razmotrivati to vprašanje in

bom torej le z malo besedami markiral, kako si mislim vso stvar, in na kratko utemeljil potrebo dotične banke.

Gospoda! Pred 19 leti, to je leta 1889., se je razmotrivala v deželni zbornici ustanovitev deželne hipotečne banke. Ta banka je našla v zbornici odpora in gospod glavar in eksclenca baron Schwegel se bosta tega gotovo spominjala. Stvar je šla potem na deželni odbor, je tamkaj zaspala, in sedaj vsi tisti akti spijo spanje pravičnega v katakombah deželnega arhiva. Ob tistem času je bila denarna organizacija v naši deželi še v povojih. Vseh denarnih zavodov v deželi ni bilo niti en tucat. Imeli smo kranjsko hranilnico, mestno hranilnico, ki se je ustanovila šele eno leto prej, in pa kakih 5 ali 6 posojilnic v celi deželi, banke ni bilo nobene. Očividno je bila bojazen, lotiti se enega velikega podjetja, vsled tega je stvar našla zaprta srca v deželnem zboru in na drugi strani je bila morebiti tudi bojazen pred konkurenco.

Sedaj stopamo v vse drugačnih razmerah pred deželni zbor s predlogom, da se ustanovi deželna banka. Ne hipotekarno banko hočemo poklicati k življenju, ampak deželno banko z hipotekarnim, komunalnim, melioracijskim in železniškim kreditom in poleg tega še z vsemi drugimi bančnimi posli v širšem pomenu. Iz tega je pa izločeno vse, kar je pri bančnem poslovanju riskantnega.

Deželne banke imajo že druge dežele, od leta 1889. jo ima Češka. Poprej že je imela Moravska svojo deželnokulturno banko z ožjim delokrogom. V Galiciji je deželna banka urejena z večjim delokrogom in leta 1904. se je v Bukovini, v tej napredni deželi, uredila deželna banka, ki odgovarja popolnoma našim potrebam in katere pravila smo tudi za od nas nameravano deželno banko posneli.

Vi sami veste — vsaj večina gospodov boste že poznali, kako so te deželne banke osnovane, in zato bom samo na kratko omenil, kako so se drugod osnovale in kako si mislim deželno banko na Kranjskem. Privatne banke so osnovane večinoma na podlagi akcijskega kapitala, deželne banke pa nimajo tega, ampak so urejene tako, da ali dežela založi obratni kapital, kakor je to v Galiciji, v drugih deželah pa zopet, kakor na Češkem in v Bukovini, imajo deželne banke pravico izdajati zakladne zadolžnice — *Fondschuldsscheine* — in te tvorijo obratno glavnico deželne banke. Poleg tega sprejemajo hranilne vloge in tudi te tvorijo obratno glavnico deželne banke. Ker mora biti poslovanje jako previdno, je prejetje hranilnih vlog le v nekakem razmerju z obratno glavnico dopustno.

Ker ima deželna banka pravico dajati komunalna, melioracijska, železniška in hipotekarna posojila, ima ob enem pravico, ravno za toliko izdajati svojih zadolžnic, svojih „*Schuldscheine*“. Kolikor je dolga v teh posojilih, toliko je tudi zadolžnic prostih na denarnem trgu, po visokosti vračil pa se dotični papirji potegujejo iz obrata.

To je vse v pravilih tako natančno določeno, da se absolutno ni bati, da bi dežela trpela kako škodo. Tukaj namreč opozarjam, da je deželna

banka pravzaprav pod deželno garancijo. Dežela z vsem svojim imetjem in davčno močjo subsidiarno jamči za banko. Banka z vsemi svojimi aktivami jamči dotičnim dolžnikom, oziroma upnikom banke.

Ce ne zadostujejo aktiva tega ali onega bančnega poglavja v pokritje pasiv, je določeno povsod, da za deželno banko subsidiarno jamči dežela. To ni nič nevarno. Pri vseh modernih hranilnicah, mestnih, občinskih, okrajnih, se glase pravila, da subsidiarno jamči mesto, občina, okraj. Na drugi strani je pa to velikega pomena ravno za banko, ker se kredit banke jako vzdigne, in obenem imajo vse te zadolžnice in zastavni listi pupilarno varnost. (Klici na levi: — Huße lufß: „To je važno!“). To je jako važno. Na drugi strani opozarjam, da imajo zadolžnice banke vsled tega veliko večjo veljavo in veliko bolje stojijo, kakor celo državne rente. Državne rente so zadnji čas jako padle na efektnem trgu — Anlagemarkt —, zakladne zadolžnice — Fondschuldbriefe — od Češke banke pa zmirom čez pari stojijo in sedaj še notirajo na 99. To je znamenje, da se dotični, ki hočejo v papirjih naložiti svoj denar, v prvi vrsti ozirajo na te papirje, ki jih izdajajo deželne banke. Lansko leto na primer, ko so papirji rapidno padli, niso bile zadolžnice češke deželne banke — Fondschuldbriefe — prav nič prizadete, med tem ko so drugod padli na 94, 93 in celo na 92. Zato pa, ker dežela da garancijo, vsled tega ima pa tudi veliko ingerenco na deželno banko. Kajti če se ustanovi deželna banka, imenuje deželni odbor oziroma deželni zbor vse uradnike — bančni uradniki so deželni uradniki — pošlje v kuratorij vse dotične funkcionarje, ki so tukaj v pravih našeti, v kuratorij poleg tega še deželnega odbornika. Vsled tega je kontrola zagotovljena in zato pa ni treba imeti v tem oziru nobenega pomisleka, če dežela garantira, da bi se kaka nesreča v tem oziru deželi prigodila.

Gospoda moja, jaz bom sedaj čisto na kratko delokrog deželne banke povedal.

Deželna banka bo imela pravico, dajati hipotekarna, komunalna, melioračna in železniška posojila, potem bo lahko naredila javna skladišča (öffentliche Lagerhäuser), ki so jako potrebna, ako ravno morda ne bo prišla v ta položaj, ker se bodo morebiti drugi faktorji za to zavzeli, in razun tega ima še pravico, spuščati se v vse bančno poslovanje, v kolikor ni riskantno. Bianco kredit, terminkupčija s kurzu podvrženimi papirji, sploh vse špekulacije so izključene. To je pri vseh deželnih bankah izločeno, ampak nekaj bančnih poslov mora pa tudi imeti deželna banka, tako na primer sprejemanje in upravljanje depozitov, sprejemanje hranilnih vlog, potem eskomptiranje menic. To poslednje je pa omejeno, kajti samo od drugih denarnih zavodov se prejemajo menice v eskompt, ne pa od privatnikov, tako da se drugim bankam ne dela konkurenca in da je dežela varna, da ne pride v zadrego z eskomptiranjem privatnih menic.

Deželna banka se bo ozirala tudi na hipotekarna posojila. Imamo Kranjsko hranilnico in

več mestnih, občinska se obeta, ampak vendar moramo tudi ta posel pritegniti v delokrog deželne banke in sicer prvič zato, da reguliramo obrestno mero v deželi pri hipotekarnih posojilih. Ni namen, da deželna banka drugim denarnim zavodom konkurenco dela, ampak potrebno je, da regulira obrestno mero. Danes na primer stojijo zastavni listi — Pfandbriefe — vsi najmanj na 95. Če deželni papirji stojijo na 95, potem še vedno lahko dežela posoja na hipoteke po $4\frac{1}{4}\%$, zraven računim še $\frac{1}{4}\%$ režijskega prispevka, stane dotičnega dolžnika hipotekarno posojilo $4\frac{1}{2}\%$ in te obrestne mere večinoma naše hranilnice nimajo, ampak posojajo po $4\frac{3}{4}\%$. Kranjska hranilnica ima sicer tudi $4\frac{1}{2}\%$ obrestno mero, faktično pa je denar večinoma elociran po $4\frac{3}{4}\%$ in to je nekako previsoka mera za naše hipoteke. Želeti je, da pridemo na $4\frac{1}{2}\%$, več ne bi pričakoval; in, gospoda moja, jaz sem prepričan, da pridemo sploh potem pri hranilnicah na $4\frac{1}{2}\%$ obrestno mero.

Na drugi strani opozarjam na sledeče:

Po zakonu iz leta 1886 imajo javni zavodi, ki niso namenjeni za dobiček, veliko ugodnost v tem, da njih listine ne potrebujejo nikakoršnega uverovljenja in vsled tega se pri intabulacijah veliko prihrani.

Kakor je stvar sedaj pri naših denarnih zavodih, so stroški za intabulacijo precejšnji. Ta stvar pa odpade in že od tega samega ima dežela veliko korist, ker bodo uradniki sami izvrševali intabulacije in se bodo radi tega intabulacijski stroški znatno znižali, mej tem, ko imajo sedaj od intabulacij lep zaslužek drugi gospodje. (Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: „Čim revnejša dežela, tem dražji kredit!“)

Pa to ni glavni namen deželne banke, ampak glavno je komunalni in melioracijski kredit. Posojila deželi, posojila državi, to je kommunalni kredit; potem občinam, okrajnim cestnim odborom, sploh vsem javnopравnim korporacijam. (Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: „Prosijo za posojila, pa jih ne damo, ker jih ne moremo!“)

Jaz vas opozarjam samo na deželne zahteve.

Naš špital je nezadosten, treba ga bo razširiti, in če hočemo poslušati naše zdravnike, tri do štiri milijone kron ne bo deželo zadostovalo.

Poglejte blaznico, katera je popolnoma nezadostna. Že iz humanitarnih razlogov jo moramo razširiti ali pa popolnoma opustiti in sezidati popolnoma novo, moderno urejeno blaznico. (Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: „Tudi norce moramo pod streho spraviti!“)

Teh stvari se ne bomo mogli obvarovati, dežela bo morala v žep poseči in tukaj bo naša banka tista, ki nam bo mogla dati posojilo pod kolikor mogoče ugodnimi pogoji in dobiček bo imel, če kdo: dežela.

Zato sem na stališču, da kolikor mogoče storimo s svojimi inštrumenti, da ves dobiček ostane v deželi.

Potem pa posojila občinam! Če pridemo na kmete, povsod se ljudje oglašajo za ceste i. t. d.

Mnogo občinskih cest je jako zanemarjenih. V marsikaterih krajih bo treba zidati šole, občinske hiše in sto in sto drugih potreb je še, ki jih imajo občine. Pri nas je še veliko zanemarenega. Ne da bi ljudje ne bili inteligentni in voljni korakati z napredkom časa, ampak pomagati si ne morejo.

Če je pa tukaj deželna banka, ki daje dolgoročni kredit in z amortizacijo, — komunalna posojila lahko raztegne na 40 do 60 in celo 78letno dobo, — potem se bo marsikaj zgodilo in radi bodo ljudje plačevali, ker jih to ne bo težilo, ker bodo tudi njih potomci imeli plačevati v dveh do treh rodovih.

Isto velja glede cestnih odborov. Jaz vem iz lastne skušnje, da se nekateri cestni odbori, kar imajo popolnoma prav, krčevito branijo, da bi se včasih kaka jako potrebna cesta napravila, in sicer zato, ker pravijo: mi imamo itak visoke doklade. Če si pa denar izposodijo na dolg rok, se lahko kaj novega napravi in dotični okrajni cestni odbori bodo tudi lahko plačevali.

Jako važna stvar so tudi melioračna posojila.

Nujna potreba za deželno gospodarstvo je naprava vodovodov in kapnic, regulacija voda in strug, potem melioriranje planin, pašnikov in sto in sto drugih stvari.

Gospoda moja, bili so časi, ko se ljudje za take stvari niso zanimali; sedaj pa, ko so se politično zbudili, se pa zanimajo.

Jaz sem prepričan, če ne napravimo deželne banke, bodo ljudje v veliko zadrego prišli glede tega, kje dobiti denar. Tako se je zgodilo v mojem volilnem okraju, da so načrte za vodovod popolnoma zavrgli, ker so rekli, kje bomo dobili denar in če ga dobimo, dobimo ga po 5⁰/₀.

Če napravimo deželno banko, dobil se bo denar na dolgi rok in po kolikor mogoče ugodni obrestni meri in to bo za našo deželo eminentne koristi.

Dežela, gospoda, že še dobi denar; ampak dotični interesi morajo večkrat hoditi od Kranjske hranilnice do mestne hranilnice in končno k občinski posojilnici in ta jim da denar po 5¹/₂⁰/₀ in ljudje morajo to trpeti.

Če pa imamo deželno banko, dobili bodo denar kulantno in pod najbolj ugodnimi pogoji in pomagano bo njim, pomagano pa tudi kulturnemu napredku v naši deželi.

Gospoda moja! Poglejte lansko suho leto! Poglejte Suhokrajino! Ljudje so prihajali in rekli: „Mi nimamo vode; živina in ljudje mrjo od žeje; po tri do štiri ure daleč moramo hoditi po vodo.“ Tukaj se mora že iz humanitarnih razlogov nekaj storiti. Storilo se bo pa tem lažje, če bomo imeli deželno banko.

In sedaj železniška posojila.

Kakor veste imamo tudi nekaj lokalnih zadev gledé železnic. Napravila se je železnica iz Trebnja v Št. Janž-Karmelj; ali železnica stoji in jaz sem vesel, če bomo imeli deželno banko, da bomo šli lahko dalje in bomo to železnico potegnili do Radeč. To se bo moralo storiti.

In še neka druga stvar: Idrijska železnica se ventilira.

V Bohinju so jako napredni; posebno bi radi tujski promet povzdignili. Jako jih skrbi naprava električne zveze med Bohinjsko Bistrico in Bohinjskim jezerom.

Tudi v Kamniku imate jako lepo dolino do izvira Bistrice in električna zveza Kamnika z Bistrico pod Grintovcem bi bila jako lahko mogoča in važna za eksport lesa, ki se sedaj plavi, pa le z velikim trudom.

To so vse stvari, katere bo treba oživitviti, in mi jih moramo s svojim trudom in svojim kapitalom oživitviti.

Kar napravi tujec, nam je v narodno škodo, in zato bo deželna banka šla na roke z železniškimi posojili dotičnim družbam.

Sedaj sem kratko označil potrebo deželne banke glede na deželno kulturo in tozadevne potrebe cele dežele. Pa tudi gledé na trgovino bo lahko veliko koristila deželna banka.

Kakor veste, se je pri zadnji nagodbi z Ogrsko sklenilo, da se naše dolenjske železnice spojé z Hrvatsko in Dalmacijo.

Velike nade so se stavile na to železnico. Nekaj naših nad se da na vsak način izpolniti, da se bo trgovina povzdignila posebno v Ljubljani, katero brez razlike strank vsi ljubimo.

Zato pa moramo mi ustvariti predpogoje.

Na Kranjskem prav za prav še nimamo trgovine. Kar imamo, je prav za prav kramarija in mi moramo med naše ljudi spraviti trgovski duh, kakor ga imajo Nemci, kateri pošiljajo svoje sinove v največje trgovske emporije, ki delajo, ne govorijo, ne kriče in imajo uspehe.

Tudi naša trgovina bo potrebovala organizacije, notranje organizacije, da ne bo nikakega medsebojnega tekmovanja in zavisti, ampak da bo imela nekako zavest skupnosti, da živi za svoj stan in ob enem pa tudi za napredek slovenskega naroda.

Kmet, obrtnik, trgovec so glavni stebri za vsak narod, sicer narod propade, če manjka, enega ali drugega teh faktorjev.

Kakor rečeno, tudi trgovini moramo pripraviti predpogoje. Tako je nujna potreba, da se napravi v Ljubljani javno skladišče. Ko izteče železnica iz Novega mesta v Spljet, mora Ljubljana, ne le, da se bo dvignil tujski promet, postati takozvani „Kopfstation“, važna prometna in trgovska točka med orijentom in okcidentom. Predpogoj zato pa je naprava javnega skladišča.

Mesto ljubljansko naj ga napravi, kakor zakon iz leta 1889. določa. Če pa ta ne, pa dežela in če tudi ta faktor ne, bo lahko nastopila deželna banka.

Razun tega bo delokrog deželne banke obsegal tudi bančne posle: lombard, giro, kontokorent, sprejemanje hranilnih vlog, sprejemanje in upravljanje depositov, eskompt in reeskompt, seveda tako omejeno, kakor sem že poprej povedal, da je namreč izločen osebni eskompt.

Jaz mislim, s temi besedami sem povedal in dokazal, da je deželna banka potrebna. Potrebna pa je tudi z ozirom na denarne krize in rune, ki se lahko v deželi dogajajo.

Navajam run na Kranjsko hranilnico, — gledam to samo iz denarnega stališča, — ker je ta slučaj zadnji. Ona ga bo prestala, ne bo prehudo zadeta, ker ima veliko banko, zvezo nemških hranilnic za seboj. Ampak, recimo da pride drug zavod v ta položaj, ki ima veliko denarja naloženega v hipotekah in malo mobilnega kapitala. Dotični zavod je morebiti še mlad, pride lahko v veliko zadrego, in kaj potem? Lahko pride tudi „krah“. Ali ravno v tem oziru bo deželna banka lahko posredovala, da bo tak zavod, ki ni po slabem gospodarstvu, ampak le po slučajnem nezaupanju prišel v zadrego, materijelno in moralno podpirala. Ako mu odpre kredit je zadeva rešena. Tudi v tem oziru je potrebno, da se napravi tak deželni zavod, kajti bodimo prepričani, mi imamo tudi pri denarju le malo prijateljev.

Mi moramo kot Slovenci gledati, da se emancipiramo od drugih in tudi denarno postanemo v vsakem oziru neodvisni in samostojni.

Mi želimo, da se Raifeisenovke s časom omejijo na osebni kratkorokni kredit, da bi se posojilnice po Schulze-Delitsch omejile na obrtni kredit in hranilnice na hipotekarni kredit.

Deželna banka bo pa tukaj se lahko v to organizacijo upostavila kot zavod potreben deželi, ob enem pa tudi drugim denarnim zavodom v slučaju runov, kriz in drugih takih dogodkov.

Konečno bi si dovolil samo še nekaj majhnih, splošnih opazk.

Kakor veste, je velikega kulturnega naroda nemškega pritisk proti jugu, proti Adriji. Ves ta narod stremlja tja doli, pa ne rečem iz nacionalnih ozirov, — to po strani rečem, — ampak iz gospodarskih ozirov. Nemški narod kot celota stremlja za tem, da si odpre svoja vrata na jug.

Lahko bomo poraženi in potrti kot narod, ako se posreči Nemcem, da se tukaj usidrajo in nas gospodarsko uničijo.

(Deželni glavar izroči predsedstvo svojemu namestniku baronu Liechtenbergu. — Landeshauptmann übergibt den Vorsitz dem Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherrn von Liechtenberg.)

Opozarjam Vas samo na slovečo brošuro izza Badenijevih časov: „Österreichs Zusammenbruch und dessen Wiederaufbau“. Tukaj je veliko-nemška gospodarska misel eklatantno izražena v besedah: „Wir können nicht dulden, daß eine Million Slovenen uns den Weg gegen die Adria zusperrt.“

Zato je pa treba temu vsenemškemu stremljenju se upreti z enakim orožjem, z vsestranskim gospodarskim delom. Mi se moramo gospodarsko osamosvojiti. Negovati in izpopolniti moramo našo kmetijo, to „magno karto“ naše gospodarske neodvisnosti, ustanoviti pa je tudi treba cvetočo obrt in močno organizirano trgovino in industrijo. Tukaj

stopaj proti Balkanu kot pijonir slovanske ideje, slovenski trgovci.

Grof Leo Tolstoj je svoj čas na čelo neki svoji brošuri stavil moto: „Resnica vas bo osvobodila“.

Jaz bi nekoliko variiral te besede po svoje in pravim: „Delo vas bo osvobodilo, vstrajno gospodarsko delo je naš spas!“

Včeraj so se dogajali v tej visoki zbornici burni prizori in po pravici, ker je bila v dno užaljena slovenska duša. Ampak takim prizorom se izognemo, ako postanemo sami gospodarji v naši deželi, naši domovini in potem se bodo tuji elementi nam asimilirali kot močnemu gospodarskemu elementu, in zato ravno iz gospodarskih in narodnih ozirov vas prosim, da pritrdite mojemu predlogu, da je nujen. (Burno odobravanje in ploskanje na levi in v središču. — Stürmischer Beifall und Händeklatschen links und im Zentrum.)

Landeshauptmann - Stellvertreter Freiherr von Liechtenberg:

Zum Worte hat sich gemeldet der Herr Abgeordnete Lenarčič.

Ich erteile ihm dasselbe.

Poslanec Lenarčič:

Dovolite, častiti gospodje, da spregovorim nekoliko besed iz stališča ožjih svojih somišljenikov.

Mnogo let je že preteklo, odkar je župan Hribar prišel z mislijo ustanovitve deželne hipotečne banke. Tudi takrat so temu rodoljubi bile v mislih tiste ideje, kakor jih je danes razkladal gospod predgovornik. Takrat se je visoka zbornica tudi izrekla za to, da naj bi se ustanovila deželna hipotečna banka. Seveda navdušenje za ustanovitev takega zavoda ni bilo tako, kakor ga je videti danes. Razmere so se bistveno spremenile (Klici na levi: — Huße links: „Razmere in ljudje!“) — razmere, ljudje so še danes isti. Spominjam se na primer Vašega somišljenika tovariša gospoda dr. Kreka, kako je rohnal na javnem shodu proti bankam v obče (Poslanec — Abgeordneter dr. Krek: „Proti judovskim!“). Gospoda, jaz ne maram ničesar očitati, mene nasprotno ta pojav jako veseli, da so se vsi sloji našli v misli, da treba na vsakem polju narodno-gospodarskega življenja intenzivnega dela, in eno teh polj je tudi bančno vprašanje. Tudi v denarnem zmislu smo se tekom nekaj let nekoliko osamosvojili. Če se posreči tudi ustanovitev banke, katero je gospod predgovornik tako temeljito zagovarjal, potem je brezdvomno, da se bo mnogo idealov njegovih uresničilo.

Gospod predgovornik se je tudi s toplimi besedami spominjal obrtnega in trgovskega stanu in povdarjal je, kako velikanskega pomena je pač trgovski stan. Tudi v tem oziru ne bi bil mislil to slišati in radostnim srcem sem poslušal njegove besede. Na tem polju bomo lahko vedno skupaj

hodili, kajti složno delovanje je potrebno (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Zato smo pa ljudska stranka!“). Vsaj to je bilo glavno nasprotstvo v naši zbornici, da se je ločilo stanove, da se je en stan izigral proti drugemu, in ker je ena stranka eden stan, druga morala drug stan ščititi, vsled tega so prišla nasprotja, ki so se končno tako poostрила. Hvala Bogu, da so ti dnevi prešli in da se je danes spoznalo, da je le v skupnem nastopu (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Na gospodarskem polju!“) garancija za uspeh. Z veseljem torej pozdravljam ta predlog.

Kar se tiče podrobnosti izvajanj gospoda predgovornika, danes ni čas, se vanje spuščati. Za to bo prilika dana v odseku in ko pride predlog zopet v zbornico. Zaradi tega se za danes omejujem na te skromne besede, povdarjajoč, da tudi naša stranka pozdravlja predlog in da bomo glasovali za nujnost. (Odobranje v središču. — Beifall im Centrum.)

**Landeshauptmann - Stellvertreter
Freiherr von Lichtenberg:**

Wünscht noch jemand das Wort zum Gegenstande?
(Nič se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, so hat der Herr Abgeordnete Dr. Krek das Wort, der sich zu einer tatsächlichen Berichtigung gemeldet hat.

Poslanec dr. Krek:

Gospod tovariš Lenarčič je rekel, da sem na nekem shodu rohnel proti bankam in da ga veseli, da smo se mi spreobrnili v toliko, da smo danes sposobni, podpirati predlog zaradi ustanovitve deželne banke.

Najprej stvarno popravljam, da ni nobene logiške zveze med zabavljanjem ali rohnenjem proti neke vrste bankam in med zadovoljnostjo z ustanovitvijo deželne banke. (Živahno odobranje in ploskanje na levi. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Drugič stvarno popravljam, da nikdar nisem proti bankam rohnel, ker rohneti proti bankam bi pomenjalo, da se dotičnik ne zaveda, da so koncentrirani veliki denarni zavodi absolutno potrebni, in kdor bi to delal, bi s tem pokazal samo, da je duševno popolnoma nesposoben govoriti o gospodarskih razmerah sploh. To bi bil idijot v gospodarskem oziru. Jaz stvarno popravljam, da tak idijot nisem bil, danes nisem in tudi v bodočnosti biti nečem. (Živahna veselost in ploskanje na levi. — Lebhafter Heiterkeit und Händeklatschen links.)

S tem, mislim, da so opazke gospoda poslanca Lenarčiča zgubile tisti pomen in tisti namen, katerega je hotel ž njimi doseči. (Živahno odobranje in ploskanje na levi. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links. — Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Je povdaril, da ste se poboljšali!“)

**Landeshauptmann - Stellvertreter
Freiherr von Lichtenberg:**

Nachdem sich niemand mehr zum Gegenstand zum Worte gemeldet hat und der Herr Antragsteller auf das

Schlusswort verzichtet, werden wir über die Dringlichkeit des Antrages abstimmen.

Ich bitte jene Herren, welche mit der dringlichen Behandlung des Gegenstandes einverstanden sind, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Wir kommen nun zur Debatte über den meritorischen Antrag.

Derselbe lautet

(bere: — liest:)

„a) Ustanovi se deželna banka;

b) deželnemu odboru se naroča, da izdela do prihodnjega zasedanja v dogovoru z visoko c. kr. vlado tozadevni zakonski načrt;

c) izvoli se „odsek za deželna podjetja“ 10 članov, ki tekom 48 ur ustmeno poročaj; razdelitev poročila je tedaj opustiti;

d) temu predlogu se prizna nujnost v smislu § 21. opr. reda.“

Ich bitte jene Herren, welche mit dem Meritum des Antrages einverstanden sind, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Wir schreiten nun gleich zur Wahl des Ausschusses.

Zunächst werden wir nach Kurien wählen und ich bitte die Herren des Großgrundbesitzes die Stimmzettel abzugeben.

(Zgodi se. — Geschieht. — Po prestanku. — Nach einer Pause.)

Nun bitte ich die Herren Abgeordneten aus der Kurie der Städte und Märkte die Stimmzettel abzugeben.

(Zgodi se. — Geschieht. — Po prestanku. — Nach einer Pause.)

Jetzt werden die Herren Abgeordneten der Landgemeinden die Stimmzettel abgeben.

(Zgodi se. — Geschieht. — Po prestanku. — Nach einer Pause.)

Nun hat noch das ganze Haus 6 Mitglieder zu wählen. Ich bitte die Stimmzettel abzugeben.

(Zgodi se. — Geschieht. — Po prestanku. — Nach einer Pause.)

Ich bitte die Herren Abgeordneten Dr. Žitnik und Dr. Vilfan das Skrutinium zu übernehmen.

(Po prestanku. — Nach einer Pause.)

Für die Wahl dieses Ausschusses wurden abgegeben:

Von der Kurie des großen Grundbesitzes 9 Stimmzettel; einstimmig wurde gewählt Se. Erzellenz Freiherr v. Schwegel.

Von der Kurie der Städte und Märkte 9 Stimmzettel; einstimmig wurde gewählt der Herr Abgeordnete Knez.

Von der Kurie der Landgemeinden 11 Stimmzettel; davon entfielen 10 auf den Herrn Abgeordneten Dular, der somit gewählt erscheint. 1 Stimmzettel war leer.

Von den Abgeordneten der allgemeinen Wählerklasse 10 Stimmzettel; einstimmig wurde gewählt der Herr Abgeordnete Dechant Ivan Lavrenčič.

Bei der Wahl aus dem ganzen Hause wurden 40 Stimmzettel abgegeben, und zwar erhielten: Abgeordneter Mandelj 40, Zajec 40, Dr. Kref 40, Freiherr von Apfaltrern 40, Dr. Triller 40 und Bartol 39 Stimmen; diese Herren sind somit gewählt. Auf den Herrn Abgeordneten Drobnič entfiel 1 Stimme.

Wir gelangen nun zum 5. Dringlichkeitsantrage des Herrn Abgeordneten Dr. Zajec und Genossen, welcher lautet (bere: — ließt:)

„Deželni zbor skleni:

1.) Lovski zakon za vojvodino Kranjsko naj se spremeni po sledečih načelih:

- a) Zajca se izvzame iz varstva lovskega zakona.
- b) Upravljanje občinskih lovov se prepušča občinam.
- c) Preuredi se naj primerno odškodninsko postopanje.

2.) Ta predlog naj se izroči upravnemu odseku 10 članov, ki se naj takoj izvoli in kateremu naj se ta predlog odkaže, da v 48 urah ustmeno poroča. Razdelitev poročila tedaj odpade.

Temu predlogu se prizna nujnost v smislu § 21. opr. reda.

V Ljubljani, dne 8. januarja 1909.

dr. Kref s. r.	Žitnik s. r.
Pogačnik s. r.	J. Piber s. r.
J. Hladnik s. r.	dr. Ivan Zajc s. r.
Fr. Demšar s. r.	M. Dimnik s. r.
J. Zabret s. r.	J. Mandelj s. r.
dr. Anton Jeglič s. r.	Povše s. r.
Jaklič s. r.	dr. Pegan s. r.
Šusteršič s. r.	Matjašič s. r.
Jarc s. r.	Kobi s. r.
Ravnikar s. r.	Lampe s. r.
Drobnič s. r.	J. Lavrenčič s. r.
Bartol s. r.	

Ich bitte den Herrn Antragsteller, zur Begründung der Dringlichkeit das Wort zu ergreifen.

Deželni glavar:

(Prevzame predsedstvo. — Den Vorsitz übernehmend.)

Torej prosim!

Poslanec dr. Zajec:

Visoka zbornica! Vložili smo nujni predlog, ki meri na to, da se spremeni lovski zakon za vojvodino Kranjsko. Storili smo to neposredno po volitvah, da nam ne boste očitali, gospod dr. Tavčar, da smo to storili v agitacijske namene. (Veslost — Heiterkeit.)

Spominjam se, da se je v prejšnjih letih, ko so se vršile debate glede spremembe lovskega zakona, od desne strani te visoke zbornice opetovano čula očitavanja, da zastopniki kmečkih občin vedno prihajajo pred visoko zbornico vselej takrat, kadar so razpisane volitve. To omenjam samo mimogrede. Opomniti pa moram, da se boj kmet-
skih poslancev za spremembo lovskega zakona

vrši že 20 let, ali vkljub temu, gospoda moja, je pa stvar ostala do malega taka, kakor jo je uredil cesarski patent leta 1849. Ni se veliko spremenilo (Poslanec — Abgeordneter Kobi: „Prav nič!“) ali celo nič, in zato je že leta 1900 v tej visoki zbornici prišla ta zadeva pred hišo. Takrat se je od visoke zbornice sprejel predlog, ki meri na to, da bi se izločil zajec iz varstva lovskega zakona. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „To predlaga Zajc!“ — Veselost — Heiterkeit.) Takratni predlog se je pa dalje glasil:

„... Ako bi pa po temeljitih poizvedbah deželnega odbora ne bilo upanja za Najvišje odobrenje take premembe lovskega zakona, naj predloži novelo v smislu gospoda pl. Langer in tovariši, po katerem se v varstvo gospodarsko važnih vinogradov, kateri leže v kakem lovskem okrožji, po deželni vladi na predlog kakega občinskega zastopa ali deželnega odbora uredi, da se v katastralnih občinah, kjer je več vinogradov, zajca izloči iz vrste lovske divjačine. Tu se misli na občine, v katerih je najmanj 5⁰⁰ vsega zemljiškemu davku podvrženega ozemlja izvzemši gozde določenega za vinograde.“

Gospoda moja! Takrat je visoka zbornica ta predlog sprejela, kakor sem se prepričal iz deželnozborskih zapisnikov, in potem je stvar seveda začela hoditi svojo slavnoznano avstrijsko birokratično pot. Šla je od deželnega dvorca na deželno vlado in od deželne vlade nazaj v deželni dvorec in (Veselost — Heiterkeit.) tako moremo o tem aktu konstatirati, da je vlada opetovano z dopisi zahtevala od slavnega deželnega odbora kranjskega, da naj vendar že enkrat predloži načrt spremenjenega lovskega zakona, ali pa načrt, kako si on misli in kako hoče urediti to pereče vprašanje, (Poslanec — Abgeordneter Turk: „Zajci še zmirom letajo okoli!“) in dne 5. aprila 1905, 19. maja 1905 in 15. decembra 1905 je slavní predsednik prejšnji, baron Hein, opozoril naš visoki deželni odbor, da naj vendar že enkrat predloži principe, po katerih misli urediti lovsko vprašanje. Kasneje je sedanja vlada dvakrat, — torej ta ni bila tako marljiva, kakor prejšnja — (Veselost — Heiterkeit.) leta 1907. in leta 1908., skupaj z dvema dopisoma (Poslanec — Abgeordneter Jarc; „Saj je zadosti eden na leto!“) opozorila naš slavní deželni odbor na to zadevo.

Za vojvodino Kranjsko, gospoda moja, kakor sem ravno prej omenil, je še sedaj v veljavi cesarski patent, ki po našem ustavnem mišljenju pravzaprav ni postava, ampak je oktroirana uravnava lova brez ozira na kmečke potrebe. Dežela Kranjska je še sedaj navezana v glavnih principih na ta cesarski patent. Vendar pa je deželni zbor kranjski sklenil v okviru tega patenta štiri postave. Te štiri postave so:

1.) Deželni zakon z dne 27. septembra 1887. leta, ki uravnava lovsko dobo za pet let.

2.) Deželni zakon z dne 17. aprila 1884. leta, s katerim se uvajajo lovske karte za vojvodino Kranjsko.

3.) Deželni zakon z dne 19. maja 1889. leta, o povračilu škod, storjenih po lovu in divjačini.

4.) Deželni zakon z dne 22. avgusta 1889. leta, o prepovedanem lovskem času.

Gospoda moja, s tem sem, kar se tiče lovskega zakona za vojvodino Kranjsko, omenil do malega vse. Iz tega vidite, da je vojvodina Kranjska (Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: „Zaostala!“) zaostala in da je zadnja dežela izmed sosednih dežel. Prosim, kamor koli se obrnete, bodisi na Koroško, Nižje Avstrijsko, da, celo na Primorsko ali Štajersko, povsod vidite, da imajo tam dežele popolnoma enotne deželne postave, kjer se občine veliko bolj pritegujejo k sodelovanju in učinkovitemu izvrševanju lova, kakor pri nas. Pri nas živimo še sedaj v okostenelem birokratskem času (Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: „Tako je!“), da imajo okrajni glavarji yso oblast v rokah (Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: „Okrajni glavarji so sami lovci!“) in jo seveda znajo izrabiti. Oddaja lova je odvisna od okrajnih glavarjev in potem, kar je za kmeta veliko bolj občutno, je dalje tudi od okrajnih glavarjev odvisno, kako se postopa glede povračevanja škod (Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: „Kozle streljajo!“), katere je povzročila divjačina in katero so povzročili lovci sami — ne zamerite gospodje lovci. (Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: „Kako je galanten!“)

To je zastarana stvar in vsled tega, če bi drugega vzroka ne bilo, bi bila že s tem nujnost mojega predloga utemeljena.

Ali gospoda moja, Vi vsi dobro veste, da sem kmetski zastopnik (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Po obleki ne!“) in vsled tega moram tudi iz kmetkega stališča nekoliko utemeljiti nujnost svojega predloga. Jaz ne bom šel tako daleč, kakor bi rad, da bi se varovali interesi kmetkega stanu, ker vem da bi naletel na prevelik odpor na onem mestu, kjer se končno uveljavljajo tako važne postave, kakor je lovski zakon. Napake, katere vsebuje sedanji lovski zistem, so sledeče:

Ena prvih napak je ta, da je lov privilegij. (Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: „Tako je!“ — Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: „Res je!“) Prosim pa, gospoda moja, da se temu ne čudite. Jaz sem ravno prej gospodu dr. Tavčarju omenil, da je ravno leta 1849 — torej eno leto potem, ko je naš presvitli cesar dal vsem avstrijskim narodom ustavo, po katerej smo smeli slobodno dihati zrak, izšel cesarski patent, ki je bil seveda prepojen duhá iz časa pred to dobo. In kako je pa bilo pred letom 1848? — O tem, mislim ni treba podrobneje razpravljati, ker so preznana zgodovinska dejstva in Vi sami ne želite tega. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Veleposestniki žel!“ — Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: „Še ti ne več!“)

Iz teh izvajanj sledi, da moramo to marastično postavo vsled njene skoro 60letne starosti pomladiti in ji nadeti nekoliko bolj demokratično lice.

Druga napaka te lovske postave je ta, da štiti divjačino, ki dela škodo našemu kmetu. (Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: „Tako je!“ — Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Doli z zajcem!“ — Živahna veselost. — Lebhaftes Heiterfeit.) Mislim, da je medklic, katerega je naredil tovariš dr. Triller, jako umesten in sklepam pa tudi iz njega, da bo tudi on glasoval za nujni predlog in se z nami vred pridružil klicu: „Smrt zajcu!“ (Burna veselost. — Stürmische Heiterfeit.)

Visoka zbornica! Prvi del mojega nujnega predloga gre ravno na to, da zajcu vzamemo pravico, katera mu ne gre niti po božji, niti po naravni postavi. (Ponovljena burna veselost. — Erneute stürmische Heiterfeit.)

To pravico, gospoda moja, so dali zajcu ljudje, ki so imeli vse drugačne interese, kakor pa splošno korist kmetkega ljudstva. Poglejte, kaj se pa to pravi, da se zajca ne sme streljati od 16. januarja do 31. avgusta?! Če ga ustreliš, si zaprt. Kaj ne gospod dr. Tavčar? (Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: „Kaj pa ima z Vami vedno opraviti?“ — Veselost. — Heiterfeit.) On, ki je sam lovec in advokat, dobro ve, kaj se pravi, če se izvrši takozvani tatinski lov. Meni samemu so znani slučajji, da so bili naši kmetje po 3 do 6 mesecev zaprti zaradi enega zanikrnega zajca. (Bučna veselost. — Schallende Heiterfeit.) Teh razmer ne moremo več trpeti, ker čas je, da se korenito napravi red, kar se tiče zajčjega vprašanja. (Veselost. — Heiterfeit.) Stvar je seveda čisto drugačna, če ustrelj zajca v prepovedanem lovskem času lovec. Ta ima seveda ta privilegij, da ni zaprt, kakor kmet, ampak da plača kvečjemu kakih 10 kron. In lovci imajo ta privilegij, da so bogati in da (Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: „Se jih ne zasači!“) se jih ne zasači. (Veselost. — Heiterfeit.) Torej je stališče lovca nasproti stališču kmeta jako lahko in veselo. (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Vsak zajec je desetkrat preplačan!“ — Klici: — Rufe: „Nikoli zadosti.“) Gospoda moja, vprašanje nastane, je-li zajec res škodljiv? Mi vsi dobro vemo, da je zajec silno požrešen. (Veselost. — Heiterfeit.) Požrešnost, gospoda moja, pa je vedno škodljiva, — če ne zajcem, pa kmetu. (Burna veselost. — Stürmische Heiterfeit.) In ker je zoologiško dokazano, da je zajec res požrešen, ga moramo logično uvrstiti med škodljivo divjačino. Ta pa ne zasluži našega usmiljenja, ampak zasluži, da se jo iztrebi. (Veselost. — Heiterfeit.)

Gospoda moja, ali naj Vam natančno razložim, kako škodljiv je zajec? Mislim, da Vi vsi sami to dobro veste in bi rekli, da Vas hočem žaliti, ako bi Vam to podrobno razlagal.

Kar se zajca tiče, je zame in za visoko zbornico to vprašanje rešeno. (Živahna veselost. — Lebhaftes Heiterfeit.)

Prepričan sem, ko mi visoka zbornica tako pritruje, da boste vsi naklonjeni predlogu za izločitev zajca in da boste tudi glasovali, da se ga izloči iz varstva lovskega zakona. Ali ugovori lahko

nastanejo — ne od vaše strani, tega se ne bojim, — ampak od strani nekaterih občin in od strani visoke vlade. Občine — nekatere, ne vse — pravijo: „Mi dobimo od lovskega zakupa lepe svote, ki pridejo prav občinskemu gospodarstvu“. Jaz pa temu nasproti rečem: kje pa je tisti finančnik, ki bi dokazal, da je tista svota, ki jo dobijo občine za najemščino lova, ekvivalent škodi, ki jo napravlja zajec kmetu? (Poslanec — Abgeordneter dr. Šusteršič: „Tako je!“) Ko bo prišel tisti finančnik, potem „à-la bonheur“. Potem se jaz udam in ne bom zajca preganjal nikdar več. (Živahna veselost. — Lebhaftes Heiterfeit.) To je eno. Druga stvar je pa ta, da pride ugovor od druge strani in da bi se reklo, kako silno škoda je zajca, da je to lepa žival, in kaka silna škoda bi bila, če bi izumrl. (Bučna veselost. — Schallende Heiterfeit.)

Jaz se spominjam, da sem čital v nekem deželnozborskem zapisniku, da se je nekemu kmečkemu poslancu napravil ravno ta ugovor in da se mu je reklo: Ja gospoda moja, če pa mi zajca izvezamemo iz varstva lovskega zakona, potem pa boste morali že po desetih letih zajca z lučjo iskati, pa ga ne boste našli. (Bučna veselost. — Schallende Heiterfeit.) Nasproti temu rečem, čim manj zajcev bo na svetu, tem bolj bo zajec interesanten in zanimiv. (Ponovljena bučna veselost in ploskanje. — Erneute schallende Heiterfeit und Händeklatschen.) Ravno one živali, ki so izumrle, in ki jih več ni, ravno one so najbolj interesantne. (Bučna veselost. — Schallende Heiterfeit.) Opomnim Vas samo na mamuta. O mamutu velja — v znanstvenih krogih vsaj, in sedaj gospod dr. Tavčar bom govoril strogo znanstveno (Živahna veselost. — Lebhaftes Heiterfeit.) — da je, če je tudi izumrl, veliko bolj interesanten, kakor zajec, ki še sedaj živi. (Ponovljena veselost. — Erneute Heiterfeit.) In, če hočete, kaj bi pa bilo, če bi Pithekanthropus še živel? (Bučna veselost. — Schallende Heiterfeit. — Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Kaj pa je bil to za en anthropos, ali je pil?“) S čim bi se bil proslavil Du Bois Rayomond in vsi drugi slavnoznani učenjaki, ki so se toliko z njim pečali? (Bučen smeh. — Schallendes Gelächter.)

Vidite, gospoda moja, hotel sem s tem samo povdariti to-le: čimmanj bo zajcev na svetu, tembolj interesantni in zanimivi bodo, (Ponovljena veselost — Erneute Heiterfeit.) tembolj zabaven bo pa tudi lov na zajce. (Veselost. — Heiterfeit.) Če grem na lov, obstoji prava zabava v tem, da se gibljam v lepi naravi, da srkam sveži zrak, da me obseva žarko solnce itd. Da ustrelim zajca, to je šele postranska stvar. In če grem na lov in v eni uri 20 zajcev ustrelim (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Takega lova ni nobenega na Kranjskem!“), potem mora to končno postati dolgočasna stvar. (Veselost. — Heiterfeit.) Je že človeški duh tak, da hoče imeti spremembo. Iz zabave nastane končno dolg čas. In kje bi bila potem poezija lova? (Ponovljena veselost. — Erneute Heiterfeit.) Iz tega stališča morajo tudi lovci, ki so tudi zastopani v tej visoki zbornici, pritrditi in soglašati

s tem, da zajec ni vreden varstva lovskega zakona. (Klici na levi: — Rufe links: „Tako je!“)

Uvodoma sem govoril iz kmetijskega stališča, ampak da sem potolažil tudi lovce, sem pojasnil stvar tudi s stališča lovcev. V njihovo tolažbo še dostavim: O lovcu, ki bo zadnjega zajca ustrelil, bo zgodovina pisala, dokler bo svet stal. (Živahna veselost. — Lebhaftes Heiterfeit.) Slava njegova bo večja, kakor slava kogarkoli od smrtnikov.

Visoka zbornica! Upam, da smo z zajcem gotovi. Jaz bi seveda še kako drugo žival lahko pritegnil v to debato, ker so še druge živali, kakor ve gospod dr. Tavčar, tudi škodljive naši deželni kulturi (Poslanec — Abgeordneter dr. Tavčar: „Jaz nisem več lovec! Samo ribe lovim!“) — Klici: — Rufe: „Sulčar!“), ampak jaz se bojim visoke vlade, da bi nam, če bi preveč zahtevali, vse vzela, še to kar smatram, da je za kmeta vitalnega pomena.

Drugi del mojega predloga, gospoda moja, meri na to, da se prepušča občinam uprava lova. (Klici na levi: — Rufe links: „Dobro, dobro!“) Visoka zbornica, danes, ko smo posebno dobre volje (Veselost — Heiterfeit), bi mi bilo posebno žal, da bi začel z neko rezkostjo napadati one, ki so, ravno kar se lova tiče, kmetu napravili mnogo krivic. To pa niso zagrešili sami iz sebe, ampak deloma iz lovske strasti in deloma pa je kriva bila lovska postava. Visoka zbornica je v tem oziru edina, da dražba lova ni bila vedno pravilna. Sedaj je bolje. In zakaj? Zaradi tega, ker je ljudstvo postalo izobraženo, izomikano, ter politično zrelo. Ali če pogledamo nekoliko nazaj v prejšnje čase, potem bi Vam moral odkrivati nedostatke, katerih ne bi bil vesel noben pošten prijatelj kmeta. Naj zadostuje samo ta splošna pripomba. (Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: „To je pa žalostna stran govora!“)

Imamo tudi deželni zakon, ki jamči posestniku odškodnino za škodo provzročeno mu po lovu in divjačini, katero naj poravna zakupnik lova. Ali vi sami veste, kake težave ima prestati kmet, predno pride do odškodnine. Prava križeva pot je to za našega kmeta, tako da v 90% slučajev kmetje raje sploh ne zahtevajo nobene odškodnine. V tem oziru je čuti mnogo pritožeb. Sicer je svojedobno ravno gospod dr. Tavčar omenil, da se kmetje ne pritožujejo toliko, ali povod, da tega ne store, tiči ravno v tem, da je pot, po kateri bi morali hoditi, tako trnjeva, da skoraj vsak kmet iz obupa ostane doma in se uda v svojo usodo, v tisto usodo, v kateri je zdihoval v dobi flake in desetine. Takrat je moral dajati graščaku desetino, sedaj jo pa mora dajati zajcu (veselost — Heiterfeit).

Priznavam, visoka zbornica, da je nemogoče napraviti za celo deželo enotno lovsko postavo, ki bi bila enakomerno pravična za vse dele dežele. Vsaj vsi veste, da je dežela silno raznolika. Gorata Gorenjska ima popolnoma drug značaj, kakor vinorodna Dolenjska, in zopet drug značaj ima Notranjska. In še v vsakem teh delov dežele se dobe širši kraji, ki se po svojem značaju popol-

noma ločijo od celote. Zato ni mogoče drugače ustvariti postave, ki bi odgovarjala skupnim interesom vojvodine Kranjske, kakor edinole na ta način, da se občinam prepušča uprava lova. To je edino pravilno.

Zato sem uverjen, da bo tudi za ta del mojega predloga, ki je stvarno utemeljen, glasovala cela zbornica.

Le pogledjte, lov je različen vsled različnega značaja dežele. Lov na Notranjskem je čisto drugačen, kakor lov na Dolenjskem. Tukaj se gre bolj za zajca, na Gorenjskem bolj za divjega kozla in petelina. Na Notranjskem, na kraških fleh je vsaka ped rodovitne zemlje velik kapital. Tam, gospoda moja, se mora vendar gledati, da se dotičnemu revežu, ki nima drugega, kakor hišico in ob robu gozda svojo njivico, privošči, da vsaj požanje, kar je vsejal na tisto ped zemlje.

Zajec in srna pa napravita na Notranjskem sorazmerno največ škode. Ali naj kmet seje, zajec pa žanje? (Klici: — Huſe: „Žalostno! Res je!“)

Tretji del mojega predloga meri torej na to, da se spremeni odškodninsko postopanje. Razmere, kakoršne so sedaj, so nevzdržljive.

Zato je nujno potrebno, da se to spremeni kolikor mogoče v prilog kmetu.

Omenil pa sem že preje to vprašanje, za to se ne morem še enkrat spuščati v to stvar.

Mislim si stvar namreč tako: Če bo imela občina oddajo lova v svoji lasti, potem bo tudi treba skrbeti, da se odškodnina za škodo, ki je napravljena po lovski divjačini, dobi lažje, kakor sedaj. Če pogledamo, kako je ta stvar urejena po drugih deželah, vidimo, da je urejena moderneje in napredneje v Nižjeavstrijski, napredneje tudi v Koroški. Tam obstojijo namreč občinska razsodišča. Tam politična oblast, okrajni glavar, nima veliko posla z odškodninami za škode, provzročene po lovu in divjačini, ampak stalna razsodišča, katerim kot predsednik načeljuje župan ali kak občinski odbornik ali sploh kak drug vplivni mož v občini, in nadalje obstoji razsodišče še iz dveh ali štirih članov, in ta razsodni senat mora potem stalno funkcionirati. Če se naznani lovska škoda, je to razsodišče takoj na mestu, škoda se takoj ceni in kmet dobi takoj odškodnino.

Visoka zbornica! Dejstvo je, da dan za dnem raste, cvete in napreduje industrija. Kjer se je v zlatem klasju zibala pšenica, stoje velike tovarne z nebotičnimi dimniki. Črni dim se vali iz njih, ki okužuje ozračje. Po dolinah, koder so zeleneli travniki, ob vznožju pogorja, kjer je zorel oves, rastla koruza in krompir, teče železna cesta. Po rodovitnih planjavah rasto in se širijo mesta, trgi in vasi. Dan za dnem se krči zemlja vsled razvijajoče se kulture. Vsled tega pa, gospoda moja, mora izrabljati pridna človeška roka tem intenzivnejše ono ped zemlje, ki ostane še prosta. Razvijajoča se kultura pa donša mnogotero žal, premnogo bol v najraznovrstnejših oblikah. K tej žali in boli pa spada tudi bol naših lovecev. Lov, ki je že mnogo izgubil na svojem prvotnem čaru,

se vedno bolj in bolj utesnuje. Tako izumira lov vsled rastočih gospodarskih potreb.

Visoka zbornica! Utemeljil sem nujnost svojega predloga in jaz Vas prosim, da glasujete soglasno za nujnost tega predloga. (Živahno odobravanje, živijo-klici in ploskanje na levi; govorniku čestitajo. — Lebhafter Beifall, Lebijo-Hufe und Gündeklatzchen links; Redner wird beglückwünscht.)

Deželni glavar:

K besedi se je oglasil gospod poslanec Kobi.

Poslanec Kobi:

Dovoljenih mi bodi par kratkih besed.

Jaz samo kot kmet konstatujem, da lovski zakon ni samo škodljiv kmetu, ampak naravnost poniževalen in sramotilen za nas, namreč v tem oziru, da izvršuje naša vlada nad nami takorekoč nekako varuštvo in kuratelo. Če smo sposobni razpolagati z našimi pridelki, ki jih pridobivamo na naših posestvih, če smo sposobni razpolagati z živino v hlevu, z gozdnimi prirastki, ki so veliko večje vrednosti, kot bagatelni lov, se ni bati, da bi mi lov zlorabili. V okviru sedanjega zakona smo pa takorekoč pod kuratelo.

Kdor bi bil torej proti predlogu, kakor ga je priporočil tovariš gospod dr. Zajec, je gotovo neprijatelj našega stanu. Ne cerkve na naših gričih, gospoda, ampak lovski zakon, to je znamenje sužnosti, katero treba odpraviti, in torej prosim, da glasujete za nujnost. (Odobravanje na levi. — Beifall links.)

Landeshauptmann:

Es hat sich zum Worte gemeldet der Herr Abgeordnete Graf Margheri. Ich erteile ihm das Wort.

Abgeordneter Graf Margheri:

Hohes Haus! Obwohl heute eigentlich nur der Dringlichkeitsantrag in Verhandlung steht, so möchte ich doch einige Worte über die Jagd und die Jagdverhältnisse zu Ihnen sprechen. Der Herr Antragsteller hat die ganze Sache ziemlich humoristisch aufgefaßt, ich möchte aber doch den Gegenstand etwas ernster behandeln und daher in erster Linie über die Bedeutung der Jagd etwas sagen.

Nach genauen Daten, welche über die Jagdverhältnisse ganz Österreichs zusammengestellt wurden, werden der ländlichen Bevölkerung über 60 Millionen Kronen jährlich in Barm infolge der Jagd zugeführt. Außerdem finden beiläufig 35.—40.000 Aufseher und Berufsjäger durch die Jagd ihren Erwerb und Unterhalt. Wieviel von dieser Summe auf Krain entfällt, kann ich dem hohen Hause heute nicht mitteilen und zwar aus verschiedenen Gründen. Erstens war ich nicht in der Lage, mir die Daten augenblicklich zu sammeln, zweitens aber auch aus dem Grunde, weil in neuester Zeit die Jagdpachtungen in ausgiebiger Weise hinaufgegangen und noch immer im Steigen begriffen sind. Das ist eine neue Erscheinung, eine Erscheinung, die, ich möchte sagen, eigentlich auf allen Seiten mit Freuden

begrüßt werden sollte. Denn sie zeigt einerseits, daß der Wohlstand es den Leuten ermöglicht, sich ein Vergnügen zu gönnen und einen Luxus zu treiben, der ja eigentlich recht teuer ist. In zweiter Richtung aber sollte diese Erscheinung auch deshalb mit Freude aufgenommen werden, weil den Gemeinden aus der Jagdpachtung große Summen zukommen, die nicht selten im Haushalte der Gemeinden eine ganz bedeutende Rolle spielen. Ich kann Sie versichern, daß so mancher Gemeindevorsteher recht gerne konstatiert, daß so und so viele Prozente weniger Umlagen einzuhoben sind, weil die Erlöse für die Jagdpachtung dies möglich machen.

Außerdem aber finden durch die Jagd noch eine ganze Reihe von Gewerbetreibenden einen nicht unerheblichen Verdienst. Diesbezüglich verweise ich z. B. auf die Waffenfabrik Ferlach, wo sehr viele Krainer beschäftigt sind, auch das Riemergewerbe u. s. w., auch Fuhrwerksbesitzer und nicht zum mindesten die Gastwirte sind es, (Veselost. — Heiterkeit.) die gewiß den Nutzen, den sie aus der Jagd ziehen, nicht gerne missen dürften.

Ich möchte also glauben, meine Herren, daß die Jagd, die ja ein Ausfluß von Grund und Boden ist, ein Nationalvermögen darstellt, über welches man nicht etwa leichtfertig hinweggehen kann.

Dann möchte ich aber auch konstatieren und das hohe Haus darauf aufmerksam machen, daß heutigen Tags die Jagd durchaus nicht mehr das Privilegium eines einzelnen Standes ist. Wenn Sie die Jagdkataster bei den Bezirkshauptmannschaften einsehen, werden Sie finden, daß die meisten Jagdpächter gewöhnliche Bauern sind. (Poslanec — Abgeordneter dr. Zajec: „To je moderna lovska tlaka!“)

Dann sind sehr stark als Jagdpächter die Städte, die Beamten aller Kategorien, die ihre Ausflüge gerne nicht bloß als Touristen, sondern auch als Jäger machen. Von einem Privilegium irgendeines Standes kann also heute durchaus nicht mehr die Rede sein.

Der Herr Antragsteller hat nun auch angeführt, daß das Jagdgesetz aus den Jahren 1849 und 1852 stammt und das Schongesetz am 22. August 1889 erlassen wurde, das aber — nebenbei bemerkt — verschiedene Korrekturen im Laufe der Zeit erfahren hat.

Das ist richtig, doch möchte ich ergänzend daran erinnern, daß die jagdpolizeilichen Vorschriften aus der Josephinischen und Maria Theresianischen Zeit datieren. Jedenfalls hat der Herr Antragsteller also vollkommen Recht mit seiner Behauptung, daß die jagdpolizeilichen Vorschriften und teilweise auch die Jagdgesetze den heutigen Kulturverhältnissen tatsächlich nicht mehr entsprechen. (Klici na levi: — Rufe links: „Dobro, dobro!“ „Gotovo!“)

Ich will heute in das Meritum der Frage nicht eingehen. Daß speziell der Hase einen Eintrag erfahren wird, wissen wir alle. (Poslanec — Abgeordneter dr. Sustersic: „Das wissen schon die Hasen.“ — Veselost. — Heiterkeit.) Ich glaube jedoch, wir sollen nicht das Kind mit dem Bade ausgießen, sondern ein Jagdgesetz schaffen, welches die ganz bedeutende Einnahmequelle, die dem Lande durch die Jagd zukommt, nicht sozusagen wegschwemmt, ohne daß wir in der Lage wären, hierfür einen Ersatz zu schaffen. (Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: „To je res!“)

In Berücksichtigung der Ausführungen des Herrn Antragstellers und des eben Gesagten schließe ich damit, daß ich im Namen meines Klubs erkläre, daß wir für die Dringlichkeit des Antrages stimmen werden. (Zivahno odobravanje in ploskanje na levi. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Deželni glavar:

Vprašam, ali želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima besedo gospod predlagatelj.

Poslanec dr. Zajec:

Najprvo, gospoda moja, bi z ozirom na izvajanja mojega častitega gospoda predgovornika podal stvarni popravek.

On je namreč v svojem odgovoru na moja izvajanja trdil, da sem stvar razpravljaj s humoriističnega stališča. Temu nasproti izjavljam, da to ni res, ampak res je, da sem opetovano povdarjal, kako eminentno važne so gospodarske potrebe kmetskega stanu, ki silijo na to, da napravimo postavo, ki bo kmetu bolj prijazna, kakor je sedanja lovska postava. Prepričan sem, da tega nobeden član te visoke zbornice ni prezrl.

Kar se tiče drugih izvajanj gospoda predgovornika, povdarjam, da je on govoril z lovskega jaz pa s kmetskega stališča in zaradi tega se seveda najina pota ločijo. Zato odpade dolžnost, da bi globlje segal v odgovor. (Odobravanje na levi. — Beifall links.)

Deželni glavar:

Mi bomo torej glasovali o nujnosti.

Tisti gospodje, ki ste za nujnost predloga gospoda poslanca dr. Zajca in tovarišev, prosim, blagovolite ustati.

(Se zgodi. — Geschicht.)

Nujnost je sprejeta. (Zivahno odobravanje, ploskanje in klici na levi: — Lebhafter Beifall, Händeklatschen und Rufe links: „Soglasno!“)

Ali želi kdo besede v meritornem oziru?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Temu ni tako, mi bomo torej glasovali in jaz prosim tiste gospode, ki so za meritum predloga, da izvolijo ustati.

(Zgodi se. — Geschicht.)

Je tudi sprejeto.

Torej bomo stopili k volitvi upravnega odseka 10 članov. Prosim zopet voliti po tistem načinu, kakor dosedaj. Najprej voli veleposestvo, potem mesta in trgi ter trgovinska zbornica, dalje kmetske občine in splošna kurija po enega člana in potem cela zbornica 6 članov.

Za skrutatorja naprošam gospoda poslanca Jarca in gospoda poslanca Galleta.

Ich ersuche die Herren Abgeordneten des großen Grundbesitzes zur Wahl eines Mitgliedes des Verwal-

tungsaussschusses zu schreiben und die Stimmzettel abzugeben.

(Zgodi se. — Gefchieht.)

Es wurden 9 Stimmzettel abgegeben.

Einmütig gewählt wurde der Herr Abgeordnete Schollmayer.

Sedaj prosim gospode poslance iz kurije mest in trgov ter trgovinske zbornice, da oddajo svoje listke. (Zgodi se. — Gefchieht. — Po prestanku. — Nach einer Pause.)

Iz mestne kurije je bilo oddanih 10 glasovnic. Od teh je dobil gospod poslanec Supančič 9 glasov, ki je s tem izvoljen.

Sedaj prosim gospode poslance iz kurije kmetskih občin, da izvolijo svojega člana. (Zgodi se. — Gefchieht. — Po prestanku. — Nach einer Pause.)

Iz kurije kmetskih občin je bilo oddanih 10 glasov. Vse je dobil gospod poslanec Povše. Sedaj prosim voliti iz splošne kurije.

(Zgodi se. — Gefchieht. — Po prestanku. — Nach einer Pause.)

V splošni kuriji je bilo oddanih 10 glasov. Vse je dobil gospod poslanec Hladnik.

Sedaj prosim še celo zbornico, da voli 6 članov v upravni odsek. (Zgodi se. — Gefchieht. — Po prestanku. — Nach einer Pause.)

Iz cele zbornice je bilo oddanih 37 glasov. Z vsemi 37 glasovi so izvoljeni gospodje poslanci: Jaklič, Dimnik, Košak, Piber, baron Lichtenberg in dr. Oražen. S tem je izvoljen tudi upravni odsek.

Predno prestopimo k 6. nujnemu predlogu, mi je čast naznaniti slavni zbornici, da sem prejel dva nujna predloga in sicer nujni predlog gospoda poslanca Plantana in tovarišev glede dovoljenja mestni občini ljubljanski za najem posojila 2,450.000 K in nujni predlog gospoda poslanca dr. Trillerja in tovarišev v zadevi oprostitve od deželni naklad za novozgrajene hiše v Ljubljani.

Ta dva nujna predloga prideta na vrsto po dosedaj že vloženih nujnih predlogih.

Sedaj pa preidemo na nujni predlog gospoda poslanca dr. Pegana in sodrugov v zadevi spremembe občinskega reda in občinskega volilnega reda, ki se glasi (bere — ließt):

„Visoki deželni zbor skleni:

1.) Občinski red in občinski volilni red naj se spremenita po načelih posplošenja volivne pravice, demokratizacije občinske uprave ter onemogočenja občinskih obstrukcij.

2.) Ustavnemu odseku, ki naj se takoj izvoli s številom 10 članov, se naroča, da čimpreje vzame stvar v pretres ter o svojih sklepih tekom 48 ur zboru ustmeno poroča. Razdelitev odsekovga poročila naj se opusti.

3.) Temu predlogu se prizna nujnost v zmislu § 21. opravnega reda.

Ljubljana, 8. januarja 1909.

Jarc s. r.

Fr. Demšar s. r.

J. Hladnik s. r.

I. Zabret s. r.

Povše s. r.

Dr. Pegan s. r.

Drobnič s. r.

Dr. Krek s. r.

Ravnikar s. r.

J. Mandelj s. r.

Dr. Anton Jeglič s. r.

Matjašič s. r.

Pogačnik s. r.

Kobi s. r.

Žitnik s. r.

Lampe s. r.

Dr. Zajc s. r.

J. Lavrenčič s. r.

I. Piber s. r.

Bartol s. r.“

Prosim gospoda predlagatelja dr. Pegana, da poprime besedo v utemeljevanje nujnosti.

Poslanec dr. Pegan:

Visoka zboruica! Danes dopoldne in popoldne ste čuli precej nujnih predlogov; precej se jih je obdelavalo, in vsi so zavzemali razmeroma veliko časa. Jaz takoj od začetka povdarjam, da tiči v meni jurist, in zato se bom najstrožje držal poslovnega reda in pri utemeljitvi nujnosti povedal samo to, kar je res neobhodno potrebno v utemeljitev nujnosti zaradi stvari same, in ker mislim, da je to edino pravo. Jaz mislim, visoka zbornica, da je vsakdo izmed nas prepričan, da je naš občinski red in občinski volilni red tako zaostal za občinskimi redi in občinskimi volilnimi redi vseh drugih kronovin, da neobhodno zahtevata spremembo, zahtevata remeduro, zahtevata reformo. O nujnosti veliko govoriti, bi bilo, mislim, toliko, kakor nositi vodo v Savo. Jaz mislim, da tiči nujnost, oziroma razlog za nujnost v tem, da se je, kakor je rekel načelnik naše stranke, ko je utemeljeval prvi nujni predlog, ki je bil danes v razpravi, namreč da se je to šlamparijo že predaleč okrog vlačilo in jo trpelo. Nujna je torej potreba spremembe občinskega reda in občinskega volilnega reda, in jaz mislim, da ste vsi prepričani, da ta stari oklep iz fevdalnih časov današnjim razmeram nič več ne ugaja. Kako naj se danes občine razvijajo v tem starem oklepu? Pomisliti je le treba, kdaj se je delal ta občinski red in kdaj se je delal ta občinski volilni red, in takoj se vidi, da današnjim razmeram ne more več ustrezati, da občine v okviru teh starih postav ne morejo stopiti nikamor, ne na eno, ne na drugo stran. Najhujše stvari hočem v kratkih potezah označiti, da utemeljim nujnost.

Glavno načelo je posplošenje volilne pravice. Seveda utopijam se ne smemo udajati, in napaka bi bila, če bi naenkrat zahtevali splošno in enako volilno pravico. Zahtevati mi smemo posplošenje, to se pravi nekoliko več splošnosti, kakor je bila dozdaj za volitve dana. Volilna pravica v občinah se mora razširiti po načelu, ki je obveljalo za državni in deželni zbor: Vsakdo, ki danes konsumira in ima interes na občinskem gospodarstvu, mora imeti tudi pravico sodelovati v občini.

Drugič zahtevamo tajnost. (Pritrjevanje in ploskanje na levi. — Zustimmung und Händeklatschen links.) Pri javni volitvi je prišlo v veljavo, da so kontrolirali upniki svoje dolžnike, da so kontrolirali trgovci svoje odjemalce, če so jim ti kaj dolžni, da so kontrolirali uradniki svoje podložne. Jaz vem in Vi vsi veste, da je marsikdo od volitve izostal,

ker ni imel poguma priznati svojega prepričanja. Zato moram zahtevati splošnost in tajnost volilne pravice. O enakosti danes ne govorim, pač pa povem, da je vsaj moj ideal, da obvelja princip enakosti tudi tukaj, kakor bomo enakost volilne pravice zahtevali za deželni zbor. Kar smo zahtevali, in kar je obveljalo za državni zbor, bomo zahtevali tudi za deželni zbor in bomo sčasom zahtevali tudi za občine; ampak kdor hoče v drugo nadstropje, mora najprej pasirati prvo nadstropje, in torej se zadovoljujemo za danes s splošno in tajno volilno pravico. Enako pa bomo zahtevali takrat, ko pride primeren čas za to. (Pritrjevanje na levi. — Zustimmung links.)

Drugo načelo je demokratizacija občinske uprave. Visoka zbornica, Jaz mislim — in tudi gospod deželni predsednik, gospod zastopnik politične oblasti v deželi mi bo to priznal — da je danes ingerenca političnih oblasti na občinsko upravo tudi v lastnem delokrogu veliko prevelika, da je danes upliv političnih oblasti tako velik, da zavira avtonomno delovanje občin tako daleč, da danes po večini naši občinski zastopi niti ne vedo, da je deželni odbor pravzaprav njih prvi gospodar in mislijo, da imata sploh samo okrajni glavar in deželna vlada pravico jih nadzirati, češ, kaj bo deželni odbor!

V resnici so sicer v zakonu utemeljene nadzorovalne in instančne pravice deželnega odbora; ampak izvršitev tega zakona in besedilo tega zakona je pa takšno, da ni mogoče več pod temi razmerami delovati in ž njimi ustrpeti. Samo zaradi primere omenjam tukaj, da ima na primer danes okrajni glavar pravico sklicati občinsko sejo, kadar se njemu zljubi (Klici na levi. — Ruße links. „Avtonomija!“); to je ironija na avtonomijo (Klici na levi. — Ruß links. „Tiranija!“), tiranija je še boljši izraz in to je posebno pri nas v naši deželi tem občutljiveje, ker je vladin upliv pri nas ves drugačen, kakor v nemških deželah. Pri nas pri vsakem koraku, kakor se le zgane, občino takoj drži politična oblast. Spominjam na razne ukaze vlade in okrajnih glavarstev na naše občine, s katerimi hočejo spraviti občine, kakor nezrele ljudi pod kuratelo. Jaz imam tukaj en tak ukaz, pa nočem o njem dosti razpravljati, ko se je namreč občinam reklo, v kakšnem jeziku naj bodo napravljeni krajevni napisi. Gospod deželni predsednik naj me prav razume: je res, da je njegov prednik slabega spomina neko naredbo izdal, bom tudi o tem razpravljaj, ampak jaz hočem samo poudarjati, da občine nimajo niti toliko pravice, da bi take in enake stvari, do katerih okrajna glavarstva nikake pravice nimajo, same po svojem prepričanju urejale. Tudi notranje poslovanje naših občin je tako, da se ne morejo razvijati in povzdigniti. Naše občine nimajo sredstev, da bi županstva in tajništva povzdignile, one ne vedo, komu so podrejene, in ne morejo sploh nič uspešnega napraviti vsled notranje konstrukcije, ne za oskrbo ubožcev, ne za investicije za delavce, za stanovanja, — nobena socialna naloga se jim ne more posrečiti, ker tiči naš občinski red v tistem

starinskem oklepu, katerega bi se najbolje spravilo v naš deželni muzej. Obedve nam nasprotni stranki morata priznavati, da je treba demokratizirati občinsko upravo. Če se ne bo skrbelo za to, da gre kolo naprej, nas bo strlo. Zato prosim, da se predlog sprejme.

Tretje načelo je pa to, da se omogoči redno delovanje in konstituiranje občinskih odborov na ta način, da se onemogoči vsaka občinska obstrukcija. V tem oziru sta slučajja Jesenice in Vrhnika (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Kaj pa Trnovo?“) zadosti poučljiva. Če že nič drugega, je treba, da rešimo Jesenice. Mi moramo imeti občinske zastope tako urejene z volilnim redom, da imajo garancijo za obstoj parlamentarnega delovanja, h kateremu je pred vsem potrebno tudi to, da dotična stranka, ki ima v občini večino, tudi v resnici vlada, ne pa minoriteta, katera danes faktično odločuje.

Zato prosim, glasujte za nujnost in tudi za meritum predloga.

V podrobnosti se danes ne bom spuščal, ker ne spada jo v utemeljevanje nujnosti.

Deželni glavar:

Otvorjam debato o nujnosti.

K besedi se je oglasil gospod poslanec dr. Triller.

Prosim!

Poslanec dr. Triller:

Visoka zbornica! Narodno-napredna stranka rada pripozna in uvideva v vsem obsegu nujnost demokratizacije občinskega volilnega in občinskega reda. Najboljši dokaz temu je dejstvo, da leži pri slavnem deželnem odboru že dlje časa peticija občinskega sveta ljubljanskega za preosnovo volilnega reda za mesto Ljubljansko, ki upeljuje, če tudi v skromni meri princip splošnosti volilne pravice. Jaz z veseljem tudi konstatujem, da se je gospod poročevalec postavil na realna tla in priznaval, da se v hišo ne more pri strehi, ampak da vodi pot do strehe skozi prvo in skozi drugo nadstropje, in da se splošna in enaka volilna pravica za občine ne da hipno doseči, temveč da zapira pot za sedaj še ta naša zbornica. Dokler namreč v tej zbornici ne dosežemo ideala splošne in enake volilne pravice, tako dolgo je nemogoče doseči splošno in enako volilno pravico za občinske zastope. Popolnoma tudi soglašam z gospodom poročevalcem, da je najnujnejši postulat glede preosnove volilne pravice tajnost volitev. Istotako uvidevam, da pod trdim pritiskom c. kr. uprave trpi avtonomija občin, in da je tu treba nujne pomoči. Usojal bi se pa čisto na kratko omeniti še dve hibi občinskega volilnega reda, ki zavirata plodonosno in koristno delovanje naših občin, kakor nam kažejo številni izgledi zadnjih let.

V prvi vrsti opozarjam tu na viriliste. To je nekaj tako anahronističnega, da se že radi tega obsoja samo po sebi. Imamo občine, kjer virilisti naravnost terorizirajo celo občino in zavirajo, da

se ne more napraviti nič koristnega. To se je videlo zlasti v Šiški, in te neznosne razmere se mora nujno odpraviti. Druga hiba, ki je nekako dvorezen meč, so častni občani, oziroma da rabim odkrit izraz, ona prokleta kupčija s častnimi občani, ki je naravnost poniževalna za občino in stranko. Grešili sta v tem oziru obe stranki. Kjer se stranka ni mogla rešiti drugače, je izvolila celo vrsto častnih občanov, kateri največkrat niso imeli niti najmanjšega interesa na dotični občini, temveč se jih je izvolilo edino le iz strankarskih interesov. Naj se kaj tacega zgodi v tej ali oni stranki, stvar je nemoralna, in treba jo je odpraviti. Neprizadeta pri tem tudi ni nemška stranka — opozarjam le na Tržič; treba je torej, če hočemo občinsko upravo demokratizirati in modernizirati, da napravimo vsi križ čez tako politiko. (Klici v središču: — Rufo im Zentrum: „Tako je!“)

Končno mi je bilo prav simpatično naglašanje potrebe onemogočenja obstrukcije. Glede trditve, da bi bila obstrukcija smrt parlamentarizma, sem sicer svojega lastnega mnenja, in reči moram, žal mi je, da smo sprejeli tisti usodni paragraf 33. deželnega reda. (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Prekasno se praskate!“) Toda pri občinah ne pride toliko v poštev politika, kakor gospodarski interesi, in zato mora obveljati v teh zastopih neizprosno majoritetni princip. Tu mora priti do veljave volja onih, ki so izvolili po svoji volji večino, ne pa volja virilistov ali manjšine, in manjšina se mora večini ukloniti. Ako večina slabo gospodari, temveč upanja ima potem manjšina, da pride tem preje do veljave. Če se bomo držali teh načel, potem lahko pride do tega, da se bomo zjediniili o načinu reforme in v tem smislu bo narodna napredna stranka rada glasovala za nujnost predloga. (Odobranje v središču. — Beifall im Zentrum.)

Deželni glavar:

Želi še kdo besede v nujnostni debati?
(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)
Ker ne, ima besedo gospod predlagatelj.

Poslanec dr. Pegan:

Hvaležen sem gospodu predgovorniku, da je povdarjal nekatere hibe občinskega volilnega reda, ampak jaz jih nisem šele od njega izvedel. Povedati imam še več stvari, o katerih bi se dalo govoriti.

Kar se tiče virilistov in častnih članov, moram omeniti, da so ti bili vedno v kvar naši stranki. Sicer smo pa danes v takem položaju, da ne rabimo niti virilistov, niti častnih občanov, ampak naša stranka bo imela svojo triumfalno pot po celi kranjski deželi tudi brez njih.

Jaz to samo omenjam, da se ne bo mislilo, da sem bil prepovršen, nego imam pripravljenega še mnogo gradiva za tam, kamor spada, za odsek in za čas, kadar stvar iz odseka pride.

Za danes le še enkrat prosim, da se sprejme nujnost in potem tudi meritum.

Deželni glavar:

Bomo glasovali.

Gospodje, ki ste za nujnost predlogov pod točko 1.) in 2.), prosim, blagovolite ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Nujnost se je predlogoma priznala. (Živahno odobravanje na levi. — Lebhafter Beifall links.)

Sedaj bomo glasovali o meritum predloga, če nihče ne želi poprej še besede v meritornem oziru.

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Torej glasujemo.

Gospodje, ki so za meritum predloga, naj blagovolijo ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Sedaj bomo takoj izvolili ustavni odsek 10 članov po istem načinu, kakor doslej. Najprej bo volilo veleposestvo, potem mesta in trgi ter trgovinska zbornica, dalje kmetske občine in splošna kurija po 1 člana ter končno cela zbornica 6 članov. Za skrutatorja naprošam gospoda poslanca Pibra in gospoda poslanca Supančiča.

Ich bitte zuerst die Herren aus der Kurie des Großgrundbesitzes ihre Stimmzettel abzugeben.

(Zgodi se. — Geschieht.) — Po prestanku. — Nach einer Pause.)

Aus der Kurie des Großgrundbesitzes wurden 10 Stimmen abgegeben, welche alle auf den Herrn Abgeordneten Excellenz Freiherr von Schwegel entfielen.

V kuriji veleposestva je bilo oddanih 10 glasov. Vse je dobil eksclenca baron Schwegel.

Sedaj prosim gospode poslance iz kurije mest in trgov ter trgovinske zbornice, da volijo svojega člana.

(Zgodi se. — Geschieht. — Po prestanku. — Nach einer Pause.)

V kuriji mest in trgov je bilo oddanih 10 glasov. Od teh je dobil gospod poslanec Gangl 9 glasov, ki je s tem izvoljen.

Sedaj pridejo na vrsto kmetske občine, ter prosim gospode iz te kurije, da oddajo svoje listke.

(Zgodi se. — Geschieht. — Po prestanku. — Nach einer Pause.)

V kuriji kmetskih občin je bilo oddanih 10 glasov. Vse je dobil gospod poslanec Drobnič.

Sedaj prosim gospode iz splošne kurije, da izvolijo svojega člana.

(Zgodi se. — Geschieht. — Po prestanku. — Nach einer Pause.)

Iz splošne kurije je bilo oddanih 8 glasovnic. Vse te glasove je dobil gospod poslanec dr. Pegan.

Sedaj prosim voliti še iz cele zbornice 6 članov.

(Zgodi se. — Geschieht. — Po prestanku. — Nach einer Pause.)

Iz cele zbornice je bilo oddanih 34 glasov, Od teh so dobili po 33 glasov gospodje poslanci: Matjašič, Zabret, Jarc, Ravnikar, dr. Triller in dr. Eger.

S tem je izvoljen ustavni odsek in mi predidemo sedaj k 7. nujnemu predlogu, katerega na prvem mestu predlaga gospod poslanec dr. Žitnik in ki se glasi (bere: — liešt):

„Deželni zbor skleni:

1.) Deželni cestni zakon se razmeram in potrebam primerno izpremeni.

2.) Ta predlog se izroči upravnemu odseku z naročilom, da v 48 urah izdela svoje poročilo in takoj ustmeno poroča; razdelitev poročila torej odpade.

3.) Temu predlogu se prizna nujnost v smislu § 21. opr. reda.

V Ljubljani, 8. januarja 1909.

Jarc s. r.	Ravnikar s. r.
J. Lavrenčič s. r.	dr. Pegan s. r.
Lampe s. r.	Drobnič s. r.
Kobi s. r.	J. Hladnik s. r.
Jaklič s. r.	J. Piber s. r.
Šusteršič s. r.	dr. Zajc s. r.
J. Zabret s. r.	Bartol s. r.
J. Mandelj s. r.	Matjašič s. r.
Jeglič s. r.	Povše s. r.
Fr. Demšar s. r.	dr. Krek s. r.
Žitnik s. r.	

Poslanec dr. Žitnik:

Visoka zbornica! Naš deželni zakon o napravljanju in vzdrževanju javnih neerarskih cest in poti je z dne 28. julija 1889. leta, torej že nad 20 let star. Ta starost končno še ni tako velika, ali zakon je bil že takoj iz početka nezadosten v posameznih določbah, in še bolj je dvajsetletna uporaba pokazala, da je v marsičem potreben izpremembe in izpopolnitve.

Naloga deželnega odbora bo, da zadevo temeljito prouči in na podlagi dosedanjih izkušenj in pa cestnih zakonov drugih dežel, posebno Koroške, pripravi izpremenjeni in izpopolnjeni načrt tega zakona. Posebne izpremembe oziroma izpopolnitve potrebni so paragrafi 1, 4, 18, 19, 21 in 31 cestnega zakona. — § 1. deli javne neerarske ceste in poti v a) deželne ceste, b) okrajne ceste, c) občinske ceste in občinske poti, d) železnične dovozne ceste. — § 4. pravi, da so občinske ceste in poti tiste javne, v nobeno drugo vrsto cest spadajoče ceste in poti, ki posredujejo javni promet znotraj občine ali s sosednjimi občinami ali važnimi cestami.

§ 18. določa, da je navadno vsaka občina dolžna skrbeti za pravilno napravo in vzdrževanje občinskih potov.

Kdor pozna razmere v deželi, vé, da je zlasti v goratih krajih in v občinah z malimi vasmí in raztresenimi hišami mnogo potov, ki se ne morejo uvrstiti med zasebne poti po § 6. cestnega zakona, pa tudi ne med občinske poti, kakor jih

označuje § 4. postave. To so takozvane vaške poti in pa one gozdne in poljske poti, katerih ne rabi le določeno število opravičencev, ampak so splošno pristopne, četudi jih redno rabijo le bližnje vasi in lastniki v obližju ležečih zemljišč in gozdov.

V tem oziru so jako poučne določbe koroškega cestnega zakona z dné 21. majnika 1890., dež. zak. št. 17. — Ta zakon pozna med drugim: a) občinske ceste in poti, b) vaške poti, c) zaseljne poti.

K prvim se prištevajo one javne ceste in poti, ki posredujejo zvezo večjih delov občine, posebno s tem, da se vanje stekajo postranske poti, ali pa zvezo občine s sosednjimi občinami.

Vaške poti so one javne poti, ki vežejo posamezne vasi med seboj ali z državnimi, deželnimi in občinskimi cestami, oziroma sploh s takimi komunikacijskimi objekti, ki so pristopni vsem ali večjemu številu prebivalcev vasij.

Med zaseljne poti pa spadajo one javne poti, ki vežejo kraje ali zaselja med seboj ali z drugimi cestami in poti.

Naprava in vzdrževanje občinskih cest in potov zadene občine, vaških potov dotične vasi, zaseljnih potov pa one, ki jih rabijo.

Na podoben način bo treba javne ceste in poti, ki ne spadajo v kako drugo kategorijo, razvrstiti tudi pri nas.

§ 19. določa, da morata stroške za ceste in cestne stavbe na meji dveh občin trpeti po enakih delih mejni občini. Če je pa poraba različna, zadenejo ti stroški vsako občino po razmerju uporabe.

§ 21. govori o izrednih doneskíh za posebno porabo kake ceste in pravi, da se ti doneski, ako se ne doseže dogovor, določijo po razmeri večje porabe.

V praksi dela uporaba navedenih paragrafov velike težave, prepire in tožbe; zato bi bilo potrebno, da se v tem oziru zakon izpopolni s podrobnejšimi določbami o podlagi, ki naj služi za določitev deležev mejnih občin in izrednih doneskov.

Posebno važnost pa polagam na izpremembo § 31, ki določa sestavo okrajnih cestnih odborov. Opozarjam osobito na točki 4. in 6. paragrafa 31. — Točka četrta govori o številu odbornikov iz kmečkih občin. Število teh odbornikov se mora primerno pomnožiti, da bodo po možnosti zastopane vse večje občine. Manjše občine naj bi po razmerju davkov skupno dobile vsaj po enega zastopnika. V smislu točke 6. tega paragrafa ima največji davkoplačevalec pravico, sam ali po pooblaščenцу vstopiti v cestni odbor. Ta privilegij „virilistov“ naj se odpravi. (Živahno odobravanje na levi. — Lebhafter Beifall links.)

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, bomo glasovali najpoprej o nujnosti.

Pozivljam tiste gospode, ki so za nujnost, da blagovolijo ustati.

(Zgodi se — Gefächelt.)

Sprejeto.

Sedaj bomo glasovali o meritu predloga, če nihče ne želi poprej še besede v meritornem oziru.

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Torej glasujmo.

Gospodje, ki so za meritum predloga, naj blagovolijo ustati.

(Zgodi se. — Gefächelt.)

Sprejeto.

Sedaj prestopimo k 8. nujnemu predlogu gospoda poslanca Mandlja in tovarišev, ki se glasi (bere — liest):

„Visoki deželni zbor skleni:

a) Ustanovijo se deželni zavarovalni zavodi za:

- 1.) zavarovanje proti škodi po ognju,
- 2.) zavarovanje človeškega življenja,
- 3.) zavarovanje goveje živine in konj.

b) Deželnemu odboru se naroča, da izdela tozadevne zakonske načrte.

c) Predlog se izroči odseku za deželna podjetja, naj opusti razdelitev poročila in ustmeno tekom 48 ur poroča.

d) Temu predlogu se prizna nujnost v smislu § 21. opr. reda.

V Ljubljani, 8. januarja 1909.

Jarc s. r.	dr. Zajc s. r.
Žitnik s. r.	Ravnikar s. r.
J. Lavrenčič s. r.	Bartol s. r.
dr. Anton Jeglič s. r.	Drobnič s. r.
J. Zabret s. r.	J. Mandelj s. r.
J. Piber s. r.	Povše s. r.
Lampe s. r.	Pogačnik s. r.
dr. Pegan s. r.	Fr. Demšar s. r.
J. Hladnik s. r.	

Poslanec Mandelj:

Visoka zbornica! Omejil se bom na čisto malo opazk, da utemeljim nujnost tega predloga.

Nujen je predlog prvič že za to, ker se vleče že leta in leta to vprašanje v deželnem zboru in ravno glede zavarovanja zoper škodo po ognju in za človeško življenje ni prišel še deželni zbor oziroma deželni odbor do definitivnega sklepa.

Stvar še vedno visi in zato je nujno, da pride bodisi do pozitivnega, bodisi do negativnega konca.

Drugič je predlog nujen, ker naše ljudstvo po celi deželi zahteva, da napravi dežela zavarovalne zavode ter da organiziramo deželno zavarovanje zoper škodo po ognju, potem za človeško življenje in posebno pa, da ustanovimo živinsko zavarovalnico.

Napravit hočem samo par kratkih opazk.

Prvič omenjam, da so drugod že deželni zavarovalni zavodi in da jako dobro in uspešno delujejo. Opozarjam samo na Nižje Avstrijsko, ki je

v tem oziru naravnost uzorna. Pa tudi drugod, celo na Koroškem, kjer je prva leta deželna zavarovalnica slabo uspevala, ima sedaj letni prebitek.

In zato mislim, da lahko končam. Naglašal bi samo še to, da mi je v prvi vrsti na tem, da se kolikor mogoče hitro ustanovi živinska zavarovalnica.

Druge stvari še ne bodo tako hitro izvršene, deželni odbor jih bo imel še natančno proučiti, ampak živinsko zavarovanje, kakor obstoji na Koroškem, to je mogoče, pa tudi izredno potrebno.

Gospodje! Ako hočemo blagostanje kmeta povzdigniti, treba je tudi povzdigniti živinorejo.

Prva skrb bodi povzdiga živinoreje po živinorejskih zadrugah, druga pa, da si kmet ta dragoceni kapital zavaruje pred slučajnimi nezgodami v vzajemnih živinskih zavarovalnicah.

Živinske zavarovalnice na Moravskem in Nižje Avstrijskem jako lepo delujejo, ampak za naše razmere so veliko predrage.

Zato mislim, da naj bi se pri nas ustanovil tak zavod, kakor ga imajo na Koroškem, ki dobro deluje in z majhnimi stroški, ker znaša deželni prispevek le okoli kakih dvajset tisoč kron na leto.

Prvo leto bo morda treba kakih tritisoč kron žrtvovati, pa saj taka zavarovalnica ni podjetje dežele z namenom za dobiček, ampak nam je za to, da se povzdigne živinoreja, in zato priporočam, da priznate predlogu nujnost. (Odobranje na levi. — Beifall links.)

Deželni glavar:

Otvorjam razpravo o nujnosti.

K besedi se je oglašil gospod poslanec dr. Triller.

Prosim!

Poslanec dr. Triller:

Visoka zbornica! Kar se tiče zavarovanja goveje živine in konj, uvidevam popolnoma razloge gospoda predlagatelja. Taka deželna zavarovalnica je gotovo potrebna in umestna, in brezdvomno je od nje pričakovati veliko blagoslova za naše kmetijstvo. Jaz, oziroma stranka, kateri pripadam, se tudi gotovo ne bode ustrašila, če bo s početka treba deželi doprinašati kako žrtev, in radi tega ta del predloga simpatično pozdravljam.

Kar se nadalje tiče deželne zavarovalnice zoper škodo proti ognju, tudi v tem pogledu ne bo v principu ugovarjal nobeden pameten človek proti temu, da bi se ustanovila potem, ko bo upeljana obligatno zavarovanje, zakaj tačas bo zavarovalnica prinašala deželi gotov dobiček. Vendar pa se mi zdi, da ne bi bilo dobro začeti prej, predno se to ne zgodi. Ko bo upeljana obligatno zavarovanje, potem bo prišel pravi moment, ko bo treba misliti na deželno zavarovalnico zoper požar. Dokler pa to zavarovanje ni obligatno, je pa stvar precej riskantna.

Kar se konečno tiče tretje točke, zavarovanja človeškega življenja, pa mislim, da bomo morali precej hladne studenčnice priliti kropu gospoda

poročevalca. Stvar je še zgolj spekulativna in bo to tudi za nedogleden čas ostala. V spekulacije se pa dežela ne sme spuščati.

Ker predlog ne meri na takojšnjo ustanovitev vseh treh strok in je vsaj zavarovanje za živino potrebno in izvedljivo, zato bomo glasovali za nujnost. (Odobranje. — Beifall.)

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, bomo glasovali najpoprej o nujnosti.

Pozivljam tiste gospode, ki so za nujnost, da blagovolijo ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto.

Sedaj bomo glasovali o meritu predloga, če nihče ne želi poprej še besede v meritornem oziru.

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Gospod predlagatelj?

Poslanec Mandelj:

Se odpovem besedi.

Deželni glavar:

Tudi ne, — torej glasujmo.

Gospodje, ki so za meritum predloga, naj blagovolijo ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto soglasno.

Na vrsto pride sedaj 9. nujni predlog gospoda poslanca dr. Šusteršiča in sodrugov, ki se glasi (bere: — liest:)

„Visoki deželni zbor skleni:

a) Deželni uradi se reorganizirajo tako, da bodo mogli točno zadostiti vsem potrebam in zahtevam deželne uprave in zakonodaje.

b) Zajedno se spremeni tudi inštrukcija za poslovanje deželnega odbora in službena pragmatika uradnikov primerno časovnim potrebam.

c) Izvoli se takoj poseben odsek šestero članov, z nalogom, da izdela v 48 urah svoje poročilo in takoj ustmeno poročila; razdelitev poročila tedaj odpade.

d) Temu predlogu se prizna nujnost v smislu § 21. opr. reda.

Ljubljana, 8. januarja 1909.

J. Zabret s. r.
Jarc s. r.
Fr. Demšar s. r.
J. Piber s. r.
Pogačnik s. r.
Ravnikar s. r.
J. Hladnik s. r.
Drobnik s. r.

Žitnik s. r.
dr. Anton Jeglič s. r.
Bartol s. r.
Lampe s. r.
Matjašič s. r.
Košak s. r.
dr. Pegan s. r.
J. Mandelj s. r.

dr. Šusteršič s. r.
Jaklič s. r.
M. Dimnik s. r.
dr. Ivan Zajc s. r.

dr. Krek s. r.
Povše s. r.
Kobi s. r.
J. Lavrenčič s. r.“

Poslanec dr. Šusteršič:

Visoka zbornica! V tej pozni uri se bom omejil na par stavkov v utemeljevanje nujnosti mojega predloga.

In merito obsega moj predlog tri dele:

1. reorganizacijo deželnih uradov,
2. reformo deželnega odbora samega in
3. reformo službene pragmatike deželnih uradnikov.

Vse tri stvari so nujne in treba jih je čim prej izvršiti.

Kar se tiče deželnih uradov, pritrditi mi mora vsak, kdor koli je le nekoliko časa deloval v deželnem odboru ali sploh pri deželnih uradih, da s sedanjim aparatom ne moremo naprej, da uradniški aparat tak, kakor je sedaj, nikakor ne more zadostiti zahtevam deželne uprave in deželne zakonodaje.

Gospoda moja, povdarjam izrecno tudi deželno zakonodajo, kajti glede na velikoletno stagniranje deželnega zakonodajstva bo treba veliko inicijative na tem polju in ravno veliko število današnjih nujnih predlogov kaže, koliko legislativnega dela bo prišlo na deželni odbor in stem seveda tudi na deželne urade.

Deželni uradi, kakršni so sedaj, ravno za silo zadostujejo v toliko, da rešujejo to, kar prihaja navadnih vlog, in še to z veliko silo, z veliko težavo, tako da morajo stranke včasih dolgo čakati na rešitev. In pri tem moram povdarjati, kar sem sam videl v teh par mesecih, ko sem bil deželni odbornik, da morajo uradniki do skrajnosti napenjati svoje moči, da zamorejo zadoščati vsakdanjim tekočim zahtevam.

Stali smo včasih pred nevarnostjo, da ne bomo mogli naprej, da se ustavi uradni aparat.

V tem oziru je treba nujno odpomoči in to je seveda le mogoče potom reorganizacije deželnih uradov, (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Delo mora plačano biti!“) kajti boljše nobenega urada, kakor pa takega, ki je tako pomanjkljiv, da ne more zadostiti svojim nalogam. Aparat mora biti dober, potem smemo od aparata zahtevati točno delovanje v vsakem pogledu. Deželni uradi morajo biti taki, da ustrezajo vsem zahtevam, katere smo upravičeni do njih staviti.

Jaz se ne bom spuščal tukaj v podrobnosti, ker mi je samo na tem, da utemeljim nujnost in ker je, kakor sem že povedal, vsak izmed gospodov tovarišev že kolikor toliko imel priliko prepričati se o nujnosti predlagane reforme, in sem uverjen da boste, gospodje, vsi glasovali za nujnost.

Druga točka mojega predloga se tiče spremembe instrukcije za poslovanje deželnega odbora.

Mi imamo staroветno instrukcijo, ki je prirejena le za delovanje deželnega odbora v starih

časih, ko je deželni odbor imel morebiti le eno desetino tistih agend, katere ima danes. S to instrukcijo danes ne pridemo naprej. Drastičen je eden slučaj:

Po instrukciji za poslovanje deželnega odbora mora vsak kos, vsak spis, ki gre iz deželnega odbora, biti dvakrat podpisan od deželnega glavarja samega. Prvič mora na vsak list, če je še tako brezpomemben, deželni glavar zapisati svoj „expediatur“ in drugič se mora zopet podpisati na za stranko namenjeni čistopis še tako brezpomembnega lista.

Gre se na primer le za povabilo na kako stranko, naj se oglasi pri deželnem odboru, — in deželni glavar se mora dvakrat podpisati!

Gospoda moja, navedem še drug izgled.

Deželni odbor je sicer kolegij in vse važne stvari se morajo reševati kolegialno.

Je pa cela vrsta takih rešitev, ki ne obsegajo nič meritalnega, stvari, ki so zelo malenkostne, incidenčne rešitve, glede katerih zadostuje popolnoma, da jih reši referent v lastnem delokrogu, ker ne vsebujejo nobene bistvene odločbe.

Je premnogo takih slučajev, da zadostuje podpis deželnega uradnika; še niti ni treba, da bi podpisavali deželni odborniki.

Te — odbornike — treba razbremeniti, da jim ostaje več časa za važne stvari, osobito za inicijativno delo. Mi ne volimo deželnih odbornikov in cesar ne imenuje deželnega glavarja, da po tri ali štiri ure na dan samo mehanično akte podpisujejo; za to bi zadoščal tudi kak postrešček. Tu je vendar treba smoter pred očmi imeti in poslovanje deželnega odbora urediti tako, da se veliki smoter najbolje doseže.

Ljudje ne zahtevajo veliko podpisov in mnogo papirja, ampak praktičnega dela.

In konečno — službena pragmatika.

Neka službena pragmatika eksistira; to je en star papir, (Živahna veselost. — Lebhaftes Gelerkeit.) in malo je ljudi, ki so ga kedaj videli; (Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: „Je že rumen, raztrgan!“ Veselost. — Gelerkeit.) ves je korigiran in se niti ne ve, kdo ga je korigiral. To je en star kos papirja iz 1863. leta (Poslanec — Abgeordneter dr. Lampe: „Teško smo ga našli!“) in eksistira en sam eksemplar, tako da uradniki pri deželnem odboru za svojo lastno službeno pragmatiko niti ne vedo, (Veselost. — Gelerkeit.) marsikateri je komaj slišal o njej govoriti. (Ponovljena živahna veselost. — Erneuerte lebhaftes Gelerkeit.)

Potreba reforme se tedaj usiljuje.

Mislim, iz teh razlogov je nujnost v vseh točkah utemeljena in prosim, da visoka zbornica nujnosti pritrdi. (Odobranje. — Beifall.)

Deželni glavar:

Nujnostna debata je otvorjena.

K besedi se je oglasil gospod poslanec Plantan.

Poslanec Plantan:

Visoka zbornica! Tem besedam gospoda predgovornika imam jaz v imenu svoje stranke samo

pripomniti, da se mi zdi srečen nasvet, katerega je inicijativno stavil gospod tovariš dr. Šusteršič, kajti mi vsi uvidevamo, da vse deželno uradništvo zamore le z naporom vseh svojih sil vršiti svoje delo, da je v bodoče pa nemogoče misliti, da se bo moglo izhajati s sedanjim osebjem, ker se bo delo zelo pomnožilo in zato je neobhodno potrebno, da se deželni uradi reorganizirajo, treba pa tudi, da se bodo deželnim uradnikom in uslužbencem dajale primerne nagrade, primerno plačilo, kajti kdor več dela, tudi zasluži večje plačilo.

Vsakemu je znano, da sedaj, ko bo deželni zbor delal, bodo vsi uradniki veliko več dela imeli in zato je tudi čisto primerno, da dobe boljše plače.

Zato pozdravljam ta predlog kot izvor pravičutja in pravičnosti gospoda predlagatelja.

Kar se tiče drugega predloga, da se spremeni tudi instrukcija in službena pragmatika, so razlogi, katere je navedel gospod tovariš dr. Šusteršič, tako prepričevalni, da jim niti besede nimam pristaviti.

Jaz zaradi tega izjavljam, da bomo mi od naše stranke z veseljem glasovali za ta nujni predlog. (Odobranje. — Beifall.)

Deželni glavar:

Želi kdo besede glede nujnosti?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, — gospod predlagatelj?

Poslanec dr. Šusteršič:

Ne!

Deželni glavar:

Tudi ne, in torej prosim glasovati.

Gospodje, ki priznavate predlogu nujnost, prosim, blagovolite se vzdigniti raz sedežev.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Nujnost je sprejeta.

Vprašam gospoda predlagatelja, ali hoče sedaj svoj predlog utemeljiti in merito?

Poslanec dr. Šusteršič:

Hvala!

Deželni glavar:

Gospod predlagatelj se je odpovedal besedi in torej vprašam, ali želi morda kdo drug gospodov poslancev govoriti v stvarnem oziru?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim torej glasovati in merito in prosim gospode, ki so za meritom predloga, da izvolijo ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Sprejeto, in mi bomo tedaj v smislu ravnokar sprejetega predloga imeli takoj voliti posebni odsek za reorganizacijo deželnih uradov, za katerega navetuje gospod predlagatelj 6 članov.

Za skrutatorja naprošam gospoda poslanca Zabreta in gospoda poslanca dr. Trillerja.

Najprej prosim veleposestvo.

Jah erluche zuerst die Herren aus der Kurie des Großgrundbesitzes ihre Stimmzettel abzugeben.

(Zgodi se. — Geschichte. — Po prestanku. — Nach einer Pause.)

Iz kurije veleposestva je bilo oddanih 9 glasov. Vse je dobil gospod poslanec grof Barbo.

Aus der Kurie des Großgrundbesitzes wurden 9 Stimmen abgegeben, welche alle auf den Herrn Abgeordneten Grafen Barbo entfielen.

Sedaj prosim gospode poslance iz kurije mest in trgov ter trgovinske zbornice, da oddajo svoje listke.

(Zgodi se. — Geschichte. — Po prestanku. — Nach einer Pause.)

V mestni kuriji je bilo oddanih 11 glasov. Z vsemi glasovi je izvoljen gospod poslanec dr. Tavčar.

Sedaj prosim, naj izvolijo gospodje poslanci kmetskih občin svojega člana.

(Zgodi se. — Geschichte. — Po prestanku. — Nach einer Pause.)

V kuriji kmetskih občin je bilo oddanih 11 glasov, katere je vse prejel gospod poslanec dr. Lampe.

Sedaj prosim gospode poslance iz splošne kurije, da tudi izvolijo svojega člana.

(Zgodi se. — Geschichte. — Po prestanku. — Nach einer Pause.)

Iz splošne kurije je bilo oddanih 10 glasov. Vse je prejel gospod poslanec dr. Pegan.

Sedaj naprošam še celo zbornico, da izvoli 2 člana.

(Zgodi se. — Geschichte. — Po prestanku. — Nach einer Pause.)

Iz cele zbornice je bilo oddanih 41 glasovnic. Vse se glase na gospoda poslanca dr. Šusteršiča in na gospoda poslanca Jarca. S tem je izvoljen odsek za reorganizacijo deželnih uradov in mi preidemo sedaj k 10. nujnemu predlogu gospodov poslancev Jakliča, dr. Žitnika in tovarišev, ki se glasi (bere — ließt):

„Deželni zbor skleni:

1.) V Ljubljani se ustanovi deželni zavod za pospeševanje obrti in deželni obrtni svet.

2.) Deželnemu odboru se naroča, da v najkrajšem času izvrši vse priprave zlasti, da osigura zavodu prispevke države in onih korporacij, ki lahko prispevajo v ta namen, in da v prihodnjem zasedanju stavi svoje podrobne predloge.

3.) Za priprave in ustanovitev tega zavoda se dovoli deželnemu odboru kredit do 10.000 kron iz deželnih sredstev.

4.) Izvoli se takoj poseben obrtni odsek 10 članov, da izdelava v 48 urah svoje poročilo in takoj ustmeno poročila. Razdelitev poročila tedaj odpade.

5.) Temu predlogu se prizna nujnost v smislu § 31. opravilnega reda.

V Ljubljani, 8. januarja 1909.

Jaklič s. r.
Jarc s. r.

Dr. Anton Jeglič s. r.
J. Zabret s. r.

Fr. Demšar s. r.

Lampe s. r.

Žitnik s. r.

Dr. Šusteršič s. r.

I. Piber s. r.

Fr. Bartol s. r.

Drobnič s. r.

Kobi s. r.

Dr. Krek s. r.

Povše s. r.

Dr. Zajc s. r.

J. Mandelj s. r.

J. Hladnik s. r.

J. Lavrenčič s. r.

Ravnikar s. r.

Matjašič s. r.

Prosim gospoda predlagatelja Jakliča, da po prime besedo v utemeljevanje nujnosti.

Poslanec Jaklič:

Visoka zbornica! Pri utemeljevanju nujnosti tega predloga bi jaz lahko na dolgo in široko govoril o propadeni mali obrti, govoril o nadlogah, katere tarejo malega obrtnika in rokodelca, in govoril o vzrokih, zaradi katerih se ne povzdigne v naši deželi domača obrtnost. Toda nocoj je že kasno, in Vi gospodje pa se tudi iz raznih knjižic in iz praktičnega življenja lahko prepričate, da je podpora potreben ta stan. Istina je, da naša mala obrt v naši deželi zelo propada, in da se rokodelci morajo boriti s slabimi gmotnimi razmerami. Kaj jih uničuje? Vzrokov, zakaj propadajo je več, in vsi smo v tej zbornici edini, da je nujno potrebno, da malim obrtnikom in rokodelcem pomagamo. (Klici na levi: — Huše linš: „Tako je!“) In iz te želje, podpirati te ljudi, je vzrasla misel, da se v naši deželi ustanovi urad za pospeševanje male obrti, kakoršni uradi obstoje že v mnogih drugih deželah naše države.

Stvar sicer ni nova. Že leta 1899. se je deželni zbor zgovarjal o tej reči. Prišlo ni do sklepa, da se urad ustanovi, ampak se je ustanovila neka deželna obrtna komisija, katere namen pa je bil isti, namreč podpora obrtniku in rokodelcem.

Kakšen delokrog pa bo imel ta urad? Prvo bi bilo, da bi naši mali obrtniki in rokodelci dobili pri tem uradu vsa potrebna pojasnila brezplačno. Ta urad naj bi pospeševal izobrazbo malih obrtnikov in v ta namen, da bi se izobrazba obrtnikov dosegla, bi po različnih krajih prirejal kurze za obrtnike, potem razstave strojev, da bi imeli obrtniki priliko spoznati najboljše stroje in se navadili tudi ravnati ž njimi. Potem bo ta urad tudi posredoval pri nabavi strojev za male obrtnike in končno seveda bo moral ta urad tudi ustanavljanje različnih obrtnih združenj pospeševati in nadzorovati. Dalje pa bo obrtni urad tudi posredoval, da bodo obrtne zadruge dobile različne državne subvencije in posojila.

Jaz mislim, da je dolžnost dežele, da priskoči na pomoč tistim, ki si sami pomagati ne morejo. Gmotne razmere naših obrtnikov in rokodelcev so zelo žalostne in iz lastnih sredstev si ne morejo nabaviti vseh potrebnih sredstev in ne morejo tudi pridobiti si potrebne izobrazbe.

Zato je po mojih mislih nujnost dovolj utemeljena, in jaz prosim, da naj cela zbornica gla-

suje za to, da se ustanovi tak zavod. (Živahno odobravanje in ploskanje na levi. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Deželni glavar:

Otvorjam debato o nujnosti.

K besedi se je oglasil gospod poslanec Lenarčič.

Poslanec Lenarčič:

Visoka zbornica! Žalibog, da nisem slišal začetek izvajanj gospoda predgovornika, ker sem bil iz dvorane odsoten, ampak omeniti moram pred vsem, da je samo ob sebi umevno, da stojimo poslanci narodno napredne stranke na stališču, da je nujno potrebno, da se prej ko mogoče ustanovi ta prepotreben zavod.

Gospod predgovornik je omenil, da se je tega in tega leta ustanovila deželna obrtna komisija, ki je imela nalog izpeljati to misel.

Rodila se je ta misel v tedanjem našem tovarišu ravnatelju Šubicu. Odkazalo se je potem dotični komisiji delo in izvoljeni so bili nekateri gospodje člani komisije, da si ogledajo v drugih deželah enake take zavode.

Med temi je bila tudi moja malenkost in ogledali smo si obrtni pospeševalni zavod v Gradcu.

Dalje so se kasneje tudi sestavila pravila za dotični zavod na Kranjskem, ali žalibog vsa uprava je bila tako okorna, da ni bilo mogoče priti do pozitivnega zaključka. Uvidevši, da ne moremo dalje, in zlasti tudi radi tega, ker deželni zbor kot tak tedaj ni funkcioniral, je bilo potrebno, da se v zadevi kaj ukrene. Zato se je poprijela trgovska zbornica tega predmeta in provzročila, da se je njej odstopila cela zadeva.

V drugih deželah imajo že skoraj povsod tako urejeno, da vse te zadeve vodi edino le trgovska zbornica. Pri nas je bilo to tudi nameravano in trgovska zbornica je stopila v zvezo z odločujočimi faktorji na Dunaju, da si zasigura dotični državni prispevek, in omogočilo se je tem potom, da se je že nekoliko praktičnih kurzov v teku preteklega leta priredilo, kateri kurzi so bili jako dobro obiskani, stroške za te kurze je bila potem pokrila trgovska zbornica in pa država, katera je šla trgovski zbornici rade volje na roko v dosego tega namena.

Kakor rečeno je ideja sama po sebi jako umestna, jako potrebna, če hočemo naš obrtni stan postaviti na tisto stališče, katero mora zavzemati, kajti dandanes ne gre več po starih principih delovati, ampak misliti treba na vse napredke, ki so v zvezi z obrtnim delovanjem.

Jaz bi le gospode, ki bodo v tej reči v odseku odločevali, opozoril na to, da naj bi tistega faktorja, ki je v tej zadevi skoraj najbolje informiran, ne prezrle, — trgovske zbornice namreč.

In zato bi jim na srce polagal, naj bi se tudi zastopnik trgovske zbornice poklical takrat, ko se bo zadeva obravnavala, ker od tam boste dobili najboljše podatke.

Sicer pa bom, kakor je samo po sebi umevno, glasoval s tovariši za nujnost predloga. (Odobravanje — Beifall.)

Deželni glavar:

Dalje se je oglasil k besedi gospod poslanec dr. Žitnik.

Poslanec dr. Žitnik:

Visoka zbornica! Obrtno-pospeševalni urad, ki se namerava ustanoviti v prid in korist obrtniku in malemu rokodelcu, bo le tegaj uspešno in koristno deloval v prid obrtniškemu stanu, ako mu pridenemo obrtni svet.

Kakor je gospodom znano, ima država na Dunaju jako obsežen, moderno urejen obrtno-pospeševalni urad, ki je podrejen ministerstvu za javna dela, in njemu so prideleni nekaki prisledniki kot obrtni svet s posvetovalno pravico. To je tisti tako zvani obrtno-pospeševalni urad.

V ta obrtni svet so bili prej izvoljeni večinoma sami poslanci in sicer radi tega, da ni bilo treba plačevati dijet. Pozneje pa je država sama spoznala, da ne zadostuje ta posvetovalni urad, in zato je po dolgem dreganju obrtnikov v državnem zboru vlada ustanovila obrtni svet, ki šteje 75 članov iz cele države. To so trgovci, potem obrtniki in obrtniški strokovnjaki.

Nekaj takega je treba tudi pri nas. Deželni obrtno-pospeševalni urad bo uspešno in koristno deloval le, ako bo ž njim sodeloval obrtni svet obstoječ iz samih obrtnikov, torej večšakov in strokovnjakov.

V tem svetu bodo zastopane razne korporacije, ki bodo pa tudi prispevale, kakor: trgovska zbornica, država in dežela, Ljubljansko mesto, potem razne obrtne organizacije, obrtne zveze, kolikor jih imamo, kakor obrtno obrambeno društvo in društvo obrtniških mojstrov. Seveda bo tudi vlada zahtevala, da imenuje nekoliko članov v ta obrtni svet. To je drugi del predloga in prosim že tukaj, da se bo visoka zbornica izrekla tudi za ustanovitev tega obrtnega sveta. (Odobravanje. — Beifall.)

Deželni glavar:

Dalje se je oglasil k besedi gospod poslanec Turk.

Poslanec Turk:

Visoka zbornica! Kot zastopnik obrtništva z veseljem pozdravljam predlog gospoda predgovornika in zlasti tudi misel, po katere uresničenju že dolgo hrepenimo, namreč, da pridejo v obrtni svet sami obrtniki, kajti le na ta način je mogoče, da pridemo do tega, da se obrt povzdigne na stališče, do katerega moramo priti.

Ne bom na dolgo in široko govoril, ampak samo prav toplo priporočam, da se sprejme nujnost in izjavljam, da bom z veseljem glasoval za ta predlog. (Odobravanje. — Beifall.)

Deželni glavar:

Če nihče več ne želi besede —

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)
bomo glasovali.

Gospodje, ki ste za nujnost predloga, blagovolite ustati!

(Zgodi se. — Geschieht.)

Nujnost je sprejeta s o g l a s n o. (Živahno odobravanje in ploskanje na levi. — Lebhafter Beifall und Händeklatschen links.)

Ali želi gospod predlagatelj besede za utemeljevanje predloga in merito?

Poslanec Jaklič:

Hvala!

Deželni glavar:

Gospod poročevalec se je besedi odpovedal, in ako tudi noben drug gospodov poslancev ne želi besede, —

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)
bomo takoj glasovali tudi o bistvu.

Gospodje, ki ste za predlog v stvarnem oziru, izvolite ustati!

(Zgodi se. — Geschieht.)

Je sprejeto tudi v stvarnem oziru in sedaj bomo takoj volili obrtni odsek 10 članov in sicer zopet tako, da bo izvolila vsaka kurija 1 člana in potem še cela zbornica 6 članov. Za skrutatorja naprošam gospoda poslanca dr. Lampeta in gospoda poslanca barona Rechbacha.

Zuerst bitte ich die Herren aus der Kurie des Großgrundbesitzes ihre Stimmzettel abzugeben.

(Zgodi se. — Geschieht. — Po prestanku. — Nach einer Pause.)

Aus der Kurie des Großgrundbesitzes wurden 9 Stimmen abgegeben, welche alle auf den Herrn Abgeordneten Dr. Freiherrn von Born entfielen.

Iz kurije veleposestva je bilo oddanih 9 glasov. Vse je dobil gospod poslanec dr. baron Born.

Sedaj prosim voliti iz kurije mest in trgov ter trgovinske zbornice.

(Zgodi se. — Geschieht. — Po prestanku. — Nach einer Pause.)

V mestni kuriji je bilo oddanih 6 glasov. Vse je dobil gospod poslanec Pirc, ki je s tem izvoljen.

Sedaj prosim gospode poslance kmetskih občin, da volijo svojega člana.

(Zgodi se. — Geschieht. — Po prestanku. — Nach einer Pause.)

Iz kurije kmetskih občin je bilo oddanih 12 glasov. Vse je dobil gospod poslanec Demšar. Sedaj pride na vrsto splošna kurija in prosim gospode, da oddajo svoje listke.

(Zgodi se. — Geschieht. — Po prestanku. — Nach einer Pause.)

V splošni kuriji je bilo oddanih 10 glasov, katere je vse prejel gospod poslanec dr. Zajc.

Sedaj prosim še celo zbornico, da izvoli 6 članov v obrtni odsek in da gospodje oddajo listke.

(Zgodi se. — Geschieht. — Po prestanku. — Nach einer Pause.)

Iz cele zbornice je bilo oddanih 39 glasov. Z vsemi so izvoljeni gospodje poslanci: Jaklič, Bartol, dr. Žitnik, Zabret, Galle in Turk.

Stem je torej izvoljen tudi obrtni odsek in sedaj bi jaz prekinil sejo za dobo 5 minut, da se bodo odseki konstituirali in sicer finančni odsek, upravni odsek, odsek za deželna podjetja, ustavni odsek, odsek za reorganizacijo deželnih uradov in obrtni odsek.

Prekinem torej v to svrhu sejo.

(Seja prestane ob 5. uri 42 minut popoldne in se nadaljuje ob 5. uri 50 minut popoldne. — Die Sitzung wird um 5 Uhr 42 Minuten Nachmittag unterbrochen und um 5 Uhr 50 Minuten Nachmittag wieder aufgenommen.)

Deželni glavar:

(Pozvoni. — Das Glockenzeichen gebend.)

Odseki so se konstituirali in sicer sledeče: Finančni odsek si je izbral načelnikom gospoda poslanca dr. Žitnika in namestnikom gospoda poslanca dr. Tavčarja.

Prva seja bo v ponedeljek 11. t. m. ob 9. uri zjutraj.

Upravni odsek si je izvolil načelnikom gospoda poslanca Povšeta in namestnikom gospoda poslanca barona Liechtenberga.

Prva seja bo v ponedeljek ob 3. uri popoldne.

Odsek za deželna podjetja si je izvolil načelnikom gospoda poslanca dr. Zajca in njegovim namestnikom gospoda poslanca Kneza.

Prva seja bo v torek ob 4. uri popoldne.

Ustavni odsek si je izbral načelnikom gospoda poslanca dr. Pegana in namestnikom gospoda poslanca dr. Egerja.

Prva seja bo v ponedeljek ob 4. uri popoldne.

Odsek za reorganizacijo deželnih uradov si je izvolil načelnikom gospoda poslanca profesor Jarca in namestnikom gospoda poslanca dr. Tavčarja.

Prva seja bo v torek ob 10. uri dopoldne.

Obrtni odsek si je izbral načelnikom gospoda poslanca Demšarja in namestnikom gospoda poslanca Galleta.

Prva seja bo v torek ob 5. uri popoldne.

Kar se tiče šolskega odseka, čegar izid volitve sem itak že naznanil, omenim, da ima prvo sejo v ponedeljek ob 11. uri dopoldne.

In sedaj, gospoda, bi si usojal staviti nek predlog. Mi imamo tukaj 4 nujne predloge, ki zadevajo deloma finančni odsek, deloma šolski odsek, in jaz bi si usojal, ako gospodje predlagatelji ne zahtevajo utemeljevanja, z dovoljenjem deželnega zbora odkazati jih kratkim potom odseku, in sicer predloge, ki so finančne vsebine, finančnemu, in

oni predlog, ki je šolskega značaja, šolskemu odseku.

Predlogi so sledeči:

1.) Nujni predlog gospoda poslanca dr. K. Trillerja in sodrugov v zadevi regulacije službenih prejemkov učiteljskemu osebju na ljudskih šolah.

Predlog je eminentno finančnega značaja in jaz nasvetujem, da se izroči finančnemu odseku. Ako ni nobenega ugovora,

(Nihče ne ugovarja. — *Es wird kein Widerspruch erhoben.*)

smatram, da je predlog sprejet in se torej izroči predlog finančnemu odseku.

Potem pride

2.) nujni predlog poslanca J. Plantana in tovarišev glede dovoljenja mestni občini ljubljanski za najem posojil v skupnem znesku 2,450.000 K.

Tudi ta predlog je finančnega značaja in ako nihče ne ugovarja,

(Nihče ne ugovarja. — *Es wird kein Widerspruch erhoben.*)

gre tudi ta predlog na finančni odsek.

Torej sprejeto.

Potem je

3.) nujni predlog gospoda poslanca dr. K. Trillerja in sodrugov v zadevi oprostitve od deželni naklad za novozgrajene hiše v Ljubljani od leta 1900. naprej.

Jaz prosim, če ne bo nobenega ugovora, da se tudi ta predlog odstopi finančnemu odseku.

(Ni ugovora. — *Es erfolgt kein Widerspruch.*)

Torej sprejeto.

In končno pride še:

4.) nujni predlog gospoda poslanca E. Gangla in tovarišev v zadevi šolskega referata v deželnem šolskem svetu in tretjega deželnega šolskega nadzornika.

Ako se visoka zbornica strinja z mojim predlogom in ako mu nihče ne ugovarja, bo tudi ta predlog šel na odsek in sicer na šolski odsek.

(Ni ugovora. — *Es erfolgt kein Widerspruch.*)

Je torej sprejeto, sedaj bomo nadaljevali z nujnimi predlogi.

Na vrsto pride sedaj nujni predlog gospodov poslancev I. Piber, Fr. Demšar, I. Lavrenčič in tovarišev, ki se glasi (bere: — *ließt:*)

„Visoki deželni zbor skleni:

Upravnemu odseku se naroča, da takoj izdela zakonski načrt v varstvo planin.

Razdelitev odsekovega poročila je opustiti.

Upravni odsek ima podati zbornici svoje ustno poročilo tekom 48 ur.

Temu predlogu se prizna nujnost v smislu § 21. pravnega reda.

V Ljubljani, 8. januarja 1909.

I. Piber s. r.	Fr. Demšar s. r.
J. Lavrenčič s. r.	J. Hladnik s. r.
dr. Zajc s. r.	Pogačnik s. r.
Lampe s. r.	Ravnikar s. r.
Drobnič s. r.	Bartol s. r.

Gospod predlagatelj župnik Piber ima besedo!

Poslanec dr. Triller:

Predlagam, da se tudi ta predlog takoj odkaže odseku.

Deželni glavar:

Ako gospod predlagatelj zahteva utemeljevanje, mora priti do besede.

Poslanec Piber:

Prosim besede!

Deželni glavar:

Torej prosim!

Poslanec Piber:

Visoka zbornica! Centralna vlada na Dunaju je predložila avstrijskemu kmetijskemu svetu načrt zakona o varstvu planin in pospeševanju planšarstva v posvetovanje. Ta kmetijski svet je dotičnemu načrtu zakona pridejal nekatere spremembe, ki osobito zahtevajo varstvo interesa živinoreje.

Nadalje zahteva vlada od deželnih odborov, ki imajo v svoji deželi planine, da bi deželnim zborom predložili označeni načrt zakona.

Nato se je vršila enketa dne 4. novembra 1907 in posledica te enquete je, da imamo pred seboj načrt zakona, ki smo ga šele danes dobili od deželnega odbora.

Namen načrta tega zakona je pa edino ta, povzdigniti kmetijstvo v planinskih krajih in mu pomagati. Najvažnejša panoga kmetijstva v planinskih deželah in krajih sploh je živinoreja in sicer v kvantitativnem in kvalitativnem pogledu.

Namen označenega zakonskega načrta je nadalje tudi produkcijo glede krme pomnožiti, potem pa izboljšati planinske produkte živinoreje, namreč sirarstvo in mlekarstvo sploh itd., najbolj važen pa se mi zdi zakon zato, ker imamo potom tega zakona tudi pravico do državnih podpor. Poglejte, na Salcburškem, Koroškem in Štajarskem imajo planinske zakone in tam so že ogromne svote državnih podpor dobili. Pripomnim, da smo tudi mi že precejšne svote državne podpore dobili, toda mi, kateri bi imeli pravico do teh podpor, nimamo postave. Ko dobimo planinsko postavo, bomo v okviru te postave opravičeni zahtevati več. Država daje drugod 60%, dežele so dajale različno; Koroška je dala 25%. Tu pa moram pripomniti, da je referent deželnemu zboru menda le 15% nasvetoval. To se meni ne zdi prav. Varčevanje v tem slučaju je zapravljanje.

Zakon je potreben, ker bo planinski značaj varoval, da se ne bo planinski svet za kaj drugega porabil. Kolikokrat se je zgodilo, da je kak bogataš nakupil planinski svet v lovske namene, značaj planine se je izgubil, in sedaj tarnajo ljudje, da so svet prodali. Po tem zakonu bi bilo nemogoče spremeniti planino v kako drugo kulturno vrsto.

Nadalje spadajo tudi gorski pašniki pod ta zakon. Tu menim namreč domače skupne pašnike v planinskih krajih, kjer pasejo zgodaj spomladi, ko sneg skopni, nadalje takozvane predplanine in visoke planine.

Poseben pomen ima končno zakon zaradi medsebojne regulacije, ki jo mora izvršiti agrarna operacija. Koliko prepirov in pravnih zaradi sedaj nedoločenih pravic bo po tem zakonu odpadlo! Že sedaj je agrarna operacija mnogo naprav izvršila v korist planšarstva.

Sicer pa sedaj ne bom obširneje govoril, ampak storil bom to, kadar se bo šlo za meritum.

Za danes le priporočam ta nujni predlog, da čimprej dobimo to zaželeno in potrebno postavbo. (Odobranje na levi. — Beifall links.)

Deželni glavar:

Debata je otvorjena, želi kdo besede glede nujnosti?

Zum Worte gelangt der Herr Abgeordnete Graf Margheri.

Abgeordneter Graf Margheri:

Hohes Haus! Wollen Sie es einem alten Agrarier zugute halten, wenn er seine Kinder vielleicht mit etwas zu viel Liebe behandelt. Aber ich glaube dennoch berechtigt zu sein, sagen zu können, daß die agrarischen Operationen, welche in Krain durchgeführt wurden und bei denen ich über 15 Jahre tätig war, eine Kulturarbeit bedeuten, welche dem Kleinbesitzer und auch dem Großbauer viel gutes geleistet hat. (Poslanec — Abgeordneter Exzellenz Freiherr von Schwegel: „Sehr richtig!“) Ich glaube mich zu dieser Annahme berechtigt aus dem Grunde, weil die Leute selbst nach durchgeführten Arbeiten den Vorteil anerkannt und dies auch zum Ausdruck gebracht haben. Aus anderen Gegenden, wo die Arbeiten durchgeführt wurden, sind keine Beschwerden eingelaufen und dort, wo es früher viel Streit gegeben hat, ist alles friedlich geworden.

Der dritte Grund, warum ich mich zu dieser Annahme berechtigt halte, ist der, daß ich mich selbst überzeugt habe, wenn ich nach mehrjähriger Abwesenheit in eine Gegend gekommen bin, wo wir agrarische Operationen durchgeführt haben, daß die früher ganz sterile Strecke nun ein schönes Kulturbild bot, sei es daß schöne Waldungen entstanden sind, sei es daß aus schlechten Hutweiden Felder und Wiesen geschaffen wurden.

Diese Erscheinung berechtigt mich nun zur Annahme, daß die agrarischen Operationen wirklich ein Vorteil für die ländliche Bevölkerung sind. Nachdem nun heutigen Tags die Teilungen mehr oder weniger schon durchgeführt sind, ist es sehr wünschenswert, daß die Operationen weiter ausgesponnen werden und daß man nun daran geht, die Alpen zu meliorieren und die Rechtsverhältnisse auf denselben zu ordnen und zu regeln.

Ich begrüße daher den Antrag des Herrn Vorredners und Antragstellers mit Freuden und empfehle ihn dem hohen Hause zur Annahme. (Odobranje. — Beifall.)

Was die zweite Frage anbelangt, nämlich daß von Seite der hohen Landeskommission dem Landes-

ausschuß nur ein Beitrag von 15% beantragt wurde, obwohl das Reich 60% Beitrag in Aussicht gestellt hat, so sind mir keine Akten zur Hand und ich habe den Gegenstand auch nicht soweit durchgesehen, daß ich etwas positives sagen könnte. Aber auch in dieser Richtung schließe ich mich dem Herrn Vorredner an.

Ich glaube, daß dieser Beitrag wirklich etwas zu gering ist.

Ich schließe also mit der Erklärung, daß wir für den Antrag stimmen werden.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ne — gospod predlagatelj?

Poslanec Piber:

Hvala!

Deželni glavar:

Tudi ne — torej glasujmo.

Gospodje, ki ste za nujnost predloga gospoda poslanca Pibra in tovarišev, izvolite ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Nujnost je sprejeta.

Ali želi gospod predlagatelj besede in merito?

Poslanec Piber:

Ne!

Deželni glavar:

Ali želi kdo drug gospodov besede v stvarnem pogledu?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati v meritalnem oziru.

Gospodje, ki so za predlog tudi in merito, izvolijo ustati.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Predlog je sprejet in se torej odkaže upravnemu odseku.

In sedaj pride na vrsto nujni predlog gospoda poslanca Jarca in sodrugov, ki se glasi (bere: — liest:)

„Deželni zbor skleni:

a) 1.) Osrednja vlada se pozivlja, da nemudoma uvede vse potrebne ustavne korake, da se čim preje ustanovi slovenska visoka šola v Ljubljani in sicer najprej bogoslovna in pravna fakulteta.

2.) Z ozirom na interese dežele se izreka deželni zbor zoper Trst kot sedež italijanske visoke šole.

b) Predlog se izroči šolskemu odseku, z nalogom, da v 24. urah ustmeno poroča; razdelitev poročila se tedaj opusti.

- c) Temu predlogu se prizna nujnost v zmislu § 21. opravnega reda.

V Ljubljani, 8. januarja 1909.

J. Hladnik s. r.	Jaklič s. r.
J. Zabret s. r.	Fil. Supančič s. r.
J. Knez s. r.	Plantan s. r.
Fr. Demšar s. r.	Lavrenčič s. r.
Vilfan s. r.	E. Jarc s. r.
Ciril Pirc s. r.	Lenarčič s. r.
Pogačnik s. r.	dr. Ivan Tavčar s. r.
Matjašič s. r.	E. Gangl s. r.
dr. Oražen s. r.	Kobi s. r.
Žitnik s. r.	dr. Triller s. r.
Šusteršič s. r.	I. Piber s. r.
dr. Anton Jeglič s. r.	dr. Zajc s. r.
Josip Turk s. r.	J. Mandelj s. r.
dr. Krek s. r.	Bartol s. r.
Ravnikar s. r.	Drobnič s. r.
Lampe s. r.	

Poslanec Jarc:

Visoka zbornica! Da prihajamo danes s stvarjo, s katero se je že opetovano pečal naš deželni zbor, to je utemeljeno v zadnjih političnih dogodkih. Vseučiliško vprašanje se je razmotrivalo doslej vedno iz kulturnega stališča, ali obžalovati moram, da je v zadnjih letih zavladal v učni upravi politični moment, in zato se moram s tem političnim momentom pečati.

Odkar je zasedel stolico ministra za uk in bogočastje Marchet, odkar je on s pospeševanjem teženj nemških buršev poostril položaj in zavozil Wahrmundovo afero, nima vseučiliško vprašanje več kulturnega, ampak odločno politično ozadje. Dogodki, ki so se vršili v zadnjem času in o katerih se bo zlasti jutri na shodu razpravljalo, ti dogodki so taki, da so nas naravnost primorali, da smo uložili ta nujni predlog. V današnjem „Slovencu“ se čita nov nečuten atentat na slovenski narod od strani dunajskega rektorja. Rektor magnificus dunajske univerze je tukaj naravnost postal čisto navaden agitator za „Südmarko“ in „Schulverein“, dočim se iz njegovega nastopa tudi jasno vidi, da mu je naše dijaštvo le slušateljstvo druge vrste.

So pa še drugi momenti, ki kažejo, da je dobilo vseučiliško vprašanje politični značaj. So to dogodki, ki so v zvezi z italijanskim vseučiliškim vprašanjem. Tisti strelji iz revolverjev, ki so jih oddali laški dijaki v dunajski vseučiliški avli, našli so svoj odmev šele takrat pri vladi, ko je pod pritiskom javnega mnenja v Italiji Tittoni v laškem parlamentu zahteval ustanovitev italijanske visoke šole v Trstu. (Poslanec — Abgeordneter dr. Triller: „Pokazali so nam pravo pot!“) Žalibog, da Slovenci nismo v tem dobrem položaju, da bi si na tak način izvojevali svoje pravice, če ne bi našim dijakom tudi svetoval, naj nastopijo isto pot, da pridejo do slovenskega vseučilišča. (Poslanec — Abgeordneter dr. Zajc: „Nas bi pa streljali!“)

Stvar ima pa še drugo lice. Naše dijaštvo na Dunaju je na milost in nemilost izročeno nemškim buršem, in pod pritiskom teh nemških buršev se je zgodil zopet nečloveški čin, ko se je zatvorila vsemu slovanskemu dijaštvu mensa academica. Mi dobro vemo, da naš dijak ni magnat. Ko gre na Dunaj je vesel, če ima par petakov v žepu. Če hoče živeti, mora paziti, da mu le prehitro ne izginijo, in zato je prisiljen zahajati v menso academico, ki se ravno ne odlikuje po izvrstni kuhinji, pač pa po nizkih cenah. Nemško dijaštvo se ni sramovalo, ko je z zatvoritvijo tega zavoda hotelo naše dijaštvo izstradati. Pa ne samo to. Naše dijaštvo je danes na nemških univerzah v nevarnosti za svoje življenje. Opozarjam le na dogodek, ki se je pripetil na graškem vseučilišču. Tam se je sprehajal, kakor se mi je pripovedovalo neki Slovec ter se mirno razgovarjal z nemškim kolegom. Kar pride mimo sin ljubljanskega Mahra in nahruli mirnega dijaka, ki še nikdar ni imel nobenega prepira in je sploh eden najpridnejših. Torej ta „čepičar“ pride mimo in zakliče: „Gehen Sie nach Laibach.“ Dr. Travnarja sin ga mirno zavrne: „Gehen Sie nach Bettau.“ Kaj stori mlečnozobi sin ljubljanskega Nemca, ki živi od nas? (Poslanec — Abgeordneter dr. Pegan: „Oče je vladni svetnik!“) Vzdigne gorjačo, ga vdari po glavi, da mu prebije črepinjo, tako da je revež še danes bolan.

Gospoda moja! To so dogodki zadnjega časa, ki nas silijo, da v tej zbornici nujno obravnavamo vprašanje slovenskega vseučilišča, to so dogodki, ki nas silijo, da ne bomo odnehali v svoji zahtevi po ustanovitvi slovenskega vseučilišča v naši beli Ljubljani, katero si moramo izvojevati, če treba z najskrajnejšimi sredstvi (Živahno odobravanje na levi in v središču. — Lebhafter Beifall links und im Centrum.)

Stavil sem pa še drug predlog, v katerem se izreka deželni zbor kranjski zoper ustanovitev laškega vseučilišča v Trstu. Tako vseučilišče bi pomenilo najprej veliko materijelno škodo za Ljubljano, potem pa tudi za celo Kranjsko deželo, ker bi mnogo slovenskih in hrvaških sinov iz Goriške, Dalmacije in Istre, ki znajo italijanski, šlo iz komoditete raje v Trst mesto v Ljubljano. Tega pač ne moremo trpeti, da bi nam nepotrebna italijanska univerza v Trstu delala konkurenco! Mi stojimo odločno na stališču, da imajo Lahi pravico do svoje univerze, ampak Trst ni laško mesto, okolica ni laška in zato ne spada ta laška univerza v Trst, ampak kvečjemu v Južne Tirole, kjer biva kompaktna masa laškega naroda. (Živahno pritrdjevanje na levi in v središču. — Lebhafter Zustimmung links und im Centrum.)

Iz tega stališča, z ozirom na interes dežele in slovenskega ljudstva protestiramo odločno v tej zbornici proti ustanovitvi laškega vseučilišča v Trstu. Mi stojimo odločno na stališču, in s tem končam, da bo pri nas zavladal šele takrat mir, ko se nam uveljavi v polnem obsegu to, kar nam gre in kar nam je zajamčeno v državni osnovni postavi, ko izvojujemo tudi slovensko vseučilišče

v Ljubljani. (Burno odobravanje, ploskanje in „Živijo“ klici na levi in v središču. — *Stürmischer Beifall, Händeclatschen und „Živijo“ Rufe links und im Centrum.*)

Deželni glavar:

Otvarjam debato o nujnosti.

K besedi se je oglašil gospod poslanec dr. Oražen!

Prosim!

Poslanec dr. Oražen:

Visoka zbornica! Priznati moram, da so mi vse besede gospoda predgovornika bile govorene prav iz srca. (Klici v središču: — *Rufe im Centrum: „Nam vsem!“*) Znano je, da je narodna napredna stranka vedno imela napisano na svojem praporu zahtevo po slovenskem vseučilišču. Ali ravno zadnji časi so pa bili tako žalostni za naše dijaštvo, da je potreba nujna, da vse slovensko ljudstvo soglasno ponovi to staro zahtevo s takim naglasom, da nas bodo slišali tudi na cesarskem Dunaju in tudi na cesarskem dvoru. Znano je, da nam Slovencem naši nasprotniki vedno predbacivajo: Vi niste narod, nimate šol, nimate kulture (Poslanec — *Abgeordneter dr. Triller: „Ker so nas ob tla tiščali!“*). Faktum je, da nimamo take kulture, kakor bi jo radi imeli. Pa zakaj je nimamo? Ker je nam Nemci nočejo dati. Pri vseh naših potrebah iščejo političnega ozadja, da nam zavračajo naše opravičene želje in zahteve in nas pritiskajo ob tla. In vendar je slovenska kri že toliko in tolikokrat tekla v dobrobit avstrijske države, in zato imamo pa tudi pravico zahtevati, kar nam gre, in zato smemo tudi z vso pravico zahtevati od države, dosedanje naše mačehe, slovensko univerzo. Leta in leta so trpeli naši dijaki najhujša nasilstva nemškega burševstva ter jih mirno prenašali. In ker niso hoteli nikdar rabiti tako podlega orožja, s kakoršnim so jih napadali njihovi sovražniki, in kakoršnega še nikdar ni rabil noben kulturni narod (Klici v središču: — *Rufe im Centrum: „Tako je!“*), se jih je končno hotelo celo izstradati!

Kako malo je bilo na primer v Ljubljani čuti o bojkotu, ki se niti izvedel ni in ki se niti izvrševal ni, in kako je zašumelo v vsenemškem gozdu, in kako so nas takoj proglasili za barbare! A kaj je bilo na Dunaju? Tam pa se je hotelo uboge naše dijake izstradati, in ko je vlada jih prisilila, da so menso zopet otvorili, tedaj se je pa hitro zahtevalo, da mora biti mensa academica samo za Nemce. Na tak način torej so hoteli uničiti naše dijaštvo.

Ne kaže slovenskemu dijaštvu drugega, če se noče pogubiti, kakor da pride v svojo domovino. Le če bomo dobili slovensko univerzo v Ljubljani, le če bomo imeli slovensko univerzo v Ljubljani, bo konec onega neznosnega, krutega brezpravja, kakoršno se kaže na nemških vseučiliščih, dobili bomo pa tudi svojo kulturo, ki se bo vsekakor razvila na lepši način, kakor se kaže nemška kultura na nemških vseučiliščih.

Zato toplo priporočam, da se predlog sprejme, naša stranka pa se bo vedno borila za slovensko univerzo in ne samo tukaj kot stranka, ampak zanesli bomo ta boj tudi med ljudstvo, in potem nam zmaga mora biti zagotovljena. (Burno odobravanje in „Živio“ klici v središču in na levi. — *Stürmischer Beifall und „Živijo“ Rufe im Centrum und links.*)

Deželni glavar:

Želi še kdo besede v nujnostni razpravi?

(Nihče se ne oglasi. — *Niemand meldet sich.*)

Ker ne, bomo glasovali in prosim gospode, ki so za nujnost, da izvolijo ustati.

(Zgodi se — *Geschieht.*)

Nujnost je sprejeta.

(Poslanec — *Abgeordneter dr. Šusteršič: „Enoglasno!“*)

Želi gospod predlagatelj besede v stvarnem oziru?

Poslanec Jare:

Ne, hvala.

Deželni glavar:

Torej bomo, če tudi sicer nihče ne želi besede —

(Nihče se ne oglasi. — *Niemand meldet sich.*)

glasovali in prosim gospode, ki so tudi za meritum predloga, da izvolijo ustati.

(Zgodi se. — *Geschieht.*)

Je zopet večina in torej je tudi ta nujni predlog sprejet ter gre na šolski odsek.

In sedaj bomo zaključili sejo.

Prej moram naznaniti, da v pondeljek in torek ne bo javne seje, ker sta oba ta dneva absorbirana po odsekovih sejah.

Prihodnja javna seja bo v sredo dopoldne, ob 10. uri in sicer s sledečim dnevnim redom:

(Glej dnevni red prihodnje seje. — *Siehe Tagesordnung der nächsten Sitzung.*)

Zaključim sejo.

Konec seje ob 6. uri 20 minut popoldne. — Schluß der Sitzung um

6 Uhr 20 Minuten Nachmittags.

